

tv-15 naš TOVARIS

Št. 21
31. maja 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Strah pred širjenjem spopada je upravičen

Že štiriinštirideset mesecev traja izčrpavajoča iraško-iranska vojna, sedanje dogajanje pa grozi, da se utegnejo v spopad vplesti poleg šestih zalivskih držav tudi neposredneje – velesile.

Iraška nafta odhaja v svet po turških naftovodih, iransko pa na otoku Kargo nakladajo, kot da se nič ne dogaja. Za hip bi ključni opazovalec pomislil, da se morebiti vihar pomirja. Toda to seveda ni tako. Komaj pred nekaj dnevi so iraško-iranski spopadi dosegli tudi po Zaliwu ploveče ladje drugih držav. To pa je seveda sprožilo alarmno stopnjo napetosti, nato pa celo množico posvetovanj na vojaških in političnih ravneh. Agencijske vesti poročajo o potrjeni ameriški povečani dobavi protiletalskih izstrelkov Saudski Arabiji. Nasprotna poročila govore o iranski grožnji z novim orožjem (novi kamikaze?). Irak kljub trenutnemu zatišju še vedno vztraja pri blokadi iranskega naftnega terminala in Iran pri nasprotni grožnji, da nafte iz Zaliva sploh ne bo več... Ob tem pa so baje ameriški in angleški vojaški strokovnjaki izdelali (poleg drugih) tudi načrt za popolno ohromitev plovbe po Perzijskem zalivu (kar naj bi, če bi razmere tako zahtevale, ob prekinjenem dotoku naftnega denarja, Homeinija prisililo k premišljanju o miru).

Kako naj se torej razplete ta klobčič, kdo bo popustil, oziroma kdo se utegne vanj še vplesti, so

le ugibanja. Eno pa je zanesljivo, tako vroče, kot je te dni v Perzijskem zalivu, še ni bilo. Zaliv je skoraj prazen. Ladje pod najrazličnejšimi zastavami si ne upajo iz pristanišč. Tako iz Bagdada kot iz Teherana prihajajo vesti o spopadih na severnem delu fronte, ostale zalivske države pa bodisi premišljajo, ali pa se že tudi dejansko dodatno oborožujejo. Londonska zavarovalnica Lloyd je zvišala zavarovalne premije za tankerje, ki plujejo po nevarnem severnem delu Zaliva...

Na seji se je sestal svet arabske lige, prav tako, z enako nalogo, se je na zahtevo Kuvajta in Saudske Arabije sestal tudi Varnostni svet ZN. Arabski vrhovi so začeli diplomatske aktivnosti za morebitno posredovanje Japonske. Tu so tudi intenzivni pogovori v Damasku, Teheranu in Riadu. Kaj bi ti utegnili prinesiti, še ni čisto gotovo. Upati je le, da se vsi najbolj zavzeti zavedajo resnosti položaja, in da bodo prevladali širši mednarodni interesi. Pri tem je znano stališče Združenih držav Amerike, da bodo storile vse, da zagotovijo nemoteno plovbo po Zaliwu. «Načrtov» in «podnačrtov» je več, večina pa jih vsebuje tudi po kakšno predvideno »težavico«. Križa v zatišju groženj – to je dejanski trenutni položaj.

B. Ž. J.

Pomlad – simbol dneva mladosti

Po vsej domovini so z različnimi kulturnimi in športnimi prireditvami počastili 25. maj – dan mladosti. Osrednja slovesnost je bila na stadionu JLA v Beogradu 25. maja zvečer, kamor je prispela tudi štafeta mladosti s sporočilom jugoslovanske mladine, da ne bo klonila in opustila Titove poti. V tej sklepni prireditvi so jo mladi še v zadnjih letošnjih korakih pospremili s pesmijo in plesom, s scenskimi simboli in izrazom svoje mladosti. Dih mladosti je preveval posamezne prizore s simbolom pomladi kot večnega rojevanja novega življenja, od stare kajkavske pesmi Pomlad, kako si zelena pa do štiridesete pomladi naše svobode ob zvokih Vivaldijeve Pomladi v zadnji točki nastopa. Vmes so mladi prepletili vojne dni in današnji čas, pomlad leta 1944 z jurišem in dosežke današnje mladine v klasični glasbi, pesništvu in igraltvu. Željo Bebek je zapel: »Ne potrebujemo vojne, da bi dokazali ljubezen do domovine...« Ansambel JLA pa je prikazal pripravljenost mladine za obrambo vseh pridobitev naše revolucije.

Zadonelo je »Druže Tito, mi ti se kunemo...« Štafeta palica je na zadnjih metrih svoje poti potovala skozi roke mladincev. Borski rudar Milibor Antović jo je kot zadnji nosilec izročil predsedniku ZSMJ Goranu Radmanu, ki se je k zbranim obrnil z besedami: »Jugoslovanska mladina hoče tudi to pomlad, na svoj praznik, opozoriti nase in pokazati, kako živi, kaj dela in misli. Smo za bratstvo in enotnost, enakopravnost, socialistično samoupravljanje, neuvrščenost in boj za mir na svetu. Smo za Titovo revolucijo uresničevanja zgodovinskih interesov delavskega razreda. Tito in mladina sta bila in sta še vedno eno – tako je sklenila jugoslovanska mladina.«

Živa Drole

Prireditve treh krajevnih skupnosti

V spomin na množične aretacije aktivistov OF na območju nekdanjih Dravelj pri Ljubljani so se že minuli teden začele številne kulturne in športne prireditve v krajevnih skupnostih Bratov Babnik, Dolomitski odred in Dravlje, ki 28. maja praznujejo krajevni praznik.

Osrednja prireditev za krajeane Dolomitskega odreda in Dravelj je bila minuli ponedeljek pri Osnovni šoli Milan Mravlje. Odkrili so doprsni kip nekdanjega ku-

priznanja OF, društvo upokojencev pa je organiziralo balinarsko tekmovanje med ekipama iz sosednjih krajevnih skupnosti.

Prireditve so popestrili kulturni programi učencev osnovnih šol Milan Mravlje in Veljko Vlahovič, malčkov iz VVO, folkloristov iz Dekorativne, razstava ročnih del, sektorske vaje gasilcev in literarni večer.

Jože Čurin

Višje pokojnine

Delegati skupščine Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji so na seji v sredo, 30. maja, spregovorili tudi o gmotnem položaju upokojencev in predlogih za povišanje pokojnin.

Upošteva se ocenjeno rast nominalnih osebnih dohodkov zaposlenih delavcev in postopnega prehajanja na sistem usklajevanja pokojnin po novem zveznem zakonu, so sprejeli sklep, da se s 1. julijem letos pokojnine povečajo za 7 odstotkov z veljavnostjo od 1. januarja letos dalje.

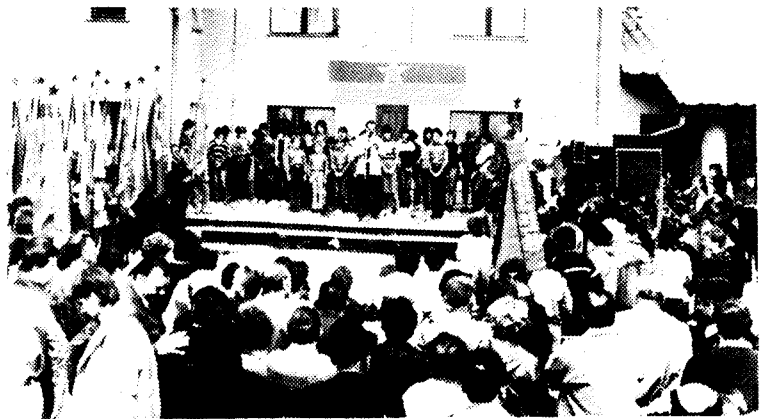
Pokojnine, ki so bile že sedaj odmerjene od najnižje pokojninske osnove, se povečajo za 16,2 odstotka, za enak odstotek pa so se povečale tudi pokojnine z varstvenim dodatkom. Pokojnine, ki bodo na novo odmerjene od nove najnižje pokojninske osnove, so se povečale za razliko med dosežanjo in novo pokojnino in še za odstotek povečanja pokojnin. Tako bodo upokojenci s najnižjimi dohodki dobili vsaj nekoliko več kot drugi.

mg

Oživali spomini na Jančah

V počastitev 42-letnice bojev borcev 2. grupe odredov so se že od ponedeljka, 21. maja, zvrstile številne prireditve, najbolj živahno pa je bilo v osnovnih šolah občine Moste Polje. Tudi v Osnovni šoli 2. grupe odredov na Novih Fužinah je bilo zanimivo. Tu so pripravili kulturni teden, na katerem naj bi pokazali, kaj delajo učenci v krožkih in med usmerjenim prostim časom pri podaljšanem bivanju. Na ogled je bila tudi razstava ročnih del in knjig, ki so jih zbrali učenci v akciji Knjiga več za šolo. Krajanje Novih Fužin so za šolsko knjižnico darovali 386 knjig.

Tudi letos so mladina, krajanje in pohodne enote pripravili že tradicionalni pohod po poteh 2. grupe odredov s tovariškim srečanjem v Ivančni Gorici.

Vrhunec prireditve v počastitev 42-letnice bitke 2. grupe odredov na Tujem grmu pa je bil minulo soboto pri planinskem domu na Jančah. Številni krajanje, mladina, nekdanji borci ter predstavniki družbenopolitičnega življenja močvanske in sosednjih ljubljanskih občin so se zbrali na že tradicionalnem srečanju »Janče 84«, med njimi tudi pohodna enota Franc Rozman-Stane, ki nadaljuje izročilo 2. grupe odredov, njim pa so se pridružili tudi mladi iz Grosupljega in Litije.

Letošnje srečanje na Jančah je bilo sklenjeno z lepim kulturnim programom učencev osnovnih šol Leopolda Mačka-Boruta, Novo Polje, 2. grupe odredov, Nove Fužine, Edvarda Kardelja, Polje ter Papirniškega pihalnega orkestra iz Vevč.

Na Jančah je zbranim spregovoril podpredsednik Skupnosti borcev 1. slovenske brigade in 2. grupe odredov Franc Sever-Franta. Opisal je prispevek teh krajev in ljudi med narodnoosvobodilno vojno in revolucijo, poudaril pa je tudi pomembni delež mladih pri utrjevanju in negovanju revolucionarnih izročil iz naše polpretekle dobe.

Jože Čurin

Štiri desetletja od 2. kongresa USAOJ

V Titovem Drvarju – mestu heroju je bila 27. maja sklepna slovesnost v počastitev treh pomembnih jubilejev: 40-letnice 2. kongresa USAOJ, 40-letnice ustanovitve Ozne in 40-letnice razbitja nemškega desanta 25. maja 1944. Slednji dogodek so simbolično ponazorili pripadniki JVL in PZO, pri tem pa so sodelovale tudi enote TO ter pirotehniki. Bila je pravzaprav vojaška vaja, v kateri pa ni šlo le za simbolično ponazoritev majskega dogodka pred 40 leti, temveč predvsem za prikaz sposobnosti pilotov v doma izdelanih letalih ter poveljstev in pripadnikov TO. Vaja je bila sklenjena z letalskim mitingom, v katerem so sodelovali tudi člani aeroklubov iz BiH, ter z množičnim zborovanjem, na katerem so govorili član sveta federacije in narodni heroj Ilija Materić, član CK ZKJ generalpolkovnik Dane Čuić in predsednik CK ZK BiH Hamdija Pozderac. Sklepne slovesnosti so se razen delegacij federacije, republik in pokrajin ter JLA udeležile tudi delegacije SZ, ZDA in Velike Britanije ter več deset tisoč prebivalcev iz Like, Korduna, Bosanske krajine, jugozahodne Bosne in iz Dalmacije; prišle so tudi delegacije jugoslovanskih mest, odlikovanih z redom narodnega heroja, in mest, ki se imenujejo po tovarišu Titu. K veličastnemu spomeniku padlim borcem in umorjenim Drvarčanom so položili vence.

V Titov Drvar so prišli številni preživeli junaški Titovi branilci 25. maja 1944 v Drvarju. Med njimi je bil tudi Ivan Hiti-Igor, ki je bil takrat član

zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva NOV in POS oziroma član spremstva Ivana Mačka-Matije. »Sem sem prišel predvsem zato, ker je ta kraj moj drugi rojstni kraj«, je rekel tovariš Igor in nadaljeval: »Vse, kar sem doživel s preživeli v tistem ognjenem metežu, je težko opisati. Mislim na padle tovariše, predvsem pa na Vlada Miklavca-Henrika, narodnega heroja, osebnega spremljevalca Edvarda Kardelja. Padel je zadnji, ko je ščitil pred pečino tovariša Tita in Kardelja. Člani skupnosti borcev ZE VPV NOV in POS želimo temu našemu soborcu postaviti ploščo prav tam, kjer je padel, pri sami Titovi pečini. To je bila med drugim tudi želja pokojnega Edvarda Kardelja. Upamo, da jo bomo uresničili z razumevanjem ZZB NOV v Titovem Drvarju in upravo Muzeja 25. maj v tem herojskem mestu.«

Staš

rirja Milana Mravlje, po katerem je poimenovana osnovna šola, razvili prapor KK ZRVS Dolomitski odred ter podelili krajevna priznanja in priznanja OF najzaslužnejšim krajanom in organizacijam. Istega dne je bila na ploščadi VVO Koseze slovesnost za krajeane krajevnih skupnosti Bratov Babnik. Že dopoldan je delegacija položila venec na grobišču Babnikovih. Tudi v tej krajevni skupnosti so najzaslužnejšim krajanom in organizacijam izročili krajevna priznanja in

Elkroj

SPECIALIST MED
PROIZVAJALCI HLAČ

Pogodbo mačku za rep

Nekje v začetku tega srednjeročnega obdobja so izračunali, da bi morali v premogovnike vložiti vsaj 24 milijard dinarjev. Vedelo se je, da so viri za te naložbe pičili, zato so si veliko obetali od bencinskega dinarja. Žal pa je – iz znanih razlogov – prodaja bencina precej zastala, denarja za premogovnike se je nabralo precej manj, kot so pričakovali, pa še tisti, ki so ga s prodajo bencina nabrali, ni prišel do premogovnikov. Inflacija je prav tako storila svoje, in zdaj bi za premogovnike potrebovali 82,4 milijarde dinarjev, da bi zagotovili enak razvoj in obnovo, kot so jo načrtovali v začetku planskega obdobja.

Do zdaj so iz vseh možnih virov zbrali skupaj približno 65 odstotkov potrebne vsote. Zato so rudniki brez prepotrebne opreme, zato tudi naporu rudarjev komajda pokrivajo tehnični in tehnološki zaostanek.

V četrtek, 24. maja, je vseeno precej neugodno preseneti la vest, ki jo je iz Tuzle posredoval Tanjug. Predstavniki premogovnikov iz Bosne in Hercegovine so v pogovoru s predsednikom izvršnega sveta skupščine SR BiH Gorkom Ubiparipom predlagali, naj bi se republika odločila za »zadnjo možnost« – razveljavitev sporazuma o dobavi električnega toka slovenskemu in hrvaškemu elektrogospodarstvu. Od skupne instalirane moči termoelektrarn Tuzla in Kakanj je namreč Sloveniji in Hrvaški na voljo 500 megavatov, ker sta sodelovali pri njuni gradnji. Ko pa se je izkazalo, da premoga za termoelektrarno iz tuzlanskega premogovniškega bazena (Titovi rudniki premoga) ne bo dovolj, so bosanskohercegovski energetiki zahtevali od slovenskega in hrvaškega elektrogospodarstva, naj sodelujeta pri vlaganjih v razvoj premogovnikov elek-

trogospodarstva BiH. Odtod, poroča Tanjug, vest, da omejeni elektrogospodarstvi nočeta privoliti v ta sovlaganja in da vztrajata pri dobavah električnega toka do leta 1991, kot je zapisano v kreditni pogodbi.

Generalni direktor slovenskega elektrogospodarstva Milan Krajnik je naslednji dan Tonji Slokar iz Dela ponudil drugo plat resnice. Krajnik pravi, da se je slovensko elektrogospodarstvo že pred leti dogovorilo z elektrogospodarstvom BiH, da nam bo do leta 1992 zagotovilo iz svojega sistema vsako leto 600 milijonov kilovatnih ur električne energije. Zato je slovensko elektrogospodarstvo, pravzaprav pa gospodarstvo, pomagalo s posojili zgraditi elektrarno Tuzla V in si tako zagotovilo za slovenske potrebe v tej elektrarni 107 megavatov. Že lani so slovensko elektrogospodarstvo seznanili z neprijetnim dejstvom, da obstoječi rudniki, ki oskrbujejo Tuzlo V, nimajo več zalog premoga in da bo treba odpreti nove premogovnike. Od Slovenije so zahtevali, naj v ta namen prispeva 1,8 milijarde dinarjev in še 160 milijonov dinarjev posebej za ureditev odlagališča za pepel. Slovenija je bila takoj pripravljena sovlagati v premogovnike v Tuzli, vendar je zahtevala, da kreditno pogodbo spremenijo v samoupravni sporazum o združevanju dela in sredstev in njegovo veljavnost podaljšajo do leta 2003 (kolikor je tudi življenjska doba termoelektrarne v Tuzli), s čimer bi tudi sovlaganje v premogovnike opravičili pred slovenskimi porabniki. Tako so se letos aprila predstavniki slovenskega elektrogospodarstva s predstavniki bosanskohercegovega dogovorili, da pripravijo sporazum in se o tem dokončno dogovorijo. Iz BiH na ponudbo niso odgovorili,

prišla je le vest, ki je vznemirila in – vznejevoljila.

Ker slovensko elektrogospodarstvo sovlaga tudi v TE Ugljevik I, kjer za dokončanje gradnje, ki se je izredno zavlekla, manjka več kot 8 in pol milijarde dinarjev, ker bodo slovenski elektrogospodarstveniki kmalu vlagali v gradnjo Tuzle B moči 500 megavatov (tuzlanski bazen naj bi bil z 2000 megavati največji proizvajalec električnega toka pri nas), ki bo prav tako potrebovala premog iz Titovih rudnikov, je enostranski predlog Alije Isakovića, predsednika poslovnega odbora sozda Titovi rudniki, še posebej dvomljiv. Še zlasti, ker je v končni naložbi v Tuzlo B vgrajena tudi cena odpiranja največjega premogovnika (Južna sinklinala), kar je sicer – s stališča zaokroženosti naložbe – prav, ni pa prav, da denar izterjuje tam, kjer ga ne bi smel.

Tuzlanski »primer« je v času, ko govorimo o enotnem jugoslovanskem trgu, enotnem elektroenergetskem sistemu, ko govorimo o potrebi združevanja denarja, dela, kadrov in vseh zmogljivosti vse države, ko govorimo o potrebi večje mobilnosti kapitala, izredno značilen in vprašljiv. Že do zdaj smo imeli brez števila primerov, ko so ostajali dogovori, pogodbe, samoupravni sporazumi in družbeni dogovori le mrtva črka na papirju, pa čeprav jih je – zlasti samoupravnih sporazumov – veliko nastalo pod prisilo pogojevanja dobav (baker, železova ruda, boksit, svinec in cink itn). Takšne zahteve, pa čeprav jih je izzvala nujna in nemoč, ogrožajo konec koncev tudi pravno trdnost države in izničujejo prizadevanja za večje medsebojno zaupanje in sodelovanje.

Ivan Vidic

Apartheid

Ne bi bilo prav, če bi spričo »izobilja« in vsakovrstnosti problemov in sporov, ki bremenijo sodobni svet, povsem izrinili iz zavesti narodov sveta posebno obliko nacionalnega in gospodarskega zapostavljanja milijonov ljudi na jugu Afrike samo zaradi tega, ker so črnici. V svetovni politični literaturi in v mednarodnih odnosih se je že dolgo tega za označevanje take izjemalske politike usidral izraz apartheid. Kaj je vsebina apartheida, je svoje čase pojasnil nekdanji predsednik južnoafriške vlade, znani rasist Hendrik Verwoerd, ko je naravnost povedal: »Želim obdržati belo Južno Afriko. Obdržati jo belo pa je mogoče samo tako, da belci obdržijo popolno nadvlado.«

Apartheid, se pravi popolna prevlada bele manjšine nad črno večino v Južni Afriki je vse od leta 1948 uradna politika južnoafriške vlade, ko je prišla na oblast Nacionalistična stranka, ki je kot poglavitno vodilo svoje politike in praktičnega ravnanja imela za cilj popolno razdvojenost in ločenost prebivalstva na temelju barve kože. Na teh načelih apartheida, se pravi delitve, so izdelali in izpeljali režim, ki onemogoča skoraj vsakršne oblike stikov med belci in črnici, uvedli so posebne vlade, avtobuse in druge javne naprave za belce in za črnice. Celo stanovanjsko so jih povsem ločili. Bela rasa je postala tako popoln gospodar nad črnici, ki jim določa vse, od prebivališča, dela in načina življenja, tudi poročati se ne smejo črnici brez dovoljenja.

V Južni Afriki obstajajo uradno določene štiri zvrsti prebivalstva glede na njihov rasni izvor. Po številu so daleč najmočnejši črnici, saj jih je kar 22.500.000, belcev je 4.000.000 (kot je znano, so potomci nizozemskih in angleških priseljencev), obarvanih je 3.000.000 (sem sodijo vsi mešanci posameznih ras in pa posebne skupine raznih narodnosti, kot na primer Malajci) in pa Azijci, med katerimi so v glavnem indijski in pakistanski priseljenci. Vla-

dajoča bela manjšina je znala vselej spretno izkoriščati razna nasprotja med obstoječimi rasnimi skupinami in ščuvati druge proti drugim. Seveda so na najnižji lestevici pravic črnici, se pravi pretežna večina prebivalstva Južne Afrike.

Spričo vse bolj rastočega odpora črnske večine in drugih rasnih skupin proti kričečemu izkoriščanju in brezpravnosti so se vlade belcev lotile vrste ukrepov, da bi v kali zatrla vse pojave odpora črnske večine. Onemogočajo jim vsakršno politično delovanje. Eden izmed posebno nečloveških ukrepov je bilo razseljevanje črnskega prebivalstva iz mest v kar se da oddaljene rezervate, tako imenovana geta, kjer so prisiljeni živeti povsem osamljeni in v izredno težavnih življenjskih razmerah. Podobno so napravili tudi s pripadniki drugih rasnih skupin. Da bi jih čimbolj držali pod nadzorstvom in v osami, so jim oblasti s kaznivimi prepovedale vsako gibanje zunaj določenih rezervatov, z izjemo prihoda na delo in odhoda z njega. Četudi je črnskega prebivalstva petkrat več kot belcev, imajo v svoji lasti, oziroma jim je oblast določila za prebivanje samo 13 odstotkov celotnega državnega ozemlja. Nezaposlenost med črnici dosega celo 80 odstotkov, medtem ko med belci brezposelnost dejansko ne obstaja, hkrati pa imajo v svojih rokah vsa kvalificirana in vodilna mesta v celotni proizvodnji države. Vrh tega obstaja kričeče neskladje glede višine plače za belce in črnice ter druge rase. V rudarstvu je plača belca šestkrat večja od črnca, v kmetijstvu pa celo dvajsetkrat večja.

Dva dogodka sta še posebej pomembna v zgodovini bojev črnskega prebivalstva proti rasnemu razlikovanju in zapostavljanju. Prvi so bile silovite demonstracije črnskega prebivalstva v Sharpwillu 21. marca 1960. leta. Vzrok nezadovoljstva je bila vladna uredba, da morajo vsi

črnici imeti tako imenovane »knjižice podatkov«. V spopadih s policijo je bilo ubitih 69 oseb, ranjenih pa 180, med njimi tudi ženske in otroci. Združeni narodi so leta 1966 razglasili 21. marec za mednarodni dan boja proti rasni diskriminaciji. Drugi dogodek se je pripetil 16. junija 1976, ko so vsi črnski otroci v mestu Soweto blizu Johannesburga demonstrirali proti apartheidu, ko je vlada prepovedala pouk angleščine v črnskih šolah. Policijski odredi so takrat pobili 1.000 šolskih otrok. Od tedaj dalje se po odločitvi Združenih narodov 16. junij praznuje kot dan Soweta.

Združeni narodi so namenjali od vsega začetka veliko pozornost vprašanju položaja črnskega prebivalstva na jugu Afrike. Sprejeli so vrsto sklepov, ki obsojajo apartheid in vsebujejo razne ukrepe proti nosilcem politike apartheida. Leta 1973 so razglasili dekada boja proti rasizmu in rasni diskriminaciji. Do danes se je zvrstilo veliko število mednarodnih zborov pod okriljem svetovne organizacije, ki so vsi imeli za cilj pospeševanje boja proti rasni diskriminaciji in organiziranju podpore žrtvam politike apartheida. Druga svetovna konferenca proti rasizmu lanskega avgusta – bila je v Ženevi – je morala, žal, ugotoviti, da naloge, ki jih je postavila prva dekada boja proti rasizmu, še daleč niso uresničene, še vedno obstajata na svetu rasizem in apartheid.

Ne glede na pomembne novosti, ki se v zadnjem času kažejo v približevanju in postavljanju sodelovanja nekaterih sosednjih afriških držav, Mozambik, Angola z Južno Afriko – pri čemer je imela vidno vlogo gospodarska nujna teh dveh dežel – pa nikakor ni zmanjšana niti omiljena dolžnost demokratičnega sveta, da nadaljuje boj proti politiki apartheida kot najbolj grobemu kršenju človekovih in narodnih pravic črnskega ljudstva na jugu Afrike.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Jugoslovanska partijska delegacija pod vodstvom predsednika predsedstva ZKJ Dragoslava Markovića se je vrnila z večdnevnega obiska v dveh najbolj pomembnih azijskih državah, na Kitajskem in Japonskem. Tam je bila gost tamkajšnjih komunističnih partij. Obisk je označil po eni strani prizadevanje po nadaljevanju in krepitvi enakopravnega sodelovanja, po drugi strani pa je tako na Kitajskem kot na Japonskem daljal priložnost za obsežno obravnavo mnogoterih vprašanj, ki zadevajo tako mednarodne odnose kot stanje v komunističnem gibanju. ■ Položaj v Perzijskem zalivu se vse bolj zaostrojuje. Iraška letala z raketami obstreljujejo ladje, ki odvažajo iransko nafto, Iranci pa s svojimi letali potapljaajo tankerje zalivskih arabskih držav, ki plujejo po Hormuški ožini. Pri tem je bila zadeta tudi panamska ladja, na kateri je bila večina jugoslovanskih mornarjev. Vojna grozi, da se bo razširila tudi na obrežne države, Saudsko Arabijo, Združene emirate, Oman in druge. Nevarnost je prav tako, da posežejo vmes velike sile, še posebej, če bi vojaške akcije sprotih držav povsem zaprle dotoke nafte s tega dela sveta. ■ Na pobudo predsednice indijske vlade Indire Gandhi so se v New Delhiju sestali strokovnjaki iz Alžirije, Indije, Jugoslavije, Tanzanije in Mehike, da bi skupno proučili sedanjo mednarodno finančno situacijo, ki povzroča največ težav prav deželam v razvoju, ki sodijo v neuvrščeno gibanje. O svojih izsledkih bo skupina strokovnjakov seznanila vse članice neuvrščenega gibanja. ■ Zahodna Nemčija je dobila novega predsednika države, in sicer je zvezna skupščina na najvišje mesto v državnem vodstvu izvolila pripadnika krščansko-demokratske stranke Richarda von Weizsäckerja. Značilno za te volitve je dejstvo, da so za novega predsednika glasovali tudi socialni demokrati, pa je zato dobil veliko večino. Edino skupina zelenih je kandidirala svojega predstavnika. Za novega predsednika pravijo, da nikoli ni bil pripadnik niti simpatizer nacistične stranke. V Moskvi se je pripetil malce nenavaden dogodek. Tja je prišla na uradni obisk delegacija nove komunistične partije Španije, ki je nastala pred nedavnim in združuje v svojih vrstah zgolj simpatizerje stalinistične politike.

Kako odpeti gumb na ozkem gospodarskem ovratniku?

O tem so razpravljali (na osnovi pripravljenega gradiva slovenskega izvršnega sveta) minuli torek na seji predsedstva RK SZDL in naslednji dan na vseh treh zborih slovenske skupščine.

Gre za tako imenovano »poodmrznitveno« obdobje, za sedanjí čas. V luči sedanjega časa je tudi predsedstvo RK SZDL obravnavalo značilnosti uresničevanja gospodarske stabilizacije. Skupna fronta mora doseči, da bo projekcija cen tudi dejansko uporabljena v dogovarjanju organizacij združenega dela, kar ji bo dalo vsaj delček samoupravne narave, so menili. Enaka podpora velja tudi dogovoru izvršnih svetov in republike o stanarinah, komunalnih storitvah in cenah kruha.

Ob vprašanjih razbremenjevanja gospodarstva so na predsedstvu RK SZDL menili, da smo doslej storili zelo malo, da bi se dogovorili in začeli delovati tako, da bomo pač omejevali pravice tam, kjer niso življenjsko najnujnejše in jih ta hip finančno

ne zmoremo. Previdno pa so se izrazili ob presplošni zahtevi po zmanjšanju režije (zlasti poslovne), kajti, so opozorili, če se tega dela lotimo kampanjsko, bo spet več škode ko koristi. Prav zato so v predsedstvu RK SZDL sprejeli sklep, da bodo še letos pripravili širšo razpravo o odpravljanju nepotrebnega dela, se pravi o odpravljanju nepotrebnega režije. To pa naj bi bila širša družbena akcija za postavitev racionalne organizacije teh služb. Ta razprava bo potekala skupaj z aktivnostmi za izboljšanje odnosa do družbene lastnine in krepitve nadzorstvene vloge samouravnih nadzornih organov.

Ponovno so opozarjali na nekatere še vedno nesmotne naložbe v občinah z zbranimi samoprispevki. Gre predvsem za tiste, ki so jih, kot je dejal nekdo, začeli zbirati in načrtovati še v boljših časih, zdaj, ko nam bilo trda prede, pa bi jih bilo treba reprogramirati (sicer pa sploh zmanjšati zbiranje sredstev s samoprispevki). Nekaj tele-

vizijskih prispevkov v naslednjih dneh po seji nam je lepo potrdilo nesmotnosti na tem področju, saj marsikdo naložbo še speljejo, potem pa ne gre naprej brez širše družbene pomoči.

Nasploh, so menili, je treba bolj kot kdajkoli prej upoštevati finančno in poslovno realnost, sicer bomo, kot je opozoril Marko Bulc, namesto razbremenjevanja gospodarstva bremenena le prelagnila s kupčka na kupček.

O tej nadvse nujni in neodložljivi nalogi sedanjega gospodarskega trenutka so spregovorili tudi na vseh treh zborih Skupščine SRS, potem ko so izvolili nov izvršni svet pod predsedstvom Dušana Sinigojca. Ta je v svojem nastopnem govoru ugotavljal, da nam politika stabilizacije že daje rezultate in nam utrjuje osnove za postopno ustvarjanje takšnih razmer, v katerih bo omogočen stabilen razvoj federativne, socialistične, samoupravne skupnosti. Pri tem je dodal, da so naše notranje razmere ter zunanji,

mednarodni gospodarski tokovi zaostriili nujno po hitrejših spremembah v načinu gospodarjenja pa tudi našega dela in življenja na vseh ravneh. Odlaganj vseh vrst ni mogoče več nadaljevati in tudi nesopadanju z nakopičenimi težavami se ne da izogniti. Dušan Sinigoj je zagotovil, da bo izvršni svet v skladu s svojimi pristojnostmi in obveznostmi do skupščine odločno vztrajal, da bodo uresničene skupno dogovorjene naloge.

Delegati so si bili enotni, da je treba slovensko gospodarstvo razbremeniti, pa ne le z lastnim varčevanjem, ampak tudi tako, da bodo tisti, ki živijo od gospodarstva, spoznali resnost razmer v času in se tudi odrekli tistemu, kar pač še lahko pogrešamo. Kdo in česa naj bi se odrekli, je seveda vprašanje, ki ga navrže izkušnja, in tako spet pridejo na vrsto ustrezni ukrepi. Resnična in prava razbremenitev gospodarstva je v zmanjšanju proračunov, vse od občin do federacije, pa v zmanjšanju prispevka za nerazvite ter v zmanjšanju administracije (!) zlasti tam, kjer nastaja zaradi naše pretirane nagnjenosti k poplavi predpisov, ki zahtevajo nove poplave dovoljenj...

B. Ž. J.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Super sili med seboj

Kriza brez dialoga

Podnaslov – Ameriško-sovjetski odnosi se vztrajno slabšajo, tudi zato, ker super sili vsako »priložnost« izrabita za medsebojno obtoževanje in prikazovanje druga druge v najslabši luči.

Najnovejša priložnost se je ponudila Moskvi – zasedanje zunanjih ministrov držav – članic pakta NATO v Washingtonu, posvečeno 35-letnici ustanovitve zahodnega vojaško-političnega zavezništva. Iz vseh propagandnih topov so na Reaganovo administracijo izstrelili salvo obtožb katerih očiten namen je, kolikor je mogoče, vplivati na to, da bi se povečala sedanja nesoglasja med ZDA in zahodno Evropo. Od tod obtožbe, da hočejo ZDA dodatno oborožiti Evropo ne zaradi njene obrambe, temveč zato, da bi jo podredila svojim globalnim vojnim načrtom. Strategija ZDA, poudarjajo v Moskvi, obsega varovanje interesov ameriških monopolov na račun evropskih. Pripravljena je izčrpati svoje zaveznike, »celo puščati kri njihovem gospodarstvu«, saj je očitno, da si ameriška vlada prizadeva, da bi dosegla bistveno zmanjšanje zahodnoevropske konkurenčnosti. Seznam obtožb se končuje z »najtežjo«, ravno tako povezano z novo priložnostjo za zaostrovanje odnosov, širjenjem krize v arabsko perzijskem zalivu. Glasi se – Washington hoče zahodno Evropo spraviti v vojno oziroma vojaški poseg v Zalivu. Po trditvah sovjetskih komentatorjev se ZDA že pripravljajo na poseg in bodo zahodno Evropo postavile

pred dejstvo, če je ne bodo prepričale.

Obenem v Moskvi pričakujejo, da bo zasedanje ministrov NATO potrdilo »razhajanja pri vrsti najpomembnejših mednarodnih problemov«, ne pa »enotnost in harmonije, s katerima je obsejen ameriški predsednik Ronald Reagan«. Agencija TASS ugotavlja, da niso le Nizozemska, Danska in Belgija, ki še niso dokončno sprejele ameriške raketne politike, tiste članice pakta, ki niso pripravljene brez ugovorov spremljati Reaganove politike zaostrovanja s Sovjetsko zvezo. Zahodne Evropa javno ali molče izpričuje, da noče spremljati ZDA tudi v oboroževalni dirki in v njenem širjenju v vesolje...

Tudi Američani so na drugi strani za iztočnico zasedanja ministrov NATO, ki naj bi se ukvarjali z oblikovanjem razmer za konstruktivnejše odnose s Sovjetsko zvezo in vzhodnim blokom, dali oceno, da je za povečano mednarodno napetost odgovorna izključno Sovjetska zveza. Sovjetska zveza je – poudarjajo v konferenčnih krogih – v najnovejšem času zaostila stališča do Zahoda, za dokazila pa navajajo: vračanje obnovitve pogajanj o evroraketah v Ženevi, namestitev novih jedrskih raket srednjega dosega v Nemški demokratični republiki in Češkoslovaški, bojkot olimpijskih iger v Los Angelesu... Ugotavljajo tudi, da bodo o odnosih s Sovjetsko zvezo razpravljali na temelju »skrajno ostrega sporočila ZDA«, ki ga je sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko posredoval v Moskvi zahodnonemškemu zunanjemu ministru Hansu Dietrichu Genscherju.

Genscherjev obisk je bil v resnici nova zamujena priložnost, ki sta jo super sili razumeli le kot priložnost za nove obtožbe. Sovjetska zveza je obtožila ZDA, da bi vnovič hotele pridobiti vojaško premoč in da se niso pripravljene pogajati na temelju enakopravnosti sobesednikov. Po sovjetskem prepričanju so ZDA zavrnile pomembne predloge iz Moskve, medtem ko ZDA dajejo le neresne predloge. V Washingtonu naj bi si izmišljali vse mogoče ovire, samo da jim ne bi bilo treba sesti za mizo s sovjetskimi pogajalci.

Le nekaj dni za Genscherjem je v sovjetsko prestolnico dopotoval predsednik Demokratične ljudske republike Koreje Kim Il Sung, in tudi med tem obiskom so gostitelji vedeli največ povedati o ZDA, »ki so agresivne in hočejo porušiti sedanje vojaško-strateško ravnovesje v svetu«. Ker je bil gost pač iz Azije, so posebej izpostavili »vojaško-politično zavezništvo ZDA – Japonska – Južna Koreja« in zbudili Japonce, da se v njihovi deželi uveljavljajo militaristična prizadevanja, na kar so v Tokiu uradno protestirali.

Iz skupnega sporočila je potem izstopil še poudarek, »da je treba v sodobnih zapletenih mednarodnih razmerah krepi enotnost in monolitnost socialističnih držav...« Ne eni strani torej enotnost in monolitnost, na drugi enotnost in harmonija, na obeh hkrati pa nezaupanje, kakršnega še ni bilo in ki je vse globlje.

Ko je bilo nedavno v zahodnem Berlinu mednarodno srečanje z naslovom »Kam gre Amerika«, ki so se ga udeležili tudi sovjetski predstavniki, je prav zaradi njihovih besed to nezaupanje dobilo naravnost dramatično podobo. Eden od sovjetskih predstavnikov je namreč ugotovil, da sploh ne gre za običajno, ciklično zaostrovanje odnosov med super silama, temveč prelom s politiko do Sovjetske zveze, kakršno so vodili ne le liberalno – demokratični, temveč tudi desničarsko – republikanski predsedniki. Danes Washington zbujajo vtis, kakor da v svoji politiki do

Sovjetske zveze izhaja iz stališča, da državi nimata skupnih interesov. Dogovori iz Nixonovega obdobja, ki so predvidevali sodelovanje pri določenih skupnih načelih, so se spremenili v prah in pepel. Nobene povezave ni. Sodelovanje je nadomestila popolna konfrontacija. Najtežja obtožba, ki jo je izrekel sovjetski predstavnik, pa je bila brez dvoma tista, da je sedanja ameriška administracija dobesedno zastrupljenje z rasističnim sovraštvom do vsega sovjetskega. Naj je sovjetski predstavnik še tako pretiraval njegov nastop kaže, do kod so prišli ameriško-sovjetski odnosi.

Vesili nimata prav nobene posluha za predloge nasprotni strani in dialoga je vse manj, »točk«, okrog katerih pa se odnosi zaostrejujejo, vedno več. Vsekakor je mednarodni položaj sam po sebi obremenjen z mnogimi protislovji nenormalen in nevaren, če dve vojaško in politično najmočnejši državi nimata dialoga. Dlje, ko bo tako, več orožja bosta obe strani proizvajali in nameščali. Temu primerno bo dogovor o nadzorovanju oboroževanja, zamrznitvi ali celo razorožitvi še teže dosegljiv, mir v svetu pa vse bolj ogrožen, toliko bolj, ker vsaka mednarodna kriza, pa naj bo še tako lokalnega izvora in ne glede na kraj in čas dogajanja, odnose med Moskvijo in Washingtonom dodatno zaostri. Zalivska tankerska vojna kot najnovejša je prepričljiv primer za to.

V sedanjem trenutku ameriško-sovjetske odnose dodatno zapletajo ameriške volitve, zaradi katerih je težko ločiti dejanske od volilnih potez in besed, pa naj gre za Reaganove ali za sovjetske. Konstantin Černenko, šef sovjetske partije in države, lahko govori o »načelnosti sovjetske zunanje politike, ki ni odvisna od konjunkturre«, vendar je sovjetsko ravnanje lep čas temeljilo na prikazovanju Reagana kot vojnega hujskača, ki svet potiska v vojno, kar gotovo ni moglo spodbuditi dialoga. Nastop sovjetskih predstavnikov pri omenjeni okrogli mizi »Kam gre Amerike« je droban, vendar ilustrativen

primer – poskus dokazovanja, da je Reagan prvi ameriški predsednik, ki mu ni mar popolna prekinitev odnosov s Sovjetsko zvezo, kar je seveda enako izzivanju vojne. Veliko večjo težo je imel nedavni intervju sovjetskega obrambnega ministra Dmitrija Ustinova sovjetski agenciji TASS, ko je doslej najbolj nadrobno pojasnil sovjetske raketne odgovore na nameščanje ameriških raket v zahodni Evropi. Ni le povedal, da so rekte namestili v NDR in Češkoslovaški, temveč da so s podmornicami, oboroženimi z jedrskim raketnim orožjem, ki lahko v nekaj minutah doseže katerokoli točko na ameriškem ozemlju, obkrožili ZDA. Kajpak ni pozabil dodati, da je za to kriva izključno Reaganova militaristična politika in politika zaostrovanja s Sovjetsko zvezo. Tudi bojkot olimpijskih iger sodi k takšnemu prikazovanju posledic Reaganove politike.

Res je, da so v najnovejšem času v Moskvi nekoliko opustili upanje, da bi kdo od ameriških demokratiških predsedniških kandidatov utegnil zamenjati Reagana, vendar vseeno vsaj do ameriških predsedniških volitev iz Moskve ne bo nikakršnega popuščanja, kajti vsi demokratiški tekmeci za Belo hišo gradijo svoj volilni boj predvsem na »posledicah nevarne vojnohujskaške politike« predsednika Reagana. Vprašamo se lahko, zakaj bi potem popuščal Reagan, če bo dobil še en mandat.

Vsekakor imajo prav mnogi »sovjetoologi in amerikanoologi«, ki se strinjajo samo pri eni oceni: da so odnosi med super silama zdrknili na najnižjo točko ali kakor je zapisal Washington post, »ameriško-sovjetski odnosi so izhlapeli, skoraj do nič« ali kakor je rekel vodilni sovjetski amerikanolog Georgij Arbatov, »zelo so slabi... najslabši kar pomnim«. Da bi karkoli popravili se bosta morali potruditi obe strani, čeravno kaže največ upanja položiti na zahodno Evropo, ki lahko odločilno prispeva k premagovanju krize med veliko dvojico.

Branko Kastelic

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je v skladu z drugim odstavkom 25. člena ter 26., 28. in 29. členom statuta ZZB NOV Slovenije sprejel sklep o sklicu letne skupščine ZZB NOV Slovenije

1. Letna skupščina ZZB NOV Slovenije bo 28. junija 1984 s tem dnevnim redom:

1. izvolitev organov letne skupščine ZZB NOV Slovenije,
2. – uvodna beseda predsednika RO ZZB NOV Slovenije,
3. Zporočilo o delu republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije med letnima skupščinama junija 1983 do junija 1984,
4. razprava o poročilu in uvodni besedi,
5. sprejem stališč in sklepov letne skupščine ZZB NOV Slovenije,
6. kadrovske zadeve,
6. razno

2. Letno skupščino ZZB NOV Slovenije sestavljajo: po en delegat občinskega odbora ZZB NOV in odbora ZZB NOV posebne družbenopolitične skupnosti, člani republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije; na letni skupščini ZZB NOV bodo tudi člani zveznega in nadzornega odbora ZZB NOV Jugoslavije iz SR Slovenije in drugi gostje.

Letna skupščina ZZB NOV Slovenije bo v četrtek, dne 28. junija 1984, ob 9. uri v veliki dvorani Skupščine SR Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4.

RO ZZB NOV Slovenije

Kaj je oswienczinška laž

V ZR Nemčiji se je razvila precej široka in delno tudi ostra polemika o tako imenovanem »neonacističnem zakonu«, katerega glavni namen je kaznovati tiste, ki zdaj pačijo resnico o nacističnih zločinih med drugo svetovno vojno. V polemiko so se vključili tudi vladni krogi, opaziti je trenje med ministri – člani liberalne stranke in njihovimi kolegi iz Kohlove CSU-CDU. Zvezni pravosodni minister Hansu Engelhard (FDP – liberalna stranka) se je čutil dolžnega pojasniti, za kaj gre in komu je zakon v bistvu namenjen.

Spomladi 1979 je zahodnonemška televizija predvajala ameriško serijo Holocaust. Nemci trdijo, da je imela serija svoje pomankljivosti, brez zadržka pa priznavajo, da je sprožila med nemškim prebivalstvom zelo angažirano razpravo o zločinskih dejanjih nacističnega režima. Ta splošna razprava je po mnenju mnogih analitikov v ZR Nemčiji daleč zasenčila vsako prejšnjo razpravo v državi na temo nacističnih vojnih zločinov, predvsem pa grozodejstev v koncentracijskih taboriščih.

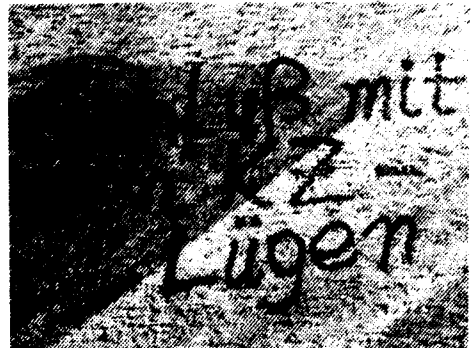
Med razpravo so prišli do besede tudi pisatelji oziroma avtorji, ki so izrabili priložnost za to, da so poskušali razširjati dvom glede množičnih pobojev v nacističnih časih, predvsem pa dvom o »dokončni rešitvi židovskega vprašanja«, torej o poboji Židov (6 milijonov) v nacistični Nemčiji. Razlage s to vsebino so najpogostejše znanstveno nevzdržne, njihov končni namen je

buditi neonacistične izpade – to pa je dejavnost, ki že sodi v pristojnost novega zakona. Tudi če ni opaziti izrazite agresivno-bojevite tendence, je jasno, da takšno razpohovanje strasti budi v ljudeh rasno sovraštvo in protisemitizem, nacizem pa prikazuje kot uporabno, če že ne priporočljivo alternativo demokratični ureditvi.

Zmote te vrste je mogoče najuspešneje razčiščevati z vsesplošno razpravo o krivdi nacističnega režima. Nemci sami pravijo, da je za poučevanje in vzgojo njihove mladine takšna izmenjava mnenj zelo primerena, še posebej, če k njej pritegnejo tisti del prebivalstva, ki je doživel nacistični režim in njegove grozote. Vsak, ki poskuša zmanjševati težo nacističnih zločinov, kdor obnavlja propagandne metode iz nacističnih časov, kdor poskuša s svetohlinskimi pamfleti opravičevati in zagovarjati nacistični režim in kdor zanika zgodovinska dejstva o uničevanju Židov, ta razbija demokratsko družbeno ureditev in razkraja javni mir.

V obrambo pred takšnimi popačenji je treba vključiti tudi zakonodajo. V sedanjih zahodnonemških zakonodaji je zajeto preganjanje vseh, ki hujskajo narode drugega proti drugemu in propagirajo rasizem. Novi zakon naj bi preprečil, če pa to ne doseže, potem naj bi kaznoval neonacistično propagando, ki je znala poiskati špranje v zakonu in se okoriščati z njimi. Za vselej je treba onemogočiti tiste, ki širijo »novo re-

snico« o »oswienczinški laži«, o uničevanju Židov v koncentracijskih taboriščih, o uničevanju tudi drugih narodov, ne le Židov. »To smo dolžni storiti zaradi naših obveznosti do žrtev nacizma, do njihovih sorodnikov in potomcev, pa tudi zaradi nas samih. Ne smemo dovoliti, da bi nekdo koval neonacistični kapital iz naše preteklosti«, je med drugim pripomnil minister Engelhard.

Napisi, kakršni se vse pogosteje pojavljajo v ZR Nemčiji. Novi zakon naj bi stopil na prste neonacističnim propagandistom, ki poskušajo opravičevati ne le nacistični režim, temveč celo njegovo divjanje po zasluženi Evropi.

Težišče novega zahodnonemškega zakona je v 21. členu, na določilo, ki obeta kazni vsakomur, kdor bi poskušal z javnim govorjenjem ali pa z razširjanjem propagandnih publikacij izpodbijati ugotovitve o nacističnih zločinih nad narodi. Zakon tudi pravi, da ni nobenega zastaranja za tiste, ki

objavljajo ali pa razpečavajo propagandni material te vrste. Določilo še posebej naveda pregon tistih, ki so krivi za naraščajoči uvoz nacističnega materiala (nalepk s kljukastim križem na primer) iz tujine.

Kritika novega zakona se opira delno na pravne pomisleke, veliko bolj pa na zgodovinsko-politična dejstva. Pravno očitajo zakonu, da poskuša obravnavati tudi dejanja, ki niso kazniva. Pri tem mislijo na gostilniške politikante, ki imajo toliko povedati o mestu in vlogi nacizma v Nemčiji. Trdijo tudi, da je zakon v nasprotju s temeljnimi zakonom o svobodnem izražanju mnenj v ZR Nemčiji. Na te očitke minister niti ne odgovarja, saj sodijo v zvrst očitkov, ki nastajajo za gostilniškim omizjem.

Vredno pa se je bilo ustaviti pri pomislekih, ki temeljijo na političnogradovinskih dejstvih. Kritiki trdijo, da je novi zakon nekaj »edinstvenega« v »civiliziranem svetu«. Tem kritikom minister odgovarja z isto mero: »Tudi Oswienczim, Buchenwald, Treblinka in druga uničevalna taborišča so bila nekaj edinstvenega v civiliziranem svetu«. Zločini so bili takšni, da je z imenom Oswienczim povezanega toliko gorja, da ga ne bo mogel ublažiti noben zakon, da bo preveč civiliziran vsak ukrep, s katerim bi poskušali zapreti usta tistim neonacistom, ki ponavljajo govorce o izmišljenih grozotah v nacističnih taboriščih. Res je, da gre »samo za Hitlerjeve vnuke«, toda še vedno velja prisega, ponovljena na grobovih žrtev podivjanega nacizma, da se kaj takšnega ne sme nikoli ponoviti. To pa je v precej milejših besedah v bistvu le povedal tudi minister Engelhard.

O zgodovinski in spominski literaturi

Upoštevač številna dela s področja zgodovinarstva in spominske literature, ki objektivno in na znanstvenih osnovah osvetljujejo obdobje in dogajanja med narodnoosvobodilnim bojem in revolucijo, pa tudi tista druga dela, ki neznanstveno, neobjektivno, z mnogimi protislovji razlagajo našo preteklost, je zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije tem vprašanjem posvetil posebno točko dnevnega reda.

Tako so na minuli seji predsedstva borčevske organizacije začeli razpravo o teh vprašanjih na osnovi gradiva, ki so ga pripravile strokovne službe predsedstva, in na osnovi tistega, kar je pripravila za izhodišča komisija zveznega odbora ZZB NOVJ za negovanje revolucionarnih izročil (ki se je sestala že 21. maja).

Tako člani komisije kot člani predsedstva borčevske organizacije so v uvodu k tej temi poudarili, da je osnovna naloga ZZB NOV, da se še naprej zavzema za podružljanje izdajateljske dejavnosti s tematiko NOB in revolucije, ter da je treba zahtevati večjo odgovornost izdajateljskih hiš, da se morajo v to dejavnost resneje in bolj odgovorno vključiti izdajateljski sveti, strokovne institucije, recenzenti in drugi.

Hkrati pa so menili, da se mora ZZB NOV kot družbenopolitična organizacija prek svojih delegatov bolj zanimati za programe na po-

dročju založništva, ki morajo dobiti še pred realizacijo popolno družbeno verifikacijo.

Naša revolucija, so poudarili na seji predsedstva, ni enodimenzionalna, kaže se hkrati kot politična, ekonomska, socialna in kulturna kategorija. Iz te kompleksnosti pa izhaja tudi potreba bo njenem kompleksnem obravnavanju.

V izdajah posameznih založniških hiš se pojavljajo spomini in druga dela, v katerih je baje povedana »prava resnica«. Vendar je treba videti, ali je to res tako in oceniti, kaj je vredno družbenih sredstev in kaj ne.

Soglasno so menili, da bi borci na tem področju lahko še vedno in še več prispevali – zlasti pri zbiranju gradiva, z vključevanjem v delo svetov, redakcij in podobnih organov, kjer lahko pravočasno prispevajo s svojimi predlogi k temu, da nekateri zgolj komercialni, senzacionalistični projekti in besedila, ki jih za tisk izsiljujejo ne-

kateri posamezniki, doživijo najprej objektivno oceno ali so sploh primerni za tisk.

Izredno pomembno je, da se zgodovinsko-znanstvena dela strogo ločijo od individualno-spominskih, kajti za slednje je jasno, da se nikoli ne morejo povsem otrestiti subjektivnega gledanja.

Ko so ugotavljali, kolikšna je produkcija na memoarskem področju pisanja, so ugotavljali, da tega statističnega podatka sicer nimajo, da pa je takšnega pisanja zelo zelo veliko. Niso se opredeljevali, naj številni borci, ki pišejo svoje spomine, le teh preprosto ne pišejo več, pač pa so menili, da vse vendarle ni za objavo v knjigah, in da dobršen del teh spominov lahko koristno služi nadaljnjim zgodovinskim raziskovanjem (kot gradivo).

Opozorili so še na pojav, ko v zadnjem času v našem zgodovinarstvu nastajajo nekatera dela, ki begajo javnost in – tudi strokovnjake. V njih se naša zgodovina prekrjuje v nekaj, kar je v bistvu gledišče naših današnjih političnih nasprotnikov, politične emigracije in sovražnikov te naše družbe. Takšna dela in njihov odmev v tujini pa hkrati kažejo na še eno našo slabost, da namreč nimamo dovolj kako-

vostnih znanstveno-strokovnih publikacij izdanih v tujih jezikih, v katerih bi bila naša zgodovina nasproti raznim neresnicam popolneje predstavljena.

Kar pa zadeva prevajanje del s tematiko NOB in revolucije iz jezikov jugoslovanskih narodov in narodnosti in vanje, so menili, da mora to delo iti po samoupravnih poti, po poti sklepanja samoupravnih dogovorov in sporazumov torej, in ne s preživelim zbiranjem denarja v kakšnih skladih.

Tako gradivo, ki ga je pripravila komisija za razvijanje tradicij NOB in revolucije, kot gradivo in razprava v predsedstvu ZO ZZB NOV Jugoslavije bosta skupaj osnova za pripravo enotnega gradiva, ki ga bo 20. junija obravnaval zvezni odbor ZZB NOVJ, pa tudi zvezna konferenca SZDL je pripravljena to temo postaviti na svoj dnevni red.

Ob kritični in nadvse zavzeti obravnavi tega vprašanja so delegati ugotavljali, da je delo na založniškem področju (s tematiko NOB in revolucije) uspešnejše tam, kjer imajo družbeno verificirane delovne načrte. Kjer pa to ni, so seveda možnosti za napake in najrazličnejše odklone – toliko večje.

B. Ž. J.

Tradicionalno spominsko srečanje na Ljubelju

Vsako leto se v juniju zberejo nekdanji politični zaporniki, interniranci in izgnanci ter drugi borci z mladino na Ljubelju. Na prostoru nekdanjega koncentracijskega taborišča – podružnice Mauthausna na Ljubelju so bili internirani poleg Jugoslovancev tudi Francozi, Poljaki, Rusi, Italijani, Norvežani, Belgijci in Čehi, ki so v zelo hudih razmerah pod esesovsko stražo z dresiranimi psi in nečloveškim priganjanjem gradili prodor pod Karavankami.

Leta 1954 je ZZB NOV občine Trzica postavila na Ljubelju veličasten opominjajoč spomenik. Projektiral in oblikoval ga je pokojni profesor arhitekture inž. Boris Kobe, ki je tudi sam pretrpel strahote nemških nacističnih taborišč.

Slovenski interniranci pa niso bili zadovoljni, da bi bil na tem kraju samo en spomenik o fašističnih in nacističnih grozodejstvih po Evropi, zato so se odločili, da v eni izmed barak postavijo spominske plošče vsem večjim taboriščem po Evropi, eno ploščo vsem zapornikom in eno ploščo izgnanstvu.

Tudi ta projekt je pripravil pokojni inž. Boris Kobe skupaj z arhitektom Vlastom Kopačem, in tako je bilo leta 1972 vgrajenih 33 spominskih plošč, ki pričajo, kje vse so trpeli in umirali jugoslovanski borci za svobodo.

In tako se vsako leto spominjamo na Ljubelju težkih, a slavnih časov iz obdobja narodnoosvobodilnega boja, kjer se tudi zaobljubljamo, da ne smemo dovoliti, da bi se kdajkoli ponovili časi, ko človek ni bil človek, ampak le številka.

Letos bo to srečanje še posebej pomembno, ker bosta ob spomeniku vgrajeni spominski plošči italijanskih in norveških internirancem, ki so trpeli in umirali na naših, slovenskih tleh.

Zato tudi pričakujemo, da se bo našega srečanja udeležilo več tovarišev iz Italije in Francije, nekaj iz Norveške, pa tudi s Koroške.

Pester kulturni program bodo izvajali kulturni delavci iz občine Domžal in Godba na pihala iz Trzice.

Pričakujemo, da se bo letošnjega srečanja na Ljubelju udeležilo čim več tovarišev, ki podoživljajo našo slavno preteklost, in s tem tudi dokažemo, da je bila ta preteklost naša.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri predsedstvu ZO ZZB NOV Slovenije

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Brežice – Tudi o zgrešenih naložbah in kršenju sporazumov

Borci občine Brežice so imeli 20. aprila letno programsko skupščino. Udeležba delegatov je bila skoraj stoddotna, kar je v tej organizaciji že kar tradicija, saj je bilo podobno tudi na skupščinah krajevnih organizacij ZB. Na konferenci so delegati izrekli priznanje predsedstvu občinskega združenja ZZB NOV in dosedanjemu predsedniku Vinku Jurkasu ter dolgoletni tajnici Tončki Lovševici za požrtvovalno in uspešno delo.

Za predsednika v prihodnjem mandatnem obdobju so izvolili Marjana Seliškarja, za novega tajnika pa Martina Krošlja. Delegati so počastili spomin na 37 borcev, od katerih se je brežiška organizacija ZB poslovila v preteklem letu.

Razprava po poročilu o delu v preteklem letu je bila zelo zavzeta; večina delegatov je največ prostora posvetila družbenopolitičnim vprašanjem sedanjega trenutka, in še posebej v zvezi z oklevanjem pri izvajanju programa ekonomske stabilizacije. Borci pogrešajo odločnost in zavzetost za izvajanje teh ukrepov in obsojajo oportunistično vodilnih političnih struktur v federaciji in v republiki pri razkrivanju resničnih vzrokov in tistih protisamoupravnih sil, skupin in posameznikov, ki zavirajo razvoj naše družbe na razne načine, **tudi z zgrešenimi naložbami in kršenji sporazumov ogrožajo v končni fazi našo tako krvavo priborjeno svobodo.** Menijo, da je preveč časa izgubljenega v nenehnem ponavljanju sklepov o tem, kaj bi bilo treba storiti, in zahtevajo odgovor na vprašanje vseh delovnih ljudi: zakaj še vedno ne moremo spreminiti besed v dejanja? Zavračajo tezo o splošni »ljudski« odgovornosti za današnje ekonomske težave in se ne strinjajo s prenašanjem odgovornosti za izhod iz njih na delovne ljudi. Odgovornost raste z družbenim položajem izvoljenih posameznikov, ki naj jo opravljajo ali opustijo. Menijo, da je le demagoška parola, kadar se od delovnih ljudi zahteva takšna dejavnost v njihovih okoljih, vse dokler bodo pomankljivo obveščeni o mnogočem, tudi o vprašanjih, ki so morda usodna za prihodnost naših narodov. Proti silam, ki nasprotujejo nadaljnjemu razvoju socialističnega samoupravljanja, se ni mogoče bojevati, dokler se skrivajo za zakoni, predpisi ali forumskimi barikadami – pa tudi razkrivati jih ni mogoče, dokler tega koraka ne bodo storili najodgovornejši družbenopolitični organi.

Borci pričakujejo v tej smeri aktivnejše delovanje republiškega odbora in njegovih organov. Šele tedaj se bo lahko pokazala vsa moč samoupravnega in svobodoljubnega duha naših delovnih ljudi in šele tak primer lahko zgane množice iz malodušja, ki ga tako radi obsojamo. Več delegatov je pozdravilo odkrite besede tovarišev iz Titovega Velenja in jih podprlo.

Konferenca je reševala nekatera konkretna vprašanja tekočih nalog organizacije. Izpostaviti je treba stališče do predloga o reševanju materialnih težav TV-15 Naš tovariš. V manjšini so ostale krajevne organizacije, ki so zbrale med svojimi člani zahtevani samopriskpeve, druge pa so predlog zavrnile. Dosežen je bil sklep, naj se v letošnjem letu izjemoma nakažejo ta sredstva iz tekočih sredstev organizacij, v prihodnje pa naj se to vprašanje rešuje s povečano naročnino in dotacijami kakor pri drugih sredstvih obveščanja. Tak sklep je tudi izraz dejstva, da je le

polovica članov naročena na časopis, kar pa je v veliki meri pripisati regijsko usmerjenosti dopisnikov in pomanjkanju vesti in zapisov s tega konca naše dežele.

V razpravi je bila poudarjena skrb za socialno šibke borce in njihove družine. Od 866 borcev prejema priznavašnino 264 borcev, kar govori o socialni in gospodarski šibkosti občine.

Delegati so se zahvalili skupščini občine Brežice za njeno odločitev v letu 1983 o zagotavljanju teh sredstev v višini 13.550.500,00 dinarjev, tako da je povprečna priznavašnina znašala 4.040,00 dinarjev. Za letošnje leto so ta sredstva nekoliko višja, glede na realne možnosti občinskega proračuna.

Kljub slabemu zdravstvenemu stanju večine borcev pa je zdravstvena skupnost uspela zagotoviti klimatsko zdravljenje le za 66 borcev. Več pripomb je bilo glede klesčenja zveznih sredstev za zdravljenje osebnih vojaških invalidov. Poleg tega so na konferenci razpravljali o nekaterih organizacijskih vprašanjih, nastalih zaradi starostnih ali zdravstvenih težav predvsem v majhnih krajevnih skupnostih. Analiza družbenopolitične aktivnosti borcev je pokazala še vedno veliko in aktivno udeležbo v delegatskih skupščinah. Najmočnejše je borce čutili še vedno v raznih oblikah SLO in DS.

Konferenca je sprejela program dela v naslednjem letu, kateremu dajeta poseben pečat proslava 40-letnice ustanovitve Kozjanskega odreda in obsežen program različnih oblik prenašanja izročil NOB na mlade rodove.

OO ZZB NOV Brežice

Maribor – Izlet na Tolsti vrh

Pododbora Trinajste brigade Mirka Bračiča iz Maribora in Slovenskih Konjic sta v sodelovanju s taborniškimi odredom iz Maribora, ki nosi ime Štirinajste divizije, organizirala izlet na Tolsti vrh, kjer je 25. aprila 1945 umrl komandant Trinajste brigade Milenko Knežević.

Na pot je odšlo okoli trideset borcev brigade skupaj s taborniki, borec drugega bataljona te brigade pa je izletnikom podrobno pripovedoval o smrti komandanta Milenka, o njegovem življenju med slovenskimi partizani in še posebej v brigadi, ki ji je stal na čelu vse od poletja 1944. leta.

Spominska zbirka, posvečena pokojnemu komandantu Milenku Kneževiću, je izredno zanimiva, bogata in bo bržkone pritegnila na Tolsti vrh marsikaterega izletnika.

V Slovenskih Konjicah je borce in tabornike v domu SLO čakala topla malica, o brigadi in njeni bojni poti pa je znova povedal nekaj besed Jaka Štefančič, nekdanji borec, ki se je še posebej obrnil na mlade. Češ naj po vsem, kar so videli in slišali, še bolj negujejo pridobitve ljudske revolucije in narodnoosvobodilnega boja.

Slavko Ferlič

Vodiška planina – Partizanski dom na Jelovici vabi

Edini in eden najlepših počitniških objektov v osrčju Jelovice Partizanski dom Vodiška planina je prav gotovo najprimernejši kraj, kjer si razen okusne domače

hrane, svežega planinskega zraka in izrednih gozdnih sprehajališč gostje nabirajo zdravje. Če k temu pridamo še prijetno domače ozračje, ljubezno postrežbo in ne nazadnje tudi nizke cene penzijskih in drugih gostinskih storitev, potem je res škoda, da oddiha željni in miru potrebni delovni ljudje, zlasti pa borci, ne izrabljajo dovolj te izjemne priljubljenosti. Oddih v tem prelepem okolju, znanem iz NOB, priporočajo zlasti srčnim in živčnim bolnikom, ljubiteljem narave in vsem tistim, ki bi se radi ognili mestnemu in prometnemu hrupu.

Dom stoji na 1118 metrov nadmorske višine in je dostopen po lepi gozdni cesti z vsemi vozili 24 kilometrov daleč od Radovljice. Največje udobje si lahko privoščijo gostje, ki si najamejo sobo v prvem nadstropju z balkonom in tekočo vodo v sobi.

Kljub splošnemu povišanju cen gostinskih storitev v našem turizmu je Partizanski dom eden redkih, ki ponuja dopust in bivanje še vedno po zmernih cenah. Oskrbni dan za člane ZZB NOV in ožje sorodnike je letos od 630 do 710 dinarjev, za njihove otroke pa od 460 do 540 dinarjev. Za druge goste so cene oskrbnega dne od 730 do 800 dinarjev, za otroke pa od 540 do 600 dinarjev. Te cene veljajo za več kot tri dni bivanja.

Upravni odbor doma pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljice je letošnje cene že poslal drugim občinskim odborom in občinskim svetom Zveze sindikatov v nekaterih občinah, vendar iz večletnih izkušenj zatrjuje, da vsi kljub temu ne zvedo za to zares ugodno ponudbo. Razen pri svojih občinskih odborih ZZB NOV in sindikatih se vsakdo lahko neposredno zanima za nadrobnosti po telefonu doma na Vodiški planini št. 75-293.

JR

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Iz mednarodne borčevske aktivnosti

Predstavniki ZZB na obisku v NDR, predstavnice kitajskih žensk pa pri nas

Na povabilo Komiteja protifašističnih borcev Nemške demokratske republike se je pod predsedstvom predsednika Bojana Polaka mudila v NDR delegacija ZZB NOV Jugoslavije. Na obisku so se pogovarjali o aktivnostih obeh organizacij na mednarodnem področju, zlasti pa v zvezi s konferenco borcev o varnosti, razorožitvi in sodelovanju v Evropi, ki bo na jesen v Beogradu.

Sekretar predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije je pred dnevi sprejel na prijateljski pogovor delegacijo Vsekitajske federacije žensk. Ob tej priložnosti so obudili spomin na velike bitke, ki so jih bili narodi Jugoslavije in Kitajske proti tujim zavojevalcem. Poleg tega je kitajska delegacija pokazala izredno zanimanje za reševanja vprašanj borcev in vojaških invalidov v Jugoslaviji, prav tako pa tudi za vlogo, ki jo ima ZZB NOV v naši družbi.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Očitki niso upravičeni

Razprava o spremembah in dopolnitvah zakona o služenju vojaškega roka ni bila dovolj premišljena

Predsedstvo RK SZDL je na seji 22. maja med drugim uskladilo tudi mnenja v zvezi s sprejemom zakona o vojaški obveznosti. Zveza socialistične mladine je namreč zahtevala ugotavljanje odgovornosti, češ da ni bila omogočena razprava, v kateri bi se opredelili in uskladili njihove predloge o skrajšanju vojaške obveznosti in pomsleke o enkratnem služenju vojaškega roka.

Svet za SLO in DS pri predsedstvu RK SZDL je v stališčih zapisal, da ni nobene potrebe po ugotavljanju osebne odgovornosti. Misli tudi, da delegati ZSMS vso stvar preveč formalizirajo in iščejo napake v postopku, ne da bi se zavedali, da so zanje, če so bile storjene, tudi sami krivi. Povsem jasno je namreč, da ZSM in njenim delegatom kljub vsemu niso bila zaprta vsa vrata za uveljav-

ljanje njihovih stališč. Te so poslali delegatom skupščine Jugoslavije, lahko pa bi jih uveljavljali tudi prek zvezne konference ZSM.

Svet zato misli, da ni sprejemljiv očitek ZSM, oziroma njenih delegatov, da so bila stališča mladih ignorirana. Še posebej ne, ker je bilo večkrat rečeno, da bo možno o vprašanih in problemih, ki so jih navajali delegati ZSM, in ki so presegli okvire pred-

laganih sprememb in dopolnitev, še govoriti in razpravljati.

V stališčih, s katerimi so se strinjali vsi frontni deli socialistične zveze, je zapisano, da način obravnave in sprejemanja sprememb in dopolnitev zakona o vojaški obveznosti opozarja, da mora biti SZDL bolj pozorna do aktov, ki jih sprejemajo v skupščini Jugoslavije, še posebej, če takšen akt za dalj časa posega v življenje in delo ljudi. Razprava o spremembah in dopolnitvah zakona o služenju vojaškega roka ni bila dovolj premišljena, med drugim piše v stališčih. SZDL mora tudi zagotoviti, da bodo ob obravnavi

pomembnejših družbenih vprašanj njena stališča prišla bolj poudarjena tudi v skupščini Jugoslavije. Dogodki ob sprejemanju sprememb in dopolnil zavezujejo vse frontne dele SZDL, da proučijo dosedanje načine dela in sprejmejo ukrepe za boljše delo.

Predsedstvo RK SZDL je tudi enotno, da v tem primeru napaka ni bila takšna, da bi, upoštevaje širša izhodišča ob sprejemanju zakona o vojaški obveznosti, kakorkoli vplivala na končno ali drugačno odločitev v skupščini Jugoslavije. Zato ni potrebno ugotavljati formalno odgovornost, ampak je treba storiti vse, da se takšne napake ne bodo več ponavljale, in bi v vsakdanji praksi dosledno uresničevali in razvijali ustavno vlogo SZDL v političnem, oziroma delegatskem sistemu.

Bojan Kuntarić

Kako živi in dela ZRVS v Kostanjevici na Krki

Največji problem je čas

»Naša organizacija šteje le 64 članov. Od tega jih mora 46 obvezno prihajati na vse oblike usposabljanja in preverjanje znanja. Kljub majhnemu številu članov imamo dovolj problemov pri delu. Večina naših članov je kmetov, zato težko zberemo vse te ljudi takrat, ko je največ dela na poljih, travnikih in v vinogradih.« je povedal Franc Luštek, ki je prejšnji mandat vodil KO ZRVS v Kostanjevici na Krki, zdaj pa je član predsedstva.

Kljub tem težavam je krajevna konferenca ZRVS v Kostanjevici s 76-odstotno udeležbo na predavanjih in po preverjanju znanja druga v krški občini. Lani so uredili ves program dela, le streljanje so odložili, ker nimajo svojega strelišča, ampak bi se morali odpeljati v

nadaljeval Fran Luštek, »skrbimo rezervni vojaški starešine tudi za obrambno in samozaščitno usposabljanje naših sokrajanov. Nekaj rezervnih starešin določimo, da predavajo krajanom. Potrebujemo več predavateljev, saj skušamo pripraviti predavanja v vseh večjih vaseh v naši krajevni skupnosti. Tako jih organiziramo v Črneči vasi, Tržišču, Prekopi in seveda v Kostanjevici. Sami predavatelji niso zadovoljni s svojim znanjem in mislijo, da bi morali imeti bolj poglobljene seminarje o temah, o katerih predavajo.«

V Kostanjevici na Krki imajo tudi osnovno šolo. Na njem deluje veliko krožkov, vendar med njimi ni obrambnega. Formalno sicer obstaja, sestaja pa se samo občasno. Rezervni starešine mislijo, da bo naslednje šolsko leto bolje. Z novim vodstvom šole se že dogovarjajo in v prihodnjem šolskem letu naj bi krožek zaživel, seveda ob vsestranski pomoči rezervnih vojaških starešin. Kljub temu da na šoli ni obrambnega krožka, ZRVS sodeluje z njo. Tako je bila osnovna šola Kostanjevica lani organizator občinskega tekmovanja, kako osnovnošolci poznajo SLO in DS. Pripravili so šolsko ekipo za tekmovanje, prav tako pa so bili tudi sodniki na tekmovanju samem.

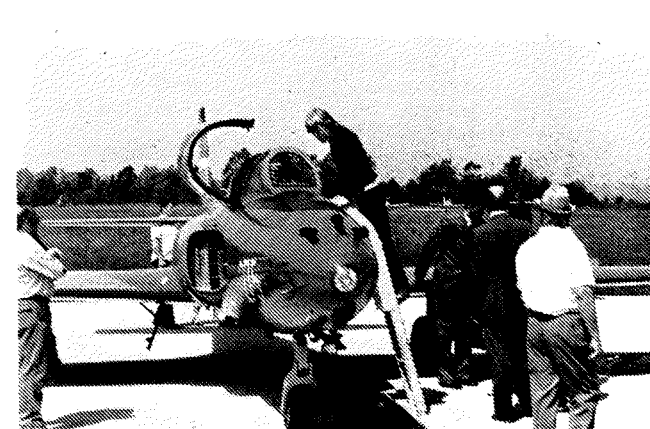
Tudi naša organizacija ima težave pri ustanavljanju aktivov ZRVS po delovnih organizacijah. Družbenopolitične organizacije po tozidih niso pokazale nobenega zanimanja za njihovo delovanje. Mi smo pri tem skoraj brez moči, ker pri ustanovitvi lahko samo pomagamo. Slabo sodelujemo tudi z borčevsko organizacijo. To sodelovanje je zgolj vlijudnostno, saj se srečujemo predvsem na letnih konferencah. Krivda je predvsem pri nas rezervnih vojaških starešinah. Prav tako nismo zadovoljni s povezavo z vodstvom občinske konference ZRVS v

Franc Luštek

Krško. Poleg rednega programa so pripravili še predavanje in seminarje o vključevanju članov ZRVS v delo organov v krajevni skupnosti.

Sicer pa imajo usposabljanje in izobraževanje članov organizirano tako, da ima predavanje predavatelj iz občinske konference. Starešine se nato izobražujejo tudi doma po zapiskih in strokovni literaturi, svoje znanje pa pokažejo pri preverjanjih znanja. Predstavnik občinske konference ZRVS oceni njihovo znanje po testih. Nato starešine rešujejo taktično nalogo, seveda med orientacijskim pohodom. Vsako leto pripravijo enako dolgo progo, vendar vedno na drugem koncu krajevne skupnosti. Enkrat jih pot vodi iz Kostanjevice, čez Zaboršt na Vodenice in Ržišče ter nazaj. Drugič je proga speljana čez Dolsce, Oštrc do Črneče vasi in nazaj. Tako rezervni stare-

Rezervni vojaški starešine iz Kostanjevice so si z velikim zanimanjem ogledali tudi razstavo orožja, opreme, letal in helikopterjev, ki so jo ob prazniku našega letalstva in protizračne obrambe pripravili na letališču v Cerkljah

šine zelo dobro poznajo vse koticke svoje krajevne skupnosti.

Za predavanja nekaj časa niso mogli dobiti primerne prostora. Vendar jim je priskočila na pomoč osnovna šola, letos pa jim je prostor odstopil zasebni gostilničar Tone Jevnik.

»Poleg lastnega usposabljanja in izobraževanja,« je

Krškem. Sekretar dela samo štiri ure na dan in se bolj težko povežemo. Največja težava pri našem delu pa sta čas in pomanjkanje ljudi, ki bi bili pripravljeni delati. Seveda nam ne more biti tolažba to, da se tudi druge organizacije ubadajo z enakimi problemi,« je ob koncu dejal Franc Luštek.

Bojan Kuntarić

O dejavnosti OK ZRVS Maribor-Pobrežje

Po reorganizaciji je delo veliko lažje

Naključje je hotelo, da smo se sredi maja, ravno na njegov rojstni dan, pogovarjali s sekretarjem občinske konference ZRVS in podpredsednikom občinskega odbora ZZB NOV Maribor-Pobrežje Ivanom Jermanom. Postavili smo mu nekaj vprašanj o njegovem delu v ZRVS.

Z vzgojo rezervnih vojaških starešin se ukvarjate že 25 let. Kakšne so vaše izkušnje?

»Pri vzgoji RVS smo dosegli pomembne uspehe. Res pa je tudi, da je ta še vedno enolična. Rezervni starešine bi se morali usposabljati po svojih specialnostih. Težko pa je najti predavatelje za vse specialnosti. Na mestni ravni bi takšne predavatelje morali imeti. Enkrat na leto bi morali pripraviti tudi tehnične zbornice, na katerih bi RVS spoznali sodobno orožje in se seznanili z njegovim delovanjem.«

Kako je reorganizacija mariborske občine vplivala na delo ZRVS?

»Prejšnja občinska konferenca ZRVS Maribor nikakor ni mogla obvladati celotnega območja in velikega števila krajevnih organizacij. Zato je bilo nujno, da smo z ustanovitvijo novih občin in DPO reorganizirali tudi ZRVS in ustanovili šest občinskih konferenc ZRVS. Pri sedanjih organizacijah predsedstvo občinske konference z lahkoto obvladuje 13 krajevnih organizacij, v katerih je vključenih okoli 900 članov. Predsednik in sekretar sta povezana z vsemi organizacijami.«

Kaj mislite o orientacijsko-taktičnih pohodih?

Ivan Jerman

»Te pohode v aprilu in maju organiziramo tudi v krajevnih organizacijah ZRVS. Tukaj lahko ugotovimo, koliko znanja so pridobili posamezni člani v preteklem letu. Najboljše člane izberemo za občinsko tekmovanje, ki je vrhunec celoletnega dela vseh organizacij. Premišljamo tudi, da bi v te ekipe vključili tabornike, pripadnike Civilne zaštite in Narodne zaštite. Letos bomo organizirali občinsko tekmovanje v Malečniku in preverili zlasti znanje pri reševanju taktičnih nalog. Udeleženci bodo morali pokazati znanje tudi pri streljanju z vojaško pištolo, v topografiji in v teoriji.«

Kako sklicujete sestanke in druge akcije?

»Pošiljamo vabila ali pa

člane tudi osebno vabimo. Na predavanjih in druge akcije prihaja 60 do 70 odstotkov članov. Med posameznimi krajevnimi organizacijami je velika razlika v odstotku udeležbe na predavanjih. V krajevni organizaciji ZRVS Jože Lacko je udeležba več kot 90-odstotna.«

Ali ste razpravljali o nazi-vo organizaciji ZRVS?

»Tudi v naši občini so bile razprave o tem vprašanju.

nem in samozaščitnem področju.«

Kako napreduje ustanavljanje aktivov ZRVS v DO?

»Doselej smo ustanovili aktivna ZRVS v Mariborski livarni v Tovarni akumulatorev Vesna. Vodstvo DPO in delovnih organizacij je z razumevanjem sprejelo to akcijo, čeprav so bili ponekod pomisleki glede dvotirnosti dela v KS in tozdu. Izdelali smo navodila za delo teh ak-

Rezervni major Ivan Jerman se je upokojil že pred 11 leti v JLA, kjer je po vojni opravljal vrsto odgovornih nalog. Njegov oče je bil aktivist OF od leta 1941 in je odločil, da bo 17-letni Ivan sledil svojim štirim bratrcem in šel v partizane. Trije njegovi bratrci so padli v partizanih, četrti pa je bil ujet in ustreljen v Begunjah. Ivanova pot v partizanih se je začela 14. maja 1944, ko je stopil v zaščitno četo štaba 4. operativne cone in sodeloval pri osvoboditvi Zgornje Savinjske doline. Bil je tudi obveščevalec v 13. udarni brigadi Mirka Bračiča, kjer je sodeloval v vseh bojih do konca vojne.

Za svoje delo v NOB je dobil red za hrabrost, medaljo za hrabrost in red zasluge za narod s srebrno zvezdo, za vojno delo v JLA medaljo za vojaške zasluge, red za vojaške zasluge s srebrnimi meči in red armade s srebrno zvezdo, za delo od leta 1973 naprej pa red dela z zlatim vencem za poveljno delo v SZDL in v ZRVS, srebrno odličje OF, zvezno plaketo ZRVS in letos zlato značko ZRVS.

Vsi so bili enotnega mnenja, da naziv organizacije v današnjem trenutku ne ustreza. Ime Zveza starešin SLO in DS bi bilo vsekakor primernejše. Zato vodimo široko akcijo, da bi v našo organizacijo vključili tudi člane komitejev za SLO in DS, štabov CZ in drugih struktur, ki aktivno delajo na obramb-

tivov, iz katerih je jasno razvidno, da gre za učinkovitejši in bolj usklajeno delo vseh organov v tozdu, ki se ukvarjajo z obrambno-varnostnimi problemi. Vse naloge na področju usposabljanja RVS pa se bodo še naprej odvijale v krajevnih konferencah ZRVS.«

Marjan Kos

Pokazali so veliko znanja

Poseben odbor pri koordinacijskem odboru za SLO in DS pri občinski konferenci SZDL Murska Sobota je sredi maja pripravil v Prosenjakovcih na Goričkem letošnje občinsko prvenstvo osnovnih in srednjih šol v znanju s področja SLO in DS.

Tekmovalo je 14 ekip šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Imele so posebno tekmovalno progo s startom v Kančevcih, kjer so njihovi člani tudi streljali z vojaško puško. Osnovnošolci so streljali z zračno puško ter startali pri osnovni šoli »Bratstvo in enotnost v Prosenjakovcih, kjer je bil tudi skupen cilj vseh tekmovalcev. Med osnovnimi šolami je zmagala prva ekipa OS »Karel Destovnik - Kajuh« iz Murske Sobote, pri srednješolcih pa druga ekipa SC TPU, prav tako iz Murske Sobote.

Organizator je poskrbel, da so vse ekipe dobile pisna priznanja, prvouvrščene pokale, vse tri prvouvrščene ekipe pa knjižne nagrade. Prav tako organizatorji pričakujejo, da bo posebna republiška komisija na temelju letošnjih rezultatov tekmovalcev ter množičnosti izbrala v republiško ekipo tudi katero izmed ekip mladih tekmovalcev iz murskosoboške občine.

Filip Matko

Vrsta pomembnih nalog

V dogovoru s predsedniki krajevnih konferenc ZRVS je vodstvo OK ZRVS Slovenska Bistrica izoblikovalo program dejavnosti za letos. Doselej so že organizirali predavanja o politično-varnostnih razmerah doma in v svetu, bojnem delovanju enot naših oboroženih sil na začasno zasedenem ozemlju in pripravili temo za reševanje taktične naloge na terenu. Junija bodo pripravili občinsko orientacijsko-taktično tekmovanje ekip krajevnih konferenc ZRVS.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda bodo skupaj z občinskim odborom ZZB NOV pripravili osrednjo proslavo na Pohorju, ki bo 21. julija. Od 15. septembra do 30. oktobra bodo pripravili predavanje o razvoju, organiziranju, delovanju, vodenju in usposabljanju NZ. Novembra in decembra bo seminar ali predavanje o strategiji oboroženega boja.

Vse leto pripravljajo ekipe, ki sodelujejo na različnih tekmovanjih tako v krajevnih skupnostih, občini, regiji, republikli in drugih. Veliko nalog pa čaka OK ZRVS Slovenska Bistrica na področju ustanavljanja aktivov ZRVS po ozidih.

Posebno skrb bodo pri svojem delu namenili delu obrambnih krožkov v osnovnih šolah. Pomagali jim bodo pri njihovem delu ter sodelovali pri usposabljanju delovnih ljudi in občanov za potrebe SLO in DS. Predsedstva krajevnih konferenc ZRVS pa se bodo povezala s KK SZDL in komiteji za SLO in DS v KS in se dogovorila za nekatere skupne akcije v skladu s specifičnimi potrebami posameznega bivalnega okolja.

K. M.

Minulo delo je bilo dobro

Na Srednji Dobravi so člani krajevne konference ZRVS ocenili minulo delo. Ugotovili so, da so v minulem letu delali dobro. Udeležba je bila pri vseh oblikah usposabljanja in urjenja dobra, nekaterim članom pa so zaradi nedelavnosti izrekli kritiko. Letošnji program dela pa predvideva predvsem idejno-politično delo in obrambno-samozaščitno usposabljanje. Poleg drugih dejavnosti se bodo dobro pripravili za orientacijsko-taktični pohod s streljanjem, pripravili bodo ekipo za odprto občinsko strelsko tekmovanje s polavtmatsko puško in pištolo. Tudi letos bodo preverili znanje svojih članov s pogovorom, saj so ugotovili, da tako lahko pokažejo veliko več kot pri reševanju testov

Ciril Rozman

Novosti Cankarjeve založbe:

Poezija cveti tudi v slabih časih

Štiri novosti so nam predstavili na zadnji tiskovni konferenci Cankarjeve založbe v Ljubljani: staroste slovenskih sodobnih pisateljev Danila Lokarja »Samogovorniki«, Igorja Torkarja »Umiranje na obroke« ter poezijo dveh predstavnikov mlajše pesniške generacije – Milana Dekleve »Govorica telesa« in Andreja Brvarja »Skrčka čez palico«. Lokarjevi »Samogovorniki« so knjiga novel, ki imajo, kot nam jih predstavljajo uredniki »nov, pretresljiv in učinkovit zven – v spraševanje in zapisovanje velikih, najusodnejših človekovih resničnosti: dožemanje in razumevanje poslednjega.« Brvarjeve in Deklevove pesmi je pač treba prebrati, pri tem pa velja zlasti opomba tradicionalnim bralcem, da gre za sodobno poezijo, ki ni prav nič priljubljena in jo človek preprosto – mara ali ne mara. No, tu je še Torkarjevo »Umiranje na obroke«, o katerem pa smo po tiskovni konferenci spregovorili z avtorjem.

Igor Torkar v romanu o »lagerskih procesih«

Umiranje na obroke

Vaš roman pod naslovom »Umiranje na obroke« je pred dnevi predstavila Cankarjeva založba na tiskovni konferenci. Tudi vi ste bili poleg Igor Torkar, oziroma Boris Fakin, kakor vam je pravo ime. Od kod psevdonim?

Psevdonim je še iz predvojnih dni. Bil sem med levo usmerjenimi študenti. Pisali in delali smo marsikaj, kar je bilo oblastnem sovražno početje. Med drugim sem bil tudi urednik časnika »1551«. Iz konspirativnih razlogov sem si izbral psevdonim. Da sem si izbral prav ta priimek Torkar, pa je »kriv« Kosovo. Nekoč sem bral neko njegovo pesem, v kateri je bil tudi verz s samimi r-ji... Zasadih oreh stari Torkar... Tudi sam sem po rodu Kraševac, in tako sem si privzel to ime.

Pravkar je izšla vaša knjiga – roman o taboriščnih procesih. Tudi sami ste bili obsojeni na enem od teh procesov. Je ta knjiga napisana iz jeze ali so vas vodili drugi razlogi?

Namen te knjige je pokazati, kako lahko iz našega človeka različne oblike nasilja naredijo psihološkega invalida; in eno takih nasilij so bili tako imenovani dachauski procesi. Ne gre za poudarek dogajanja, ki se dogaja pri nas, takšne stvari se gode povsod po svetu. Uporabili ste pisateljsko tehniko, ko se zgodba glavnega junaka Gabra neposredno plepleta s pisateljevimi spomini, z dokumentarnimi vločki. Je to roman?

Je. To je pletenica spominov, dokumentov in čiste literature.

Je torej le vendarle nekaj drugačnega kot roman v klasičnem pojmovanju?

Je tudi izpoved in pričevanje o večnem tragičnem boju posameznika proti nasilju, ki je navzoče v vsaki družbi. Ko sem prebrala to vašo knjigo, se mi je nenehno vsiljevala misel, da je besedilo zelo dramsko ali pa filmsko. Toliko dialogov...

Ja. To mi je ostalo od moje dramatike. Zdi se, da je še najbolj klasično romaneskni tisti del knjige, v katerem avtor in njegov junak Gaber govorita o življenju v Dachauu?

No, bolj ko gre roman h koncu, bolj je literarno zgostjen. Prizor med Gabrom in Rasom (Gabrovim nekdanjim sošolcem, kasneje pa njegovim »rabljem« op. nov.) sem pisal osemnajstkrat. Da ga ne bi pisal z nikakršno jezo ali maščevalnostjo, ampak le kot človek, ki preprosto ni spravljen. Tudi v Rasu (zasliševalcu...) sem videl veliko človeške tragedije, saj je navsezadnje zmanipuliranec.

Prekinjanje toka romana z različnimi pomagali, tudi z odlomki gesel iz leksikona, je namerno. Čemu ste prilagali »vstavke«?

To je moj kompozicijski novum, ki je pa seveda že uporabljan v svetovni literaturi.

V romanu nastopa tudi junakov mladostni prijatelj Boksmi. Zdi se kot skušnjavec. Močan je, hodi po svojih po-

teh in se Gabru ter njegovi partijski zvestobi posmehuje.

In vendar reče moj glavni junak Gaber na koncu romana, ko je že čisto pri koncu življenjskimi močmi, »Se bi rad razumel in verjel vse...« Torej je v njem še iskrica upanja. Kljub vsemu, kar je bilo.

Kdo je torej »zmagovalac« v tem romanu? Gabrov mladostni prijatelj, individualist, privatist in cinik, mu napoveduje »usodo«. Je kljub temu Gaber zmagovalac?

Je. Saj sva že ugotovila, da je v njem tudi še na koncu ostala iskra upanja. Neka ideologija v človeku mora obstajati, ne le splošni, neoprijemljivi humanizem (takšen sploh obstajati ne more, kvečjemu za lastno rabo). Saj gre vendar za organizirano družbo. Gabrov oče reče

nekje v romanu, da dosti boljšega sveta nikoli ne bo, upa pa, da bo vsaj znosnejši in takšen, menim, je tudi lahko demokratični, humani socializem. Utrjevati pa ga mora strokovnost na vseh ravneh, osebna, moralna družbenopolitična in kazenska odgovornost, socialnost brez podpiranja lenuhov, v praksi neodvisno sodstvo in na minimum zmanjšana represivnost v zaporih.

Igor Torkar je ob koncu najinega pogovora še dodal, da se vnaprej javno distancira od kakršnihkoli morebitnih manipulacij z njegovim romanom (oz. okrog njega) ali ob njem do napadov na ustavne temelje naše družbe. To zadnje je pristavil, ker meni, da je roman o »procesih« napisal brez jeze, vendar v opomin.

Bojana Žokalj-Jesih

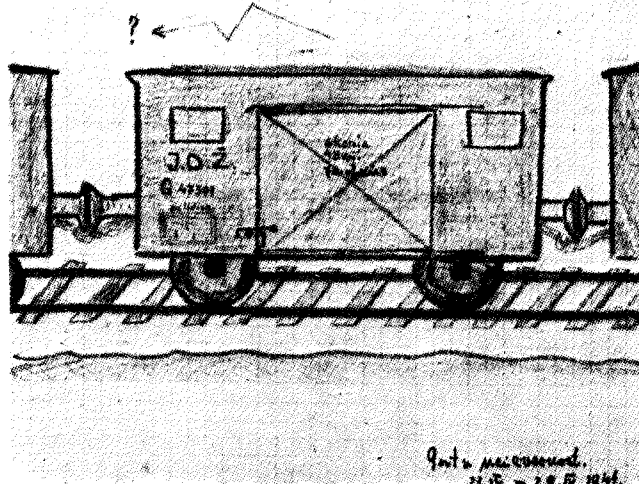
Izšlo je pri Lipi:

Skozi deset ujetniških taborišč 1941–1945

Skozi ujetništvo, ki se je začelo v Kragujevački Topoli, prek Osnabrucka, Hemerja in Gansendorfa, Reke, Aversa, Acquapendenta, Fürstenberga, Stryja, Strasbourga do Barkenbrüggeja pa peš iz Poljske skozi severno Nemčijo do nizozemske meje... in končno domov – to je ujetniška pot Vladimira Gradnika, pred nedavnim umrlega pisca spominov na to dolgo pot do domovine, sicer nam dobro znanega avtorja knjig »Krvavo Posočje« in »Primorski prostovoljci v boju za severno mejo«.

V tej knjigi je Vladimir Gradnik popisal svoje doživljanje ujetništva, odisejajo, ki je trajala štiri leta, in hkrati je uporabil tudi usodo številnih sotripinov ter tako predstavil še en obraz vojne, ki širšemu krogu bralcev ni dobrodober znan.

Zadnjo knjigo starojugoslovanskega oficirja in oficirja Jugoslovanske ljudske armade v pokoju Vladimira Gradnika je recenziral profesor Salvator Žitko, likovno zunanjo podobo je prispeval Klavdij Palčić, izdala pa kopska Lipa v nakladi 3000 izvodov.

Pot v neznano v živinskih vagonih: »Za šest konj ali 48 vojakov – ali za 70 oficirjev«. To je ena izmed skic, ki jih je med vojno risal v svojo beležnico Vladimir Gradnik.

Književniki, udeleženci NOV

Lev Svetek – sedemdesetletnik

Partizanski pesnik, notranjski rojak Lev Svetek se je rodil pred sedemdesetimi leti v Gornjem Logatcu (15. februar 1914). Osnovno šolo je obiskoval v Ljubljani, gimnazijo v Novem mestu in v Ljubljani, kjer je maturiral in tudi doštudiral pravo. Od leta 1938 do začetka druge svetovne vojne je bil odvetniški pripravnik pri odvetniku dr. Darku Černeju. Že leta 1941 se je vključil v delo OF, bil je član rajonskega odbora OF za Ljubljano Vič in Trnovo. Ob kapitulaciji Italije sta z dr. Černejem zaprla odvetniško pisarno in se skupaj odpravila v partizane.

V partizanih so Levu Svetku nalagali vrsto dolžnosti: bil je komisar bataljona, tožilec pri sodišču Ljubljanske brigade, sodni inštruktor pri 9. korpusu NOV in POJ za Primorsko in predsednik okrožnega narodnega sodišča za zahodno Primorsko. Ob koncu vojne je skupaj z drugimi organi v imenu zavznikov prevzemal takratna italijanska sodišča v Tolminu, Gorici in apelacijsko sodišče v Trstu.

V partizanih so se pokazala njegova nagnjenja k pesniškemu in glasbenemu ustvarjanju, saj je že kot mla-

pet njegovih partizanskih pesmi v antologijo »Pesmi naših borcev«. Poleg njegovega imena in priimka se je tu pojavil tudi njegov psevdonim (partizansko ime) Zorin, ki si ga je izbral po naslovu romana svojega strica Josipa Stritarja. Svetkove pesmi v tej antologiji, ki so na-

stale na Dolenjskem, v Gorskem kotaru in na Notranjskem, pojejo o slovesu od doma in žene, o pohodih skozi jesenski dež in snežne zamete, o upih in pričakovanjih. Te pesmi odlikuje očitna jezikovna kultura in čustvena in miselna jasnost (Viktor Smolej).

Z igralsko skupino 9. korpusa je odšel Svetek v zgodnjem poletju 1944 na turnejo po zahodni Primorski ter dramil za slovenstvo in za osvobodilno gibanje Slovensko Benečijo od Režije do Brd. O tej propagandni, prosvetni in kulturni turneji je Svetek s tovariši uredil brošuro, ki je izšla leta 1945 pod naslovom »Po Benečiji in Režiji« z njegovo spremno besedo. V tej brošuri je izšel tudi cikel njegovih pesmi »Slike iz Slovenske Benečije«. Po mnenju literarnega zgodovinarja Viktorja Smoleja so te pesmi podobne srečanju z beneškimi kmečkimi ljudmi, predvsem s starci in starkami, dekleti in materami in žanrske slike iz beneškoslovenskega življenja. Namerno neoseben ton ustvarja trpko razpoloženje zapuščenih, socialno tlačnih ljudi in njihovo grenko hrepenenje po odrešenju iz

okamenelega gmotnega stanja in nacionalnega brezpravja. Pesnik govori v neprisiljeno čistem pesniškem jeziku. Lev Svetek je napisal tudi zbirko otroških partizanskih pesmi v začetku leta 1945 v Cerknem, ki so jih uglasbili Makso Pirnik, Rado Pešl in Ciril Cvetko. Poleg pesmi je napisal tudi mnogo člankov in zapisov o partizanstvu, ki so raztreseni po mnogih revijah, časnikih

in brošurah. S področja svoje stroke – delovnega prava in socialnega zavarovanja – je napisal več kot 100 razprav in člankov.

Brž po osvoboditvi so ga poklicali v Beograd, kjer je postal inšpektor za socialno politiko v zvezni vladi. Po letu dni se je na svojo željo vrnil v Slovenijo in bil leta 1946 izvoljen za univerzitetnega docenta za delovno pravo na ljubljanski pravni fa-

kulteti. Žal je moral ta poklic, ki mu je bil življenjski cilj, po treh letih zapustiti in se preusmeriti v prakso, najprej na ministrstvu za delo, že leta 1953 pa v tedanjem republiškem zavodu za socialno zavarovanje. Temu delu je ostala zvest vse do svojega letošnjega jubileja. Že skoraj dvajset let se ukvarja z izvajanjem mednarodnih sporazumov o socialni varnosti in sodeluje skoraj v vseh republiških strukturah, ki skrbijo za socialno varnost naših delavcev na tujem. Te delavce stalno seznanja v številnih sredstvih javnega obveščanja z zahtevno problematiko mednarodnih odnosov na tem področju. Prav tako seznanja borce z njihovimi pravicami na tem področju. V prostem času pa naš vitalni jubilar čisto drugo stran svoje vsestranske narave v petju (kot dolgoletni zaslužni član Akademskega pevskega zbora) in planinstvu, kar ga ohranja mladostnega in čilega.

Ob svojem jubileju mu ostajajo v najlepšem spominu časi, ko je bil partizanski pesnik in je v stihih izrazil pomen in lepoto narodnoosvobodilnega boja. Njegove partizanske pesmi bodo ostale kot pomnik tistih težkih, a lepih časov, ki jih je doživljal kot mladenič. In v duhu je ostal mladenič tudi ob svojem jubileju.

Dušan Mevlja

Jalov odgovor

V zadnji številki časnika TV-15 Naš tovariš smo na vidnem mestu in poudarjeno natisnili odgovor Radka Poliča-Raca na članke, ki so v našem glasilu in v Delu vzeli na muho igralčev intervju, objavljen v Tribuni dne 20. 4. 1984.

Preden spregovorimo o Poličevem Odgovoru v celoti, moramo citirati tisti njegov del, ki se glasi: »Preračunani napadi v obeh časopisih na mojo osebo in čast in dobro ime moje družine... s podtikanjem, da se družim z belogardisti in narodnimi odpadniki ter da me navdihujejo kontrarevolucionarni emigrantski krogi, katerih trobilo in megafon da sem, so nizki in nesramni.«

Ugotavljamo, da se lahko nanaša ta del Racevega Odgovora samo na zapis Dušana Mevlje v našem listu z dne 17. maja 1984. Zares: mislimo, da Racev intervju, naj je prinesel še toliko obsodbe vrednih misli in trditve, vendarle ni dajal povoda za nekatere aluzije, ki si jih je privoščil na njegov račun mariborski književnik. Mevljin članek, ki se od njega ograjujemo, smo objavili v skladu z našo uredniško politiko, da je treba nepotvorjeno slišati vse glasove in ničesar prikriti.

Glede drugih navedb v Racevem Odgovoru, ki smo ga težko čakali (povsem po nepotrebnem se pisec sklicuje na zakon o tisku), pa kaže reči naslednje: igralec se ravna po znanem pravilu, da je najboljša obramba – napad. Zato razglasi polemične nasprotnike kar povprek za ljudi »s čudno omejeno kulturno razgledanostjo in enostransko nazorsko usmeritvijo«. Hkrati ne jenja sam sebe povzdigovati v duhovnega velikaša, ki »gori v ognju umetnosti«, v preziralca »varnega meščanskega življenja« in sploh v plemenito trpečega umetnika, ki »se razdaja svojemu narodu in domovini«. Zares omejeno si Rac predstavlja, da bo s takimi bučnimi slavošpevi »svoji osebi« popeljal bralca žejnega čez vodo in mu z nekaj publicami zabičal, kako je treba razumeti oni intervju v Tribuni. Rac je dovolj cinichen, ko se mu ne zdi vredno ne pojasniti ne obžalovati niti ene same svoje sovražne in lažne trditve v intervjuju, in dovolj nasilen, ko skuša dopovedati »objektivnim bralcem«, da so vsi slepi; da torej niso brali, kar so brali. Razen tega se pritožuje, da smo blatili čast in dobro ime njegove družine. Da je to groba neresnica, se je lahko prepričal vsak bralec prispevka Ecce homo, saj o Racevi rodbini, katere revolucionarni delež nam je dobro znan, v tistem članku ni bilo niti besede. Prepričani smo, da bi se Racev tragično padli stari oče obrnil v grobu, ko bi videl, kako poniglavo uporablja vnuk njegovo žrtev kot ščit za svoje blatenje NOB.

Rac si v Odgovoru daje pogum, da ima »naravno in ustavno pravico (kot igralec, ki je predstavil številne like iz naše revolucije) razmišljati in imeti svoje poglede, ki niso enostranski.« Kako izvirna in duhovita ugotovitve! Zelim ga skromno poučiti, da ima takšno pravico ne samo igralec, ampak tudi čevljar ali kmet. Toda Rac mora vedeti, da ima tako ustavno kot naravno pravico slehernika svoje meje. Kadar se ta »neenostranska« in »široka« in »nevezano izražena« pravica sprevrže v sovražno samovoljo, ki ji niso mar niti resnica niti vera niti svoboda soljudi – takrat v vsaki pošteni družbi izgubi svoje ime. Ona, tako imenovana »pravica«, postane v primeru, kakršnega je z intervjujem spekel Rac, nekaj povsem drugo: postane krivica. Igralec zaman izjavlja, da ni imel namena »razvrednotiti veličine in pomena NOB v svetovni zgodovini«. Tudi če spregledamo domišljavost, s katero si igralec implicitno pripisuje moč, da bi NOB lahko razvrednotil, ne moremo prek ugotovitve, da njegov Odgovor ničesar ne spreminja: videti je, da Rac ostaja trmo-glavo pri svojem.

Zvone Kržišnik

Razstava v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani

Od varovanja do vzgoje otrok

Prejšnji tork so v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani odprli zelo zanimivo in bogato razstavo, ki je sestavljena iz dveh delov; prvi del predstavlja 150 let predšolskih ustanov na Slovenskem, drugi pa 35 let srednje vzgojiteljske šole v Ljubljani. Seveda je bilo v to »bogastvo« vloženo ogromno truda, zbiranja dokumentarnega gradiva v arhivih, študiranja literature, urejanja in razporejanja po obdobjih, v katerih je predšolska vzgoja doživljala tako vzpone kakor tudi zastoje.

Za prvi del razstave je poskrbela Slavica Pavlič, za drugi pa prva ravnateljica srednje vzgojiteljske šole Lea Smašek. Obenem pa na razstavi v dveh izložbah nastopa Studij za otroško varstvo, ki je bil ustanovljen leta 1968 pri Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva; prikazuje predvsem materialno plat vrtcev, projektiranje in povezovanje z Marlesom.

Sprehod po razstavi vodi skozi sto petdeset let. Naj-

pred od prvih varovalnic leta 1934, ki niso imele namena vzgajati, ampak samo varovati otroke od drugega do petega leta starosti, in v katerih so otroke pazile tako imenovane vrtnarice, do konca prve svetovne vojne, potem obdobje med obema vojnama, v katerem ni bilo takega posebnega napredka in mu je razstava le skopo odmerila nekaj panojev. Nekoliko dlje smo se pomudili v času med 1941 in 1945.

Naš najmlajši rod je bil med fašistično okupacijo tako kot ves slovenski narod izpostavljen silovitemu potujčevanju in raznarodovanju. Po uradnih dokumentih je bilo v Ljubljanski pokrajini leta 1941 sedemnajst otroških vrtcev in enajst zavetišč, v njih pa 481 otrok. Nemški okupator je na slovenskem Štajerskem in Gorenjskem ukinil vse slovenske otroške vrte, da bi ti dve območji popolnoma ponemčil, namesto teh pa ustanavljal nemške otroške vrte. Menil je, da so otroški vrte osnovne postojanke za

prevzgojo slovenskih otrok v nacističnem duhu. Tako je do konca leta 1942 s to nalogo ustanovil že 96 stalnih in 34 pomožnih, 56 žetvenih (v času dela) in drugih občasnih otroških vrtcev, vanje pa zajel 7762 otrok, ki jih je ponemčevalo 421 otroških vrtnaric. Enak način potujčevanja so imeli Madžari v Prekmurju, ki so vzgojo najmlajših prepustili madžarskim vzgojiteljicam. Le v Ljubljanski pokrajini so vrte ostali slovenski.

Druga plat varovanja slovenskih otrok pa so bili ilegalci v Ljubljani, večinoma otroci najvidnejših komunistov in sodelavcev OF, ki so morali v strogo ilegalno ali so šli med partizane. Velike zaslug pri varstvu in vzgoji teh najmlajših med vojno ima gotovo Ana Zihnerl, mama za vse, ki je v okupirani Ljubljani skrbela za 107 ilegalčkov in 76 otrok, ki so živeli pri materah. Delovala je tako mirno in skrbno, da je ni okupator nikoli odkril. Vsi otroci, razen ene deklice

šo ta čas preživeli. Seveda, veliko med njimi je po vojni ostalo sirot brez enega ali celo brez obeh staršev.

Leto 1945 je prineslo vzpon. Od 1946 do 1950 je značilno obdobje ustanavljanja Domov iger in dela, ki so

skupnosti pri otroškem varstvu 1961–1970. V tem času je bil izdelan tudi prvi načrt za vrtec in jasli za 100 otrok, in sicer leta 1967. Razvoj gre naprej po vsebinski, zdravstveni, socialni in izobraževalni plati. Leta 1971 je bil

telj Flere govoril že leta 1919, in sicer, da je prav, če so otroški vrte pri osnovni šoli, da pa morajo biti že del vzgojno-izobraževalnega sistema.

Ne bo odveč, če povemo, da zajema razstava celotno slovensko etnično ozemlje, torej tudi goriško in tržaško. Porabje in Koroško, kar označujejo tudi zemljevidi z vrisano koncentracijo vrtcev v posameznih obdobjih. Celotno podobo pomagajo ob zemljevidih ustvariti še zipski v časopisu Laibach, Slovenskem učitelju, pripomočki in napotki slovenski vrtnarici, razni poročevalci iz vrtcev, fotografije starejših in novjših slovenskih vrtcev, pa dela kadrov vzgojiteljske šole na različnih področjih; od glasbe, ritmike, likovne vzgoje, književnosti do predšolske pedagogike, različni izdelki, ki prihajajo iz vzgojiteljske šole in služijo otrokom za igro.

»Vsega nismo izčrpali. Morda bomo na podlagi tega, kar imamo, še kaj našli, še kaj starejšega, zanimivega. To nam narekuje nadaljnje raziskovanje in neke v prihodnosti novo razstavo,« pravi Slavica Pavlič.

Živa Drole

jih pozneje spet preimenovali v otroške vrte. Sledi čas zastoja vse do leta 1960, potem pa spet napredek s sprejetjem resolucije o nalogah komune in stanovanjskih

sprejet Zakon o vzgojno-varstveni dejavnosti za predšolske otroke, leta 1980 pa zakon v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, v katerem smo zapisali prav tisto, kar je uči-

Skrb za kulturnozgodovinsko dediščino

V Mozirju so že pred šestimi leti začeli z načrtnim zbiranjem (in seveda z natančno evidenco ter komentiranjem zbranega) zgodovinskega gradiva. Do tega jih je pripeljala spoznanje, da je gradiva pravzaprav še dovolj, da pa počasi, a vztrajno izgineva. To velja tako za stare srednjeveške pa tudi poznejše listine kot stare tiske različnih vrst in vrednosti urbane dokumente, besedila iz novejših zgodovine in naposled gradivo iz narodnoosvobodilnega boja, ki v današnji arhivski zbirki, ki se je osnovala pri Kulturni skupnosti Mozirje pod imenom Arhiv kulturne dediščine, zavzema pomembno mesto.

Zbirateljska vna je strnila precejšen krog Mozirčanov, ton dejanju pa dajeta Aleksander Videčnik in Vlado Miklavc, ki skupaj pripravljata razstave (tako pač kot do delajo sicer prave institucije), urejata register gradiva in še kopico drugih opravil. Aleksander Videčnik se ukvarja hkrati še s publicistično dejavnostjo, ki je prav tako vezana na zbrano gradivo.

Vlado Miklavc nas je skušal na kratko seznaniti z arhivom.

»Pravzaprav imamo gradivo iz vseh zgodovinskih obdobj, razen najstarejših. Gre za predmete iz fevdalizma, škofovske nadvlade, pri Golčniku na Mozirski planini smo našli svobodnjaški meč, imamo pečat mozirskega magistrata iz druge polovice šestnajstega stoletja in iz istega stoletja tudi urbane listine, tiske v bohohičici, sto in več let stare knjige. Zadnji trenutek smo rešili arhiv, oziroma del arhiva Zige Leykaufa, mozirskega kronista, publicista, narodnjaka in velikega domoljuba. Ohranili smo tudi precej zapisov etnografske narave Franca Hribernika, ravnatelja meščanske šole v Soštanj in v poznejšega ravnatelja nižje gimnazije v Mozirju. Hribernik je zapustil pomembno dediščino: njegovi spisi govore zelo nazorno in skrbno o splavarstvu, pastirstvu na Mozirskih planinah pa o ljudskih običajih nas-

ploh. V arhivu imamo podobno gradivo izpod peresa Jožeta Lekšeta.«

Za nas posebej zanimivo je razstavljeno gradivo iz narodno osvobodilnega boja pa tudi tisto, ki ga še hranijo zaradi pomanjkanja prostora. Kot nam je povedal Vlado Miklavc, hranijo mozirski muzealci, oziroma njihov Arhiv kulturne dediščine, precej izvirnih fotografskih filmov, ki bodo v prihodnosti zagotovo osvetlili prenekatero skrivnost, vsekakor pa bodo (po nekaterih že narejenih primerkih) avtentično predstavili partizansko življenje – tudi navade in običaje – Zgornje Savinjske doline. Med redkosti spadajo tu-

političnega življenja (volitve v NOO) in drugega.

Med posebnosti spada tudi letak o volitvah vaških starešin, izdala ga je 14. I. 1945 Štajerska domovinska zveza, okrožno vodstvo Celje, ki je edinstven primer v vsej okupaciji sploh.

Edinstven zaradi tega, poudarja sogovornik, ker Nemci med vso okupacijo niso razpisovali nikakršnih volitev, kaj šele, da bi kakorkoli poslušali glas prebivalstva, pa tudi zaradi tega, ker je podobnih lističev ohranjenih zelo malo.

Delo mozirskega Arhiva kulturne dediščine, ki hrani tudi nekaj poslovnih pisem talcev, se živo zanima za sta-

Najstarejša listina v arhivu je iz leta 1597. Gre za svobodnjaške pravice, porojene iz zemljiške odveze. Najstarejša izvirna fotografija iz Zgornje Savinjske doline spada v leto 1894.

Ena najzanimivejših zbirk, ki jo hrani – kot darilo – arhiv, je zbirka kitajskih dokumentov, slik in predmetov.

Med najpomembnejše dejavnosti arhiva sodi tudi načrtno reševanje dediščine domačih razumnikov in vplivnih mož.

V sicer zelo bogati zbirki iz narodnoosvobodilnega boja v Zgornji Savinjski dolini zavzema zanesljivo najpomembnejše mesto več kot deset filmov iz življenja in bojev v dolini, bržkone iz leta 1944. Po nekaterih slikah sodeč gre za pokop ameriških letalcev, padlih partizanov, partizanski prosti čas, čiščenje orožja in podobno, proslave, se v doslej še neobjavljenih slikah skriva precejšnja vrednost.

Med največje skrbi arhiva sodi skrb zaradi pomanjkanja prostora in navsezadnje tudi denarja.

Eden najpretrajnejših dokumentov je ohranjeno (bilo je zazidano) pismo preproste kmečke žene, tožba kmečkega človeka nad brezsrčnostjo okupatorja.

Med najdelavnejšimi je brez dvoma Sandi Videčnik.

di plakati o streljanju talcev, fotografije iz predvojnega obdobja, natančneje, iz delovanja pete kolone, prvih dni okupacije v dolini...

»Imamo listine in različno, tudi fotografsko gradivo iz samih začetkov, pripoveduje Miklavc, prvih oblik odpora, iz dela OF, vse to pa spremenjajo dragocene listine, dokumenti in fotografije vseh tistih dejavnosti, ki so se razvile ob boju in še posebej v obdobju osvobojenega ozemlja: partizanskega tiska, zdravstva, šolstva, kulture,

re obrtne dejavnosti, za vse, kar se kakorkoli tiče zgodovine NOB, se ne omejuje zgolj na zbiranje dokumentov. Kot vsi muzeji in arhivi po svetu tudi Mozirčani zbrano gradivo razstavljajo. Doslej so imeli že več razstav, ki jih pripravljajo tako, da predstavijo v nekem kraju doline natanko tisto gradivo, ki je v neposredni povezavi z njim ali pa ob določenih priložnostih, jubilejih in praznikih. Ker je arhiv bogatejši iz leta v leto, so, razumljivo, bogatejši tudi razstave.

Milenko Strašek

Partizanski pevski zbor 40 let zvestobe borbeni pesmi in njenemu izročilu

12

Partizansko in revolucionarno pesem naših narodov so slišali skoraj vsi narodi Evrope. Slišali so jo Gruzinci, ki geografsko mejijo celo v Azijo. Slišali so jo od pevcev, ki so ji zvesti od nastanka do danes – 40 let.

Kje je moč, kje je tista velika sila, da pevci vztrajajo, pojejo? Mogoče je že odgovoril prvi dirigent Invalidskega pevskega zbora Karel Pahor, ko je o partizanski pesmi dejal: »Naši partizani so svojo pesem cenili, spoštovali in ljubili. Trdno so se je oklepali, kajti dobro so se zavedali, da je ta pesem tudi njihovo močno orožje. Ta pesem je oškropljena s krvjo, ki je prinesla našim narodom svobodo. Po svoji obliki skromna, po vsebini pa najbogatejša v zgodovini naše glasbene dejavnosti bo partizanska pesem še pozne rodove spominjala na veliki čas v zgodovini naših narodov.«

ljubitelskih zborovskih skupin, obenem pa je obvaroval svoje posebno pevsko izročilo. Duh ljudske revolucije je ostal živ v njegovi pesmi...«

Nagrado AVNOJ, najvišje priznanje v SFRJ, so pevci prejeli leta 1978. V listini je zapisano: »Partizanski pevski zbor je po splošnem in strokovnem mnenju najboljši izvajalec partizanskih in drugih pesmi z revolucionarno, delavsko in socialno tematiko. V svojo posebno zaslug si lahko šteje, da se je partizanska pesem ne le ohranila, temveč je dobila tudi splošne ljudske razsežnosti. Zbor je dosegel visoko umetniško kakovost in hkrati ohranil izvirni duh borcev partizanov...«

Vsa odlikovanja, priznanja in nagrade so nerazdružljivo povezane, tako s pevci kakor tudi s pesmijo. Partizanska pesem je, še danes, tudi

»Tako pojo danes...«

Za veliko delo, ohranjanje izročil NOB, zvestobi njenemu izročilu je zbor dobil veliko priznanj, pohval, odlikovanj in nagrad. Odlikovan je z redom zaslug za narod z zlato zvezdo, z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem in odličjem svobode 1. stopnje. Nosilec je oktobrskih plakete, Gallusove plakete in plakete ZZB NOV Jugoslavije, nagrajen z nagrado ZZB NOV Jugoslavije, Prešernovo nagrado in nagrado AVNOJ.

V zborovih vitrinah je tudi veliko lepih in dragocenih daril, ki krasijo prostore in pričajo, kdaj, zakaj, kdo jim je te enkratne vrednote dal.

Ko je PPZ prejel Prešernovo nagrado, je bilo zapisano: »Po osvoboditvi opravlja zbor novo zgodovinsko nalogo; ohranja partizansko pesem. Pomnožen z novimi, mlajšimi pevci je prerasel v eno naših najpomembnejših

v drugih pevskih zbora v Sloveniji in Jugoslaviji. Pojo jo pionirski, mladinski, mešani ženski in moški pevski zbori. Melodije partizanskih pesmi bogatijo programe orkestrov in pihalnih godb. Veliko zaslug ima za to nastanek Invalidskega pevskega zbora in naslednikov pevcev PPZ. Pesem živi, vesela, žalostna in otožna, pa vendar naša. Prvi dirigent IPZ je za to pesem rekel: »Oklenimo se je z vso ljubeznijo, kakor so se je oklepali naši partizani v veliki osvobodilni vojni. Izkazujemo ji vso čast!«

Temu klicu pevci še vedno sledijo, ga spoštujejo, uresničujejo, z verzmi pesnika Franceta Kosmača: »Pesem vzbuja sile mlade, naša pesem je zaklad, saj slovenske vse brigade šle so s pesmijo v napad.«

-če-

Ob 65-letnici bojev za Koroško

Nekaj zgodovinskih vrstic naj bo zapisanih ob 65-letnici smrti Franja Malgaja in Srečka Puncerja ter vkorakanja jugoslovanske vojske v Celovec, saj današnja generacija, zlasti mladina, malo ali nič ne ve o tem času.

Dne 6. maja 1919. leta je končal svoje junaško življenje nadporočnik Franjo Malgaj, šentjurski rojak in nekdanji celjski dijak, ki je takoj po prvi svetovni vojni dne 6. novembra 1918. z maloštevilno četo, v kateri sem bil tudi jaz, iz Celja odšel na Koroško. Ko se je tam njegova četa pomnožila, je v kratkem času zasedel velik del slovenske Koroške prek Velikovca tja do zadnje slovenske vasi Djekše. Malgajeva neizpodbitna zasluga je, da je ozemlje s kraji Ravne, Kotlje in Meziško dolino s kraji Mežica in Črna brez plebiscita po odločbi mednarodne konference pripadlo Jugoslaviji. Malgaj je ne le kot vojak, temveč tudi kot organizator oblasti in diplomat takoj postavil na tem ozemlju slovenske župane, orožnike in učitelje in tako v kratkem času te kraje popolnoma poslovenil.

V močni ofenzivi enot koroške vlade aprila 1919 se je moral Malgaj, ko kljub njegovim ponovnim pozivom vladar v Ljubljani ni poslala vojaštva, ne orožja in ne streliva, umakniti iz zasedenih krajev, in je nato skušal z maloštevilno četo vztrajati na Tolstem vrhu nad Guštanjem (danes Ravne na Koroškem). Tu je v zadnjem boju za Koroško umrl. Avstriji so njegovo truplo pokopali na guštanskem pokopališču, potem ko so prej truplo javno zasramovali in opljuvali. Jeseni leta 1919. so sorodniki njegovo truplo prepeljali na domače pokopališče v Sentjurju, kjer so ga 26. oktobra pokopali ob množični udeležbi slovenske javnosti. Isti dan so odkrili spominsko ploščo junaku Malgaju na njegovi rojstni hiši v vasi Hruševci pri Sentjurju. Občina Sentjur je postavila na njegovem grobu lep spomenik. V letu 1924. smo borci v navzočnosti generala Rudolfa Maistra odkrili Malgajev spomenik v bližini kraja, kjer je umrl. Na spomeniku so bili vklesani Maistrovi verzi: »Oj bratje, jaz ne spim, le čakam čas in čakam Vas, da gremo skupaj čez Sentvid, med brati našo Zilo pit!« Ta spomenik so seveda Nemci takoj ob prihodu porušili, a smo borci leta 1947 na istem mestu odkrili nov spomenik. V spomin junaku Malgaju nosi osnovna šola v Sentjurju njegovo ime, po Malgaju so poimenovane ulice v Celju, Mariboru in Ljubljani.

Teden dni prej, dne 29. aprila 1919., pa so Avstriji na zverinski način ubili Srečka Puncerja, velikega idealista, Malgajevga sošolca. Puncer je bil pri Malgaju ne le kot vojak, temveč v prvi vrsti kot propagator, saj je urejeval list »Jugoslovanski Korotan«, ki je doživel 16 števil. Ko se je Puncer tiste dni umikal v svojem oddelku iz Velikovca, se je za kratek čas ustavil v hiši slovenskega kmeta Grila, ko so ne pričakovano vdrli Avstriji v hišo. Tolpa je Puncerja takoj spoznala, strel ga je podrl na tla, puška kopita so padla po njem, skozi njegova usta pa se je zapudela bajonetova ostrina še globoko v lesena tla Grilove hiše. Ubili so tudi štiri tovariše, ki so jih ustrelili okrog hiše, in vseh pet so pokopali v skupen grob ob starem cerkvenem zidu voverške cerkve. V septembru istega leta je bilo Puncerjevo truplo izkopano in prepeljano v domači kraj Braslovce, kjer so mu njegovi borci s pomočjo slovenske javnosti na grobu odkrili lep spomenik.

Tako sta umrla komaj 24-letna Franjo Malgaj in Srečko Puncer v boju za osvoboditev slovenske Koroške.

Nobenega dvoma ni, da sta Franjo Malgaj in Srečko Puncer najdragocenejši žrtvi, ki smo jih imeli Slovenci v koroških bojih, moža, kakršnih si je Jugoslavija v svojem nastanku in nadaljnjem razvoju le mogla želeči. Izhajala sta iz predvojne celjske dijaške generacije, ki se je ravno v zadnjih letih pred prvo svetovno vojno prerajala in po zgledu Ljubljane poglabljala v revolucionarno jugoslovanstvo. Oba idealista nista dočakala slovesnega dneva, ko smo slovenski vojaki po naši pomladanski 10-dnevni ofenzivi pregnali Avstrije z vsega slovenskega ozemlja Koroške in 6. junija 1919 proti večeru vkorakali v glavno mesto Koroške – v Celovec!

Se samo 28 v Celju živečih borcev obhajamo po 65 letih spomin na tiste slavne dni v zgodovini slovenskega naroda.

dr. Ervin Mejak

Vojni zločinci se še vedno svobodno sprehajajo

Število ustreljenih in z injekcijami usmrčenih internirancev v koncentracijskem taborišču na Ljubelju

Natančno število internirancev, ki so umrli na Ljubelju, še vedno ni znano, lahko pa rečemo, da jih je bilo najmanj 40. Za 32 internirancev vemo njihova imena in datum smrti, in to po zaslugi taboriščnega sanitetnega osebja, ki so bili, razen SS-hauptsturmführerja dr. Sigberta Ramsauerja, vsi kaznjenci. Med 32 na Ljubelju na rešetkah sezganih internirancev je bilo: 11 Francozov, 9 Poljakov, 5 Rusov, 3 Nemci, 2 Italijana, 1 Norvežan, 1 Čeh.

Raziskave so pokazale, da največji del internirancev, ki so bili ustreljeni ali pa so zaradi bolezni umrli na severni koroški strani Ljubelja, ni zajet v tej številki. Začasni krematorij – to je bila luknja, dolga 2 metra, široka 1 meter in globoka 1,5 metra s poprečnimi travertini, na katere so položili trupla, pod njim in nanj naložili drva, polili z nafto in zažgali – je obstajal tudi pri taborišču na koroški strani. Postavljen je bil nedaleč od taboriščne barake, v kateri je bilo vodstvo taborišča SS-oberscharführerjem Paulom Gruschwitzem na čelu. Prave ambulante (Nemci so rekli »Revier«), kot je bila na južni jugoslovanski strani, ni bilo. Z interniranci so ravнали na koroški strani še okrutnejše. Od tod bolne internirance niso vedno pošiljali v ambulanto na južno stran, temveč so jih zdravili »po svoje«. Tu je veljal »zakon«, ki ga je izvajal SS-unterscharführer Karl Sachse. Kot »rapportführer« je bil Sachse zadolžen za taboriščno disciplino, in če so kaznjenci koga prijavili, da je bolan, je dejal: »Tukaj ni bolnih. Tu so samo tisti, ki so zdravi in sposobni za delo, in tisti, ki so mrtvi!«

Bolne kaznjence je sam zdravil na svoj način. Nekega zimskega jutra 1943/44, ko je bilo prav posebno mraz, je zdravnik interniranec predstavil Sachseju mladega Poljaka, ki je imel 40 stopinj vročine. Sachse je interniranca najprej vprašal, če je bolan. Ko mu je pritrldil, mu je dejal: »Jaz te bom pozdravil!« Ukazal je kapoju, naj mu prinese vode.

Sachse je nato poln škaf vode zlil bolnemu internirancu na glavo in smejoč se na ves glas ukazal: »Zdaj pa pojdi na delo, ker si zdrav!« Kaznjencec je ostal ves dan v mrazu in popolnoma mokri obleki.

V seznamu mrtvih tudi 2 internirancev Poljakov, ki sta umrla v taborišču, potem ko so bili drugi interniranci že izpuščeni, se pravi 8. oz. 9. maja 1945. Da število mrtvih internirancev na Ljubelju ni bilo večje, gre »zasluga« vodstvu taborišča, predvsem njegovemu komandantu SS-hauptsturm-

führeru Jakobu Winklerju, bivšemu vrtnarju, doma iz Zweibrückena, zdravniku dr. Ramsauerju, dunajski firmi »Universale« (inž. Triesel, inž. Seidenglanz in Anton Göbl), takratnemu višjemu državnemu gradbenemu svetniku pri Državnem gradbenem vodstvu za gradnjo ljubeljskega predora Schmidu, s sedežem v Celovcu, Tarviserstrasse 30, gauleiterju (vodja Gorenjske in Koroške) dr. Friedrichu Rajnerju, ki so določili in podpisali (dne 24. 11. 1943 in še vnovič dne 25. 8. 1944), da bo firma Universale plačala, oziroma priznala taborišču Mauthausen le 7,5 odstotka bolnikov od celotnega števila kaznjencev. Ker pa se je število bolnih in izčrpanih zaradi strašno borne hrane, mraza, slabe obleke in 10 do 12-urnega težkega dela na dan in ob stalnem priganjanju in pretepanju hitro povečalo, so jih v transportih pošiljali v Mauthausen, odkoder ni bilo vrnitve.

Največji transport bolnih in onemoglih je bil poslan z Ljubelja 8. novembra 1944 ob 5. uri zjutraj. Cesta od Ljubelja do Tržiča je bila to jutro zastražena, ko so esesovci peljali peš do Tržiča okrog 140 internirancev in jih okrog osmih naložili v živinske vagonce. Nekateri Tržičani, med njimi tudi takratni šolarji, se tega strašnega prizora dobro spominjajo, kajti bilo je okrog pol osmih zjutraj, ko so jih esesovci gnali skozi mesto proti kolodvoru. V koloni so bili tudi Slovenci (Julij Lapajne iz Cerkelj, Fortunat Demšar iz Palovč, Franc Nadižar iz Kranja, Janez Barbo iz Smednika, Janez Jereb iz Zirovskega vrha, Ciril Jurjevič iz Škofje Loke, Franc Skušek iz Rihpoveca pri Trebnjem in mogoče še kdo). Ko so odhajali z Ljubelja, je snežilo, v Tržiču pa je bila brozga, interniranci pa v cokolah in brez nogavic, nekateri tudi bos, ker so cokle izgubili na 10 kilometrov dolgi poti. Od tega transporta kakor tudi od drugih je le redko kdo preživel (od Slovencev nihče!). Težko je opisati vse zločine in strahote, ki so jih delali nacistični rablji v taborišču na Ljubelju. Da pa kdo ne bo pomislil, da si dogodke o Ljubelju izmišljam, navajam samo dva

dokumenta, oziroma izjavi, ki sta ju po vojni napisala v angleškem preiskovalnem zaporu v Celovcu zdravnik dr. S. Ramsauer in eden od šefov barak (blockälteste v baraki št. 2) nemški kriminallec Max Skirde, roj. 7. 3. 1901 v Elbingu, ki je nosil taboriščno številko 770 (ker je bil na eno oko slep, so ga francoski interniranci imenovali »Neunoel-Enooki«).

»Zapisnik, sestavljen z dr. Sigbertom Ramsauerjem, rojenim 19. 10. 1909 v Celovcu, napisan dne 27. 6. 1946.

Opozorili so me, da nisem dolžan dati izjav in da bo vse, kar bom izjavil, zapisano in se bo lahko uporabilo za dokaz.

Kot zdravnik v delovnem taborišču na Ljubelju sem delal od julija 1943 do 7. 5. 1945. V tem času sem videl ali pa slišal tole. Videl sem okrog 20-25. mrtvih. Trupla so bila po ukazu iz Mauthausna (komandant Zierys) in na mojo zapoved in pod mojim nadzorstvom sežgana. Od omenjenega števila je bilo z injekcijami usmrčenih približno 15, 2 pa pri operaciji: eden zaradi splošne sepse, flegmone cele noge in trebušne prepone, eden pa si je zlomil hrbtenico. Približno dva kaznjence sta bila ustreljena »na begu«, kot je izjavil komandant taborišča Winkler. Znanih mi je približno 5 primerov, ko so s kaznjenci grdo ravnali. Najhuši primer so bila polomljena rebra. Na osnovi izjav kaznjencev vem, da so bili storilci tile esesovci: Sachse, Kleindörfer, Binder, Brieske, Mayer.

Po moji zdravniški vednosti je bila v vseh primerih smrt neizogibna. Zaradi tega in pa zato, da bi jim olajšal bolečine ter strah pred smrtjo, sem storil evtanazijo. Okrog 100 bolnih kaznjencev, za katere se je računalo, da se v doglednem času ne bodo mogli pozdraviti, sem poslal v Mauthausen, v tamkajšnje kaznjensko vojaško bolnišnico. O nadaljnji usodi teh bolnih kaznjencev mi ni ničesar znano.

dr. Sigbert Ramsauer s. r.

Svojo gornjo izjavo sem prebral in videl, da je resnična in pravilna. To izjavo sem napisal prostovoljno in brez pritiska.

dr. Sigbert Ramsauer s. r.

»Izjava Maxa Skirdeja, ki jo je podal angleškemu kapetanu I. A. Germanu, članu skupine

za vojne zločine, v navzočnosti gospodov Cahffin in Theeten, na deželnem sodišču v Celovcu dne 4. junija 1947 ob 11.45.

Opozorili so me, da nisem obvezen dati izjave in da bo vse, kar bom izjavil, zapisano ter da se bo lahko uporabilo kot dokazano gradivo.

Skirde Max s. r.

V začetku obstoja taborišča je untersturmführer Ludolf skliceval dnevni apel kapojev in pri tem ukazal, da se s kaznjenci ravna najstrože ter da se jim ne sme dovoliti nobenih olajšav. Osebo nam je ukazal, naj s kaznjenci ravnajo grdo. V času, ko je bil Ludolf vodja taborišča, so kaznjence tako pretepali, da so bili nesposobni za delo. Končno so se inženirji gradbene firme pritožili, da so zaradi takega ravnanja kaznjenci telesno oslabei. Zaradi tega je bil Ludolf premeščen v Mauthausen, zamenjal pa ga je Winkler. Pretepanje kaznjencev se je nadaljevalo tudi po Winklerjevem nastopu, čeprav Winkler ni bil tako krut kot Ludolf. Veljal je stalni ukaz, da morajo kapoiji in šefi barak pretepati kaznjence. V ta namen je rapportführer Goggel dobil gumijaste cevi.

Pakete, ki smo jih kaznjenci dobivali od Rdečega križa, so pregledovali rapportführerji. Znano je bilo, da so za esesovsko osebje pobrali iz paketov vse vredne predmete kakor tudi cigarete. Kot šef barake (blockältester) sem bil s kaznjenci stalno skupaj in tako opisujem delovni dan v taborišču: vstajanje ob 4.30. Izdajanje hrane – pol litra tople juhe brez kruha; ob 6. uri odhod k predoru; ob 12. uri odhod v taborišče (v dvajsetih minutah); ob 12.25 – kosilo: 1 liter repne juhe, ponavadi z malo slabega krompirja; ob 12.40. – pohod nazaj k predoru (pozneje so pošiljali hrano k predoru); ob 13. uri – nadaljevanje dela; ob 18. uri – marš od predora do taborišča. Vsak kaznjencec je moral nesti zelo težak kamen za dela pri graditvi poti v taborišču; ob 18.30 – delo v taborišču: krčenje, graditev poti itd.; ob 20. uri – večerja: 1/3 kruha, (200 gr, op. J. T.), 1 kolesce mehke salame; ob 21. uri – znak za nočni počitek.

Vsem kapoijem in šefom barak je bilo strogo ukazano, da kaznjenci ne smejo imeti nobene knjige, papirja in svinčnika. Prepovedana je bila tudi vsaka vrsta iger. Kaznjenci, ki so se hoteli prigrasiti, da so bolni, so

Tone Peternel-Igor

Uporni Poljanci

Spominski plošči na Remcovi in Pavletovi hiši v Delnicah

Ker so Remcevega konja že prejšnji dan vzeli domobranci iz postojanke pri Muretu, so potem Nemci ukazali, da mora konja in vozniaka dati sosed Jurij Križnar to je Ile. Konja je prignal in vpregel v zapravljenček 15-letni Iletov Jurko. Ko je kmalu zatem prišla od Toneta proti Remcu dolga kolona Nemcev in domobrancev, sredi katere so gnali na vrv navezane aretirance, so se koloni priključili še pri Remcevi hiši zbrani Nemci in domobranci. Vsi skupaj so potem odšli proti Poljanam. Jurka so s konjem in vozom vključili v kolono, in tako je videl vse dogajanje. Ko je kolona prišla v Krajce, se je ustavila. Tu so potem odvezali Mici in Marico. Potem je kolona v istem redu odšla naprej proti Poljanam. Malo za zvezanimi aretiranci so esesovci gnali Mici in Marico, ki ju niso zvezali. Ko so prišli do Kovšakovnega travnika v Vovše, ju je neki esesovec ustrelil. Padli sta mrtvi v grmovje ob strugi Lovčevnice.

Ko je kolona prišla v Poljane, se je pri farovškem hlevu ustavila. Tu so odvezali z vrvi še ostale tri ujetnike, to je Vinka Dolenca, Franca Krajnika – Jernača in Pavletovega Damjana. Jernača so takoj odgnali nekam naprej, drugi pa so pri hlevu dalj časa stali in čakali. Kmalu

je isti esesovec, ki je prej ustrelil Marico in Mici, prišel po Damjana in ga odpeljal proti pokopališču. Kmalu se je sam vrnil. Režal se je in dejal, da je Damajn skočil in poskusil zbežati, nakar ga je on počil. V resnici pa je peljal Damjana za zid pokopališča zato, da ga je tam ustrelil. Tako so tisti dan ubili štiri člane Pavletove družine in Suštarjevo Marico. Štirinajst dni kasneje, v soboto, 7. aprila, je padel še Pavle, naslednji dan pa Bernard in Albin Naglič, Maričina brata.

S tem pa težav tisti dan še ni bil konec. Kajti kakšno uro potem, ko so Nemci in domobranci odšli iz Delnic proti Poljanam, je pridrvel proti Delnicam nemški tovrnjak, ki je zavljal proti Tonetu. Ustavil se je pred Ferjanovo hišo. Iz tovrnjaka sta skočila esesovca in odšla naravnost k Tonetu. Začela sta vpiti nad ljudmi in zahtevala, naj povedo, kje skrivajo bande. Ljudje so se branili, da to ni res.

Potem sta esesovca hišo temeljito preiskala. Vse sta pregledala in premetala. Ko nista nikogar dobila in našla nič obremenilnega, sta odšla proti Ferjanu, potem pa so esesovci oddivjali proti Poljanam.

KONEC

4

Maks Kos-Krištof, ustanovitelj kurirske postaje G-5 v Delnicah

Maks Kos-Krištof je bil rojen 18. oktobra 1923 na majhni in številni Močinkarjevi domačiji v Podbenu. Ob poljanski vstaji decembra 1941 se je vključil v Cankarjev bataljon in se bojeval od 9. do 11. januarja 1942 v dražgoški bitki. Kasneje je bil vse do jeseni 1942 borec v Selški četi. Oktobra 1942 so ga iz Selške čete poslali v Poljansko četo. Poznal je kraje in kot preskušeni borec je skrbel za kurirsko zvezo med Poljansko in Selško četo. Kasneje so ga vključili v glavno kurirsko linijo, ki je potekala iz Dolomitov prek Pasje ravni in Gabrške gore v Selško dolino. Nekako od novembra 1942 je vzdrževal kurirsko zvezo med Gabrško goro in Selško dolino, kamor so na javke v območju Smoleve ali Studenske grape prihajali kurirji Selške čete, ki so bili povezani s štabom 1. grupe odredov, po reorganizaciji v januarju 1943 pa z Gorenjskim odredom. Javke s kurirju PK KPS za Gorenjsko, ki so prinašali pošto prek meje iz Dolomitov in potem prek Sore Poljanščice v območje Gabrške gore, so zaradi večje varnosti postaje menjali. Najprej so bile javke v območju Krivega brda ali Gabrške gore, kasneje pa v območju Bukovega vrha.

Pri opravljanju kurirskih nalog je Krištof jeseni 1942. leta občasno prihajal v taborišča Poljanske čete, kasneje pa se je zatekel v zatočišče k posameznim zanesljivim sodelavcem OF in partizanov. Ker ni imel stalnega zatočišča, sem se decembra 1942 z njim dogovoril, da lahko v

času, ko ne bo opravljal kurirske službe, zahaja na počitek v Rafaelovo in mojo zemljanko. Z Rafaelom sva bila tedaj terenska politična delavca. Jaz sem bil sekretar rajona Poljane in član okrožnega komiteja KPS Škofja Loka, Rafael pa mi je pomagal pri graditvi mreže OF na

terenu. Najino zemljanko je potem od decembra 1942 uporabljal tudi Krištof za svoje zatočišče. Spomladi 1943 je začel s Krištofom zahajati v zemljanko tudi kurir Janko Kralj-Zvonko iz Železnikov, zatem pa še Franc Mesec, Palkov iz Dragobačke, ki je bil kurir pri Zvonku.

se morali zgledati v ambulantni (Revier – taboriščna ambulanta, op. J. T.). Če niso bili hudo bolni, so jih ponavadi poslali na delo. Winkler je imel navado, da je zahajal v ambulanto (Revier), ne da bi o tem zvedel zdravnik Ramsauer. Mnogi kapojo so bili homoseksualci, zaradi tega je bilo v taborišču homoseksualno občevanje zelo razširjeno in mnogi mladi kaznjenci so se jim vdali, ker so jim obljubili lepše ravnanje in boljše hrano.

Dne 5. aprila 1945 je prišel Himmlerjev ukaz, da je treba v primeru izgube vojne postreli ti vse kaznjence, razen nemških. Sredi aprila je Winkler sklical apel, na katerem je nemške kaznjence razdelil in jim ukazal, da se preoblečejo v

»Volkssturm-Bevährungsmänner«, z grožnjo, da jih bodo takoj odstranili, če se bo kdo upiral. Oberscharführer Zorn nas je posebno opozarjal in dejal, da je to Himmlerjev ukaz.

Skirde Max s. r.

Navedeno izjavo sem prebral. Je točna in resnična in imel sem možnost, da opraviim spremembe.

Skirde Max s. r.

Ti izjavi sta le blede slike tega, kar se je v resnici dogajalo. Ko po 3-letnih raziskavah pregledujemo dosedaj zbrano dokumentarno gradivo o ljubeljskem taborišču, se človeku naježijo lasje. In če k temu dodamo še obsodbe, ki jih je tem zlikovcem izreklo angleško vojno sodišče v Celovcu dne 10. oktobra 1947, vidimo, da se vojni zločinci še vedno svobodno sprehajajo. Na pr. zdravnik – specialist za ubijanje ljudi z bencinskimi injekcijami – dr. Ramsauer je bil obsojen na dosmrtno ječo in v marcu 1954 »zaradi zdravstvenih razlogov« pomiloščen in izpuščen, medtem ko je bil šef barake št. 2 Max Skirde, za katerega so kaznjenci rekli, da je bil prej žival kot pa človek, obsojen na 6 let zapor. Na prošnjo za pomilostitev so mu dne 2. 2. 1950 zmanjšali kazen na 5 let (»ker se je v zaporu dobro obnašal«) in dne 9. 2. 1951 je bil že izpuščen.

Le dvojico krvnikov je zadel zaslužena kazen. Glavni komandant taborišča Jakob Winkler in tako imenovani komandoführer (vodja delovnih skupin kaznjencev na delovišču) na koroški strani, 34-letni SS-oberscharführer Walter Briezeke, doma iz Stettina, sta bila obsojena na smrt. Obesili so ju 10. marca 1948. Zločinec Karl Sachse pa je dobil 20 let ječe in bil dne 2. 2. 1950 pomiloščen na 15 let, toda že 5. maja 1955 je bil na svobodi.

inž. Janko Tišler-Zaromil

Partizan Niko mi je pripovedoval

Med NOB smo izvedli veliko akcijo na sovražne postojanke: uničevali smo bunkerje in razne druge vojaške objekte, še posebno pa smo rušili mostove in minirali železniške proge.

Mostovi na železniški progi v spodnji Soški dolini so bili zato že od začetka druge svetovne vojne vselej dobro zavarovani. Sredi marca 1944 je vodstvo 9. korpusa zasnovalo akcijo, v kateri naj bi porušili kamniti železniški most, ki je bil zgrajen vzporedno s cestnim (gre za cesto Avče-Kanal). Nekoliko niže je železniška čuvajnica. Oba mostova sta speljana prek izliva potoka Avšček v Sočo. Nad cestnim mostom je zidana trdnjavica (domačini ji še danes pravijo fortina). Stoji na visokem z grmovjem obraslem grebenu, ki se dviga kakšnih 50 metrov nad potočno strugo. Na levi strani je vznožje hriba Avški Kuk (675 m), ki se od tod dviga strmo navzgor. Kraj, kjer je fortina, se imenuje Zagradec. V njegovi neposredni bližini so se za še vedno obdelane parcele ohranila ledinska imena: Gradec, Gomile, Dušce itd.

Že pred leti sem želela izvedeti za nadrobnosti o medvojnem dogodku, ki bi se za borce Idrijsko-tolminskega odreda in minersko četo lahko končal dosti bolj tragično, kot se je. Obenem sem želela zvedeti za vzrok takrat neuspele akcije na železniški most. Po pripovedovanju domačinov sem zvedela, da je tedaj padel en borec, eden da je bil ranjen, dva pa sta se rešila. Za ranjenega sem zvedela, da mu je bilo ime Niko in da živi nekje na Gorenjskem. Večkrat sem spraševala po njem. Pred kratkim sem zvedela kar za štiri partizanske borce s tem imenom: za dva, ki da živita v kranjski, in dva v bližnjih občinah. Podatki so se še kar ujemali, le za prvega pravega Nika nisem zvedela... Še enkrat zavrtim telefon. To zadnjo informacijo mi je dala rojakinja. Z jutranjim vlakom se odpravim na Gorenjsko.

Na avtobusni postaji se enkrat vprašam po telefonu, če je na drugi strani tovariš Niko. Dobim odgovor: da. Vprašam ga, če je bil ranjen pri potoku Avšček marca 1944. Pritrdil je. Stopam mimo lepo vzdrževanih in obnovljenih hiš turističnega kraja. Po mehkeem svezem snegu grem skozi drevo-red. Že od daleč vidim tablo z napisom, ki sem ga iskala. Odprem masivna vrata. Prijazna uslužbenka me odvede v gornje prostore.

V udobni pisarni je sedel možiček v lovski uniformi. Predstavila sem se še enkrat in mu povedala, po kaj sem prišla. Tovariš Niko mi je začel pripovedovati:

»Bilo je marca 1944. Vodil

sem kolono borcev, okoli 70 do 80 jih je bilo, in sicer pripadnike Idrijsko-tolminskega odreda ter minerce, ki so imeli s seboj večjo količino eksploziva. Minerska četa je štela 30 borcev. Komandir čete je bil Vončina, ki je pozneje padel.

Nastanili smo se v Lokovcu. Odtod smo se spustili v dolino in pri tem obšli zaselke Okroglo, Zablje, Gomilnico in Gorenji Avšček. Pri nekem mlinu ob Avščku smo pustili glavni no. Tam nas je čakal domačin iz vasi Avče, ki je že ves dan oprezoval v grmovju v bližini železniškega in cestnega mostu ter ugotavljal stanje posadke v bunkerjih ter v bližnji postojanki. Bilo je že pozno popoldan. Zaradi previdnosti smo se štirje izločili iz kolone: obveščevalec Stric, doma iz tega kraja, mladi borec Zajec iz Šempetra pri Gorici, domači aktivist in jaz, ki naj bi vodil akcijo.

Obšli smo že sedmi potočni mlin in se napotili mimo dveh vojaških pokopališč iz prve svetovne vojne. V tem času so enote 30. divizije operirale na območju Slovenske Benečije in prešle v kraje na desnem bregu reke Soče. Okupatorjeva vojska je zaradi tega okrepila številne postojanke v Soški dolini in uvedla najstrožje varnostne ukrepe. Med drugim je postavila svoje izvidnice tudi v cerkvene zvonike.

Tega dne so nemški vojaki iz ročinjskega zvonika z daljnogledom opazovali kolono partizanov, ki se je spuščala z Banjske planote. Omeniti je treba, da tod ni smrekovih gozdov, ampak so okrog vasic in zaselkov predvsem bukovina

in drugi listavci, ki ozelenile šele v aprilu. Ker so kolono opazili zelo zgodaj, so okupatorjevi vojaki imeli dovolj časa, da so iz bližnjih postojank – Loga-Avče in Doblar – sestavili kolono vojakov, ki je pripravila zasledo v grmovju in skalovju v strugi potoka Avšček, in sicer v vsem tistem delu, kjer se bregova zožita v skoraj nepretrdno sotesko pod Jezercami na robu Avškega polja.

Mi štirje smo hodili previdno ob potočni strugi. Na čelu je bil obveščevalec Franc Škodnik-Stric, za njim terenec, nato borec Zajec in jaz.

Nemški vojaki so verjetno čakali glavino. Prva partizana so pustili brez strela naprej. Midva z Zajcem sva se, ne da bi slutila, da preži nad nama sovražna zaseda, previdno premikala naprej, do cilja – bunkerjev in železniškega mostu, ki je bil po značilni črti oddaljen nekaj manj kot kilometer. Tedaj pa so začeli nasprotniki streljati iz strojnic in brzostrelk in metati bombe iz neposredne bližine. Z nerazumljivim vpitjem in truščem so poskakali v grapo. Pri tem je borec Zajec dobil rafal z brzostrelko – od glave vzdolž hrbtenice – in oblezel v potoku z obrazom v vodi. Jaz sem se zapodil globlje v vodo pod neko skalo. Iz brzostrelke sem dobil tri strele v stegno. V zadnjem hlačenem žepu sem imel denarnico. Krogle so se pod kovanci razkale, tako da mi niso prebile kosti.

V bojnem naskoku in zaradi razdalje med prvo in drugo dvojico borcev so se Nemci koncentrirali na zadnja dva, tako da sta obveščevalec in domačin, ki sta bila že nekoliko pred nama, neopazno skočila iz potočne struge in se med grmovjem in skalami zapodila v skoraj nepretrdno strmino na levem bregu. Brž ko so okupatorjevi vojaki, ki so bili razen poveljujočega oficirja sami Mongolci in Turkestanci, to opazili, so v večjem številu planili za njima in pri tem močno streljali in kričali. Ker sta bila domačina in sta verjetno tudi pogosto še kot fantiča stikala za ptičjimi gnezdi in lisičjimi brlogi, se jima je po robih in grmovju posrečilo rešiti in pobegniti. Kakšnih 10 Turkestancev se je spravilo name. Kljub ranam sem se jim dvakrat izmuznil in se zatekel do globoke kotanje. Spustil sem se v globoko vodo. Tedaj skoči name Mongolec, me zgrabi za lase in me potegne na pesek... Potem so me odpeljali na pokopališče. Roki so mi zvezali z

žico in na hrbtu. Privezali so me k velikemu železnemu križu sredi pokopališča in dodelili deset vojakov za streljanje. Vojaki so s seboj pripeljali tudi nekaj civilistov. Z njimi je prišel tudi visok oficir, ki je poveleval eni od skupin. Stopil je k meni in mi rekel: »To pripišite sami sebi!« To so slišali tudi civilisti. Med njimi je bilo nekaj moških, dve ženski ter nekaj deklet. Oficir je nadaljeval: »Jaz sem Avstrijec, Dunajčan...« Ozrl se je po vojaki in jim rekel: »Vidite, če bi jaz zamudil le pet minut, bi bili vi sedaj mrtvi. Kaj bodo napravili z vami drugi, ne vem...« Ukazal je vojakom: »Odvežite žice! Saj vidite, da ne more bežati. Peljite ga v postojanko...« Tam so me v veliki veži v prvem nadstropju posadili na stol in me hodili opazovat.

Cez kakšno uro je pripeljal do postojanke tovornjak. Dva nemška vojaka me primeta vsak za eno roko pod pazduho in me zvlečeta nanj.

Odpeljali so me k Sv. Luciji (danes Most na Soči). V hiši, kjer so bili svojčas karabinjerji, je bila tedaj postojanka, ki je imela tudi zapor. V postojanki so bili tedaj fašisti in ti so me tudi stražili. Poveljevala sta nemška oficirja. Ponoči je prišla v Sv. Lucijo neka večja nemška enota. Zapore so prevzeli oni. Stražili so me Mongolci. Med njimi je bilo tudi nekaj Rusov, ki so hoteli z menoj v bunkerju dobiti stik. Vprašali so me, če teren tod okoli poznam in če je kaj Rusov pri partizanih. Rekel sem jim, da so, kakor tudi, da so predstavniki Rdeče armade pri vrhovnem štabu NO in PO Jugoslavije. Ponudili so se, da bi šli v partizane, in predlagali, naj grem z njimi. Dali so mi v bunker dve bombi, brzostrelko s torbo streliva. Formalno sem predlog odklanjal, ker sem sumil, da gre za provokacijo.

Po polnoči so prišli trije Rusi. Prevzeli so stražarska mesta. Meni so prinesli nahrbtnik in opremo. Tedaj sem se odločil in šel z njimi v napad na stražarje pri vhodnih vratih in izhodu na prosto. To noč je močno deževalo, kar je prestreglo hrup strelav in eksplozije bombe pri našem pobegu.

Hoja v dežju je bila izredno naporna. Zaradi dobljenih strelav sem zelo oslabil. Rusi so mi vso pot pomagali in me skoraj nosili. V jutranjih urah smo prispeli v vas Selo nad Podmelcem. V Goljevi hiši smo srečali partizansko patroljo. Ta je prevzela Ruse, ki so jih potem dodelili Bazoviški brigadi.

Mene so odpeljali v partizansko bolnišnico v Podleskovici, ki je bila v hribu nasproti vasi Loje. Prevzela sta me bolničarja Karel Čufer in Planinka. Bolničar Karel mi je nekaj dni po malem izbežal drobce nemških pfeningov in italijanskih centezimov iz ranjenega stegna. Rana se je zagnojila in mi povzročala veliko težav in bolečin. Najhuje zame pa je bilo to, da so mi še večje težave delali stražarji bolnišnice in okrevajoči bolniki, ki so bili zadolženi za »sumljivega« pacienta. Ta največja muka vsega mojega partizanstva je trajala dotlej, dokler niso prispeli podatki o vzrokih za tedaj neuspešno akcijo na železniški most in o resničnosti mojih navedb o pobegu iz postojanke na Mostu na Soči. Tovariš Niko mi je še dejal: »Velika sreča je še bila, da smo kolono borcev Idrijsko-tolminskega odreda in minersko četo pustili čakati pri avških mlinih. Če bi se pomikala skupaj z nami, ki smo šli v izvidnico, bi se pod močno nemško zasedo prebili le redki borci...«

Ob pogledu na ta kraj, ki je pravcata mišnica, se ob spominu na vojni čas pred štiridesetimi leti kar vsiljuje misel: koliko poguma so imeli in koliko so tvegali padli in še živeči obveščevalci, borci in še posebno minerci, ki jim je bilo naloženo rušenje mostov, po katerih je bila speljana železniška proga po spodnji Soški dolini in Baški grapi, proga, ki ponekod vodi čez samo reko Sočo in je zaradi številnih potokov in hudournih strug prepredena s številnimi mostiči in velikimi mostovi.

Franc Škodnik-Stric je kot obveščevalec točke Bonik 5 v Lokovcu pri Čepovanu padel v nemški zasedi nad Kopriviščem 14. marca 1945 ob začetku zadnje sovražne ofenzive na Primorskem. Njegov sodelavec Mirko Gabrijelčič je povedal: »Nobeni dolžnosti se ni izmikal. Kot nadrejeni bi lahko predal naročilo komu drugemu, vendar je, čeprav je bil položaj težak in tveganje veliko, nalogo opravil sam.

Tovariš Niko pravi: »Za padlega borca Zajca mi ni znano, ali je bil spremljevalec obveščevalca ali kaj drugega. Bil je še zelo mlad in poročen. Pripovedovali so, da je imel ženo in dva majhna otroka. Baje živijo v Šempetru. Zelo rad bi jih obiskal, a se zaradi boleznih zelo težko odpravim na pot.«

Se je mar moglo čuditi nekemu, da ni brez zdravstvenih težav, če je odšel v partizane že marca 1942. leta?

N. B.

Ko sem sredi marca 1943 zgradil v bližini Delnic novo večjo zamljanko, sem staro prepustil Kristofu in drugim kurirjem. Zato imamo sredino marca za čas ustanovitve kurirske postaje, ki je pozneje dobila oznako G-5. Oznako je dobila nekako konec julija ali v začetku avgusta 1943, ko je bil pri štabu Gorenjskega odreda organiziran odsek za zveze. Omenjena zemljanka je bila prva stalna kurirska postaja na območju tedanjega rajona Poljane, in verjetno celo na območju celotnega krožja Škofja Loka. Bila je tudi prvi bivač kurirske postaje G-5, ki jo je ustanovil Maks Kos-Kristof.

V prispevku Nade Holynski z naslovom Zveze med narodnoosvobodilnim bojem na Gorenjskem, ki je objavljen v 21. knjigi PZZ Arhiv v izdaji Muzeja ZJPTT v Beogradu, je napačen datum smrti prvega komandirja postaje G-5. Navedeno je, da je padel 6. 7. 1943, ko so šli kurirji v zasedo na Volčo, da bi pričakali Namce iz Javorij, ti pa so jih presenetili z druge

strani. V akciji sem sodeloval, in ker se je pri tej akciji padli tovariš Kristof zelo izkazal, bom opisal potek te akcije.

Tovariš Kristof ni padel 6. julija, ampak v soboto 17. julija 1943. Tistega dne smo namreč terenski politični delavci skupaj s kurirji po vnaprej dogovorjenem načrtu postavili med Podobenom in Volčo zasedo z namenom, da napademo in uničimo nemško žandarmerijsko patroljo iz postojanke v Javorjah, ki je običajno šla vsako drugo dopoldne iz Javorjev proti Poljanam.

Napasti smo jo mislili potem, ko bi zadnji del patrolje prešel most na Brezovcuh in bi bila patrolja na cesti, ki jo z obeh strani obdajajo njive. Nameravali smo jo napasti s križnim ognjem z obeh strani hkrati. Zato smo prvi del zasede namestili v gozdu nad stezo, drugi del zasede pa ob potoku na robu korita Ločinice v grmovju. Tako bi nemško žandarmerijsko patroljo imeli v sredini in bi jo s križnim ognjem potolkli. Na nesrečo pa nemška pa-

trulja tistega dne ni šla po travniku, ki leži na levi strani potoka Ločinice. Patrolja je pri mostu zavila na stezo ter šla po njej proti Zevnkarjevi hiši, oziroma Hlobočku. Tako smo patroljo, ki jo je pred nami zakrivalo gosto grmovje, opazili prepozno, čeprav se je premikala le nekaj metrov pod nami. Še huje pa je bilo to, da sta po povelju za napad od sedmih pušk, ki smo jih imeli strelci v zasedi nad stezo, počili le dve puški, druge pa so zatajile zaradi nabojev, ki smo jih zjutraj razdelili borec iz novega zaboja s strelivom. Tudi v drugi salvi so počile tri puške, štiri pa ne. To je omogočilo Nemcem, da so skočili v zaklone in začeli tolči po naših položajih. Kristofa, ki je bil na levem krilu zasede, je napadel nemški policijski pes. Na psa je streljal s puško, ki pa je zatajila. Hitro je potegnil pištolo in ustrelil psa, ki se je pognal proti njemu. Ta trenutek pa je izkoristil nemški žandar, ki je z rafalom iz brzostrelke zadel levo ramo nad srcem, z naslednjim rafalom pa je Kristofa

zadel v nogo pod desnim kolonom ter mu povsem zdrobil kost in nogo skoraj odstrelil. Preden smo Nemca ranili in ga prisilili k umiku, je Kristofu z novim rafalom odstrelil še nos in mu prestrelil levo roko.

Kljub temu da smo Kristofu skoraj odstreljeno nogo močno prevezali nad kolonom in zaustavili krvavljenje ter mu obvezali rano na prsni, je kakšnih dvajset minut kasneje umrl. Ob napadu sta padla tudi dva Nemca, nekaj pa je bilo ranjenih, vendar so se pribili proti Poljanam. Pri tem napadu sta sodelovala tudi Franc Biček-Pemc. Biček je bil komandant, Pemc pa komisar Gorenjskega odreda. Bila sta na poti na PK KPS za Gorenjsko, ki je bil pod Čemšišami v območju Bukovega vrha. Ko sta zvedela, da pripravljamo napad na nemško patroljo, sta se nam pridružila, vendar pa v akciji nista sodelovala do konca. Čeprav sta bila oborožena z brzostrelkama, se nista vključila v akcijo. Reševanje hudo ranjene-

ga Kristofa, ki nas je klical na pomoč, sta prepustila nam in se nama umaknila iz boja. Odšla sta s kurirjem naprej proti PK KPS. Zelo pa se je izkazal v akciji tovariš Kristijan Ribnikar-Feliks, vosovec iz Ljubljane, ki je bil na poti proti Koroški, pa se nam je pridružil. Ta je s puško ubil nemškega žandarja in zaplenil njegovo brzostrelko.

Tovariš Kristof je bil do zadnjega pri zavesti. Ko smo ga nesli navzgor po gozdu proti Gabrški gori, je vseskozi ponavljal: »Ti hudičevi Švabi, kako so me zdelali! Hudo mi je, ker se jim ne bom mogel maščevati. Maščujte me vi, živi. Mojemu očetu, bratom in sestram pa povejte, naj ne jokajo in žalujejo za menoj, saj bom dal življenje za svobodo, ki jo bodo, upam, vsaj oni uživali. Prepričan sem, da svojega življenja ne bom zgubil zaman«. Ne samo njegovemu bratu Tonetu, s partizanskim imenom Avgust, ki je zajožkal, temveč tudi vsem nam je bilo ob njegovem umiranju zelo hudo in so nas zali-

vale solze, ko smo se mu zaklinjali, da ga bomo maščevali.

Nesli smo ga precej visoko v Gabrško goro in upali, da mu bomo lahko rešili življenje, če dobimo zdravnika. Zato sem teklen proti Delnicam do svojega brata Franceta, ki sem mu povedal, kaj se je zgodilo in da sedaj nujno potrebujemo zdravniško pomoč. France je takoj s kolesom oddirjal v Gorenjo vas po zdravnika dr. Gregoriča. Ko je France dr. Gregoriču povedal, kako in kam je Kristof ranjen, mu je ta dejal: »Ko bi bilo kaj upanja, bi se temu obvestilu in prošnji takoj odzval, še posebno, ker te pošilja Igor, toda v tem primeru vem, da ni rešitve. Ranjeni Kristof je medtem že umrl.« In zares je bilo tako. Ko sem se vrnil, so mi povedali, da je Kristof umrl kakšnih deset minut po mojem odhodu.

Tako se je končalo življenje komunista in kurirja Kristofa. ki je bil po hrabrosti in zvestobi NOB in partiji velik človek in junak.

Tone Peternel-Igor

Brdce so oživele

Dobrna, 24. maj.

Med zdraviliška poslopja prihajajo ženske, ki so pred štiri-desetimi leti visoko nad Dobrno, pod strminami Paškega Kozjaka, hrepenče zle v dolino, z mislijo na kruh, toploto, mir in ljubezen. Dobrničani jih sprejmejo kar najlepše. Že šestič gostijo nekdanje borke Štirinajste divizije, pohodnice, stare znanke Paškega Kozjaka, Basališča, bregov nad izviri zdravilne vode. Triindvajset jih je prišlo. Od štiriinštiridesetih. Brina, Olga, Vesna, Zlata, Mira...

Obiščejo šolo, ki nosi ime njihove divizije. Višek prisrčnosti in gostoljubja je klepet s pionirji. Naposled jih nekdanje pohodnice sprejmejo v pionirsko organizacijo. Dogovorijo se, da bodo v prihodnosti odprli v šoli spominsko razstavo Žene na pohodu Štirinajste divizije.

Pred zdraviliškim domom jih popoldan pozdravijo s promenadnim koncertom, zvečer jim spregovori celjski župan Edo Stepišnik. Vedro, prisrčno in »božajoče«, kot je dejala ena izmed pohodnic. O pohodu, spominu nanj, ki ne sme nikoli umreti, o sedanjosti, zahvali, ki jo čuti on sam in vsi z njim.

Srečanje bork Štirinajste udarne divizije se iz leta v leto vse bolj spreminja v manjšo kulturno manifestacijo.

Brdce, 25. dan Dan mladosti pa tudi dan spominov. Zvrhana zahvale in ginjenosti mi ena izmed bork prinese čudovito oblikovano vazo z vgrvirano podobo kolone v snegu, z izmučenimi borci in opotekajočimi mulami, napisom, verzom iz himne divizije, darilom

rogaške steklarske šole. »Poglej, to so nam dali. In še so rekli, da bi radi, da pridemo k

Dara Betriani

njim in jim pripravimo uro zgodovine!«

Brdce so majhno, razsuto naselje, kot pač vsa hribovska naselja nad Dobrno. Na sedlu, tik ob izhodu iz gozda, ob cesti Štirinajste divizije, ki so jo med drugim pred leti pomagali graditi tudi vojaki, čepijo domačije Nerodnovih, Krivčevih, Tanclovih. Nad desno, prisojno stranjo so raztegnjene strmine. Sredi strmin grob. V njem počiva 39 padlih pohodnikov.

Ta dan je bilo ob robu gozda več kot živahno. Pesem se je družila s harmoniko, ta z solzami, solze z vihravostjo mladega, kot zrebce poskočnega srca

Marija Krampušek-Zlata

mladcev in deklet, ki so prišli z vseh strani na Brdce. Da se poklonijo padlim junakom in pogovore z živimi.

Med borkami smo srečali Vesno Nose, nekdanjo šercojevo.

»Najlepše so vaze, prečudovito darilo. Jokale smo, vse po vrsti. Kdove, na kaj so mislili ti mladi fantje in dekleta, ko so brusili to kristalno lepoto? Morda na naše trpljenje? Kdove. Še bi se morale zahvaliti, Gozdnemu gospodarstvu denimo pa Zdravilišču Dobrna, osnovni šoli, turističnemu društvu, otrokom, pevcem, še komu... Sedemindvajset na debudnikov smo sprejele v pionirsko organizacijo. Več kot prisrčno.

Tokrat sem že šestič na tem srečanju, ki postaja iz leta v leto prisrčnejše, izvirnejše, bogatejše. Hodila bom, dokler

me bodo noge nosile in dokler me bodo še hoteli vabiti. Zdaj zbiramo gradivo za muzej v šoli. Nekako se moramo oddolžiti.«

Pod smrekami, na grobo stesanih klopeh, nedaleč od prekipajočega otroškega živčava in za streljaj od poslednjega počivališča nekdanjih soborcev, je sedela Sonja Zbačnik-Zofka iz Tomšičeve brigade.

»Doslej sem bila še vedno na srečanju, torej šestič. Ni je stvari, ki bi mi mogla preprečiti. Tokrat sem napisala pesem o diviziji. Vse skupaj je za nas borke pohodnice enkratno, tako lepo, da ti solze silijo v oči

Sonja Zbačnik-Zofka

in si ne moreš pomagati. Ko pridemo, ljudje pod Paškim Kozjakom pustijo delo na polju, travnikih, košnja počaka, motika obmiruje, poklepetavih, poveselimo se, srečni, da smo živi in - skupaj. Vselej so z nami tudi otroci. Nič ni patetičnega, narejenega. Upam le, da bodo mladi, ko nas ne bo več, to srečanje ohranili v naš spomin, poiskali nove oblike,

Milan Gombač

se prav tako imeli radi.

K Tanclovi mami grem. Na svidenje!«

Iz Laškega je prišla Krampuškova Marija, Zlata, bračičevka. »Bili smo pri Medvedu, tristo let stara bajta jim je dajala zavetje - in nam. Ravno kar smo prišli v hišo, ko so pritisnili za nami Nemci. Začeli so metati bombe. Prijela sem kotalečo stvarco in jo vrgla nazaj. Še danes ne vem, kako smo prišli iz hiše. Bržkone skozi okna. Danes, danes pa sem srečna. Presrečna.«

Za dan se je med svojo staro tovarišijo preselila Dara Betriani, tomšičevka iz Maribora.

»Živeli smo polno, dinamično življenje. Tovarištvo je bilo napisano pravilo. Ko bi morala v Zgornji Savinjski dolini iz brigade za šolskega nadzornika, se je vse utrgalo v meni: Da bi zapustila svoje tovariše, ljudi, s katerimi sem bila grenki zolc pohoda? Ne. Dosegli smo, vsi skupaj, da sem ostala v brigadi.

Prav na tale dan hočem povedati s tem to, da je bil ta naš

boj prepojen z visoko moralno, pogumom, odgovornostjo, prijateljstvom pa tudi ljubeznijo, če hočete. Danes pa mahamo z rdečimi knjižicami, se prekladamo po forumih, grmimo z besedami, mladina se nam oddaljuje, vezi trgajo...«

Milan Gombač je iz Celja pripeljal 220 mladih ljudi, pohodnikov po poteh legendarne Štirinajste divizije, planincev, vajenih strmin. Prišli so iz vseh celjskih sol in prehodili del poti divizije.

»Letos smo hodili od Sene-

Vesna Nose

gačnikovega mlina v Socki pa do Brdce, naslednje leto pa pride na vrsto kakšna druga pot, oziroma nadaljevanje divizijske poti,« je dejal Gombač, znani prosvetni delavec iz Celja in navdušen planinec ter planinski pedagog.

Počasi so čez senožeti in iz gozdov začeli prihajati domačini, prazniče oblečeni. Tako, kot se naredijo za k maši. Prišli so na obisk k starim znancem. Kot pride prijatelj k prijatelju. Z odprto roko.

Milenko Strašek

Moja pot na drugi kongres USAOJ v Drvar

Na pot

Spomladi leta 1944 smo se v Metliki zbrali slovenski delegati in se pripravljali na dolg in naporen pohod v Drvar na drugi kongres USAOJ. Delegaciji so se pridružili še predstavniki iz Istre in Gorskega kotarja. Med nami je vladalo navdušenje, ki ga je težko opisati. Izbrali so nas iz brigad in s terena, in biti delegat na tako pomembnem zasedanju, je bila za vse izredna čast.

Vodja naše delegacije je bil tovariš Čoban. Ta nas je skušal organizirati v trdno enoto, ki bi lahko kljubovala tudi sovražnemu napadu, saj je naša pot vodila po sovražnem ozemlju. Metliška mladina nam je priredila prisrčno odhodnico z vzklikanjem drugemu kongresu USAOJ, KPJ in tovarišu Titu.

Zgodaj zjutraj je kolona z zastavo na čelu in pesmijo na ustih odšla proti slovensko-hrvaški meji in zapustila svobodno ozemlje Bele krajine. Proti večeru smo prišli v bližino železniške proge in glavne ceste Zagreb-Reka. Cesto smo imeli namen prečkati ponoči, kajti to področje je bilo pod nenehnim nadzorstvom ustaških in domobranskih patrulj. V trdni temi smo se pomikali v koloni in po dveh urah hoje po močvirju končno prešli cesto in železniško progo. Tu je nevarnost sicer minila, začelo pa se je mučno prebijanje skozi močvirje Dragničke šume, skozi katero smo prišli šele proti jutru.

Skozi požgane vasi

Zjutraj smo nadaljevali pot po kratkem počitku. Že kmalu po odhodu je z desne strani zaregljala strojnica. Hoteli smo odgovoriti na streljanje, vendar smo dobili povelje, naj se raje umaknemo v kritje, kajti naša oborožitev je bila preskromna za večji spopad, saj smo imeli večinoma le pištole. Proti jutru smo prispeli v vasio Pivovino. Tamkajšnja mladina nas je navdušeno sprejela in nam pripravila naš prvi topli obrok na poti. V vasi je bilo tudi nekaj ujetih nemških

oficirjev, ki so jih partizani nameravali zamenjati za svoje, zato se nenadoma nismo več počutili varne in smo kmalu nadaljevali pot.

Delegacija je nadaljevala pot proti Topuskem v Korunu, kjer je bilo osvobodeno ozemlje. To je čudovita pokrajina, a videli smo, koliko je moralo prebivalstvo tega kraja pretrpeti pod sovražnikom. Cele vasi in mesteca so bila požgana, domačini pa so nam pripovedovali o grozodejstvih, ki jih je tu počenjal sovražnik. Sprejeli so nas izredno toplo in z nami delili zadnji kos kruha. Pot nas je vodila dalje mimo Plitvičkih jezer, a žal se nismo mogli ustaviti in uživati v naravnih lepotah. Glavni štab NOV Hrvaške nam je dal za prevoz proti Drvarju dva tovornjaka. Potovali smo samo ponoči, v veliki gneči in družbi raznih domačih živali, vendar je bila vožnja v tedanjih razmerah seveda pravo razkošje.

Iz Udbine smo spet šli peš. Spet smo bili na sovražnem ozemlju in sveže napeljan telefonski kabel nam je dal vedeti, da je v bližini ustaška postojanka. Skrajno previdno smo prekorčili cesto, ki so jo stražili ustaši, potem pa smo morali prebresti reko Uno. Ko smo prešli to oviro, smo se veselo napotili proti vrhu hriba, kjer je bilo spet varno. A tam nas je pričakala strojnica. Pripravili smo se na boj, saj drugega izhoda nismo imeli, za nami so bili namreč ustaši. Vendar pa smo bili prijetno presenečeni, ko smo izvedeli, da je pred nami partizanska zaseda. Sestavljali so jo sami Rusi, ki so s te strani pričakovali sovražnika. Takoj smo se spoprijateljili, potem pa drug drugemu naredili veliko uslugo. Rusi so bili namreč oblečeni v popolnoma nove angleške uniforme, ki pa so jih težko gledali na sebi. Radi so jih zamenjali za naše ne ravno nove in čiste obleke. Tako prenovljeni smo nadaljevali pot proti Bosanskemu Petrovcu, in Drvarju, ki smo ga pod seboj zagledali popoldan 5. maja.

Drvar

Drvar je izredno prijetno bosansko mesto, v katerem je bilo že tedaj nekaj industrije. Vendar pa kljub prazničnemu razpoloženju, ki je vladalo v mestu, ni moglo skriti vojnih sledov. Granate in ogenj so ga poškodovali, vendar je bilo lepo urejeno. Na zidovih so bila napisana gesla v čast drugemu zasedanju USAOJ.

Vedeli smo, da sta v Drvarju tudi Tito in vrhovni štab NOV in POJ. Na ulicah smo srečevali partizanske in zavezniške oficirje. Bilo je polno kurirjev, ki so prenašali ukaze na razne konce Jugoslavije. Bilo je jasno, da iz tega mesteca vodijo celoten odpor jugoslovanskih narodov proti okupatorju.

Težko je opisati sprejem, ki so nam ga priredili tovariši iz skojevske organizacije v Drvarju. Bilo je veliko iskrenega navdušenja in prijateljstva, ki se mi je za vedno vtisnilo v spomin. Izredno ozačje so motila sovražna

letalca, ki so pogosto preletavala Drvar. Pričakovati je bilo sovražno ofenzivo. Zato je bilo tudi določeno, da bo kongres zasedal samo ponoči.

Tito na kongresu

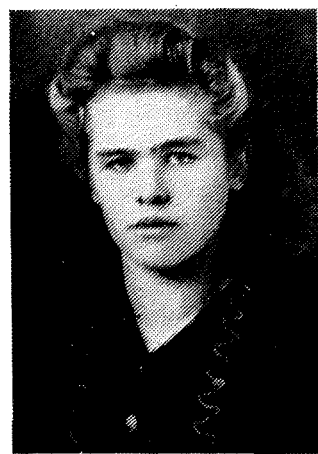
Nekdanjo tovarniško dvorano so preuredili v slovesno dvorano, kjer smo se naslednjega dne zbrali delegati iz vse Jugoslavije, razen tovarišev iz Makedonije, ki se jim zaradi sovražnikovih zased ni posrečilo priti do Drvarja. Ob dvajseti uri je predsednik USAOJ Stane Kavčič s slovesnim govorom odprl kongres. Ta je trajal štiri noči. A od vseh mi je ostala v spominu tretja noč. Sporočili so nam, da nas bo tokrat obiskal tovariš Tito. V dvorani je vladalo težko prikrto vznemirjenje. Natančno ob napovedani uri je v dvorano stopil Tito v maršalski uniformi. Takšnega vzklikanja Titu, partiji in Skoj se ne da popisati. Tudi ko je tovariš Tito stopil na govorniški

Zločinski umor skojevke Tilke Sedej

Pred dobrimi 40. leti, 10. marca 1944, so belogardisti iz Rovt pri Logatcu v Sivčevem gozdu pri Rovtah po dvodnevem mučenju zverinsko umorili 22-letno skojevko Tilko Sedej in ji odsekali glavo, roki in nogi. Obenem z njo so okupatorjevi hlapci ubili tudi Antona Begovića, Dalmatinca po domače, iz Žirov.

Tilka Sedej se je rodila leta 1922 v Spodnjem Vrsniku (občina Idrija) v delavsko-kmečki družini in je že zelo zgodaj okusila trdo življenje. Za šiviljo se je izučila pri Milki Erženovi v Idriji, kjer se je tudi seznanila s cilji narodnoosvobodilnega boja. Že novembra 1942 jo je Anica Dolinar-Klara pritegnila v delo odbora OF za Ledino kot obveščevalko tega področja. Po obveščevalnih nalogah je stalno hodila v Idrijo, Ledinsko Razpotje in v Žiri, kjer se je povezala z na-

predno družino Loštrek. Razen obveščevalnih nalog je še organizirala zbiranje raznega materiala, hrane in zdravil za partizane. Ves ta material je s pomočjo Tilke in vse njene družine varno prihajal na javke v Idršek ali

Tilka Sedej

pa na dom Anice Dolinarjeve-Klare v Ledinsko Razpotje.

Zaradi požrtvovalnega in uspešnega dela so Tilko Sedej obenem še z desetimi mladinkami februarja 1944 sprejeli v SKOJ.

Za Tilko Sedej je bilo usodno, ko so se jeseni 1943 na njenem domu zglasili trije belogardisti s prošnjo, da bi se radi priključili partizanom. Tilka jim je verjela in jih spravila v partizane. Toda bivši belogardisti niso dolgo zdržali pri partizanih in so pobegnili v belogardistično postojanko v Rovte pri Logatcu. Tilka Sedejeva je bila tako kompromitirana. Takratni poveljnik belogardistov v Rovtah Franc Šurk je organiziral obveščevalno mrežo in skušal na vsak način ujeti partizansko obveščevalko Tilko. Odbor OF v Ledinah je zvedel za to in je Tilki ukazal, da se mora ne-

mudoma umakniti s tega terena. Tilka se je priključila Prešernovi brigadi, ki je bila takrat na Mrzelnem vrhu nad Idrijo. Ker se je Prešernova brigada imela namen premakniti na novo področje, si je Tilka v štabu brigade izprosil, da skoči domov po potrebno obutev, perilo in obleko, nato bi se vrnila v brigado. Toda belogardistični vohuni so bili stalno na preži in zvečer, 8. marca, je Tilko Sedejevo ujel znani belogardist Franc Kogovšek iz Žirov in jo odpeljal v belogardistično postojanko v Rovte. Tu so Tilko dva dni mučili, vendar Tilka ni klonila. Dne 10. marca 1944 so belogardisti zverinsko ubili preprosto kmečko dekle Tilko, katere edini »greh« je bil, da se je zvesto, vdano in neomajno bojevala za svobodo Primorske in za njeno priključitev k matični domovini.

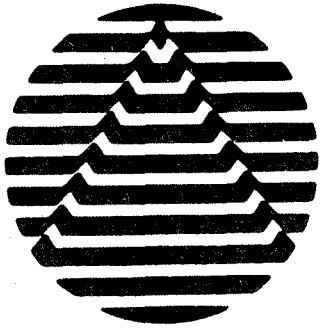
Belogardistični krvniki niso ušli zasluženi kazni. Po pripovedovanju Anice Dolinarjeve-Klare zapisal Jože Oblak

NAGRADNA KRIŽANKA

ALPINA
ŽIRI

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko Alpina Žiri, naš priznani izdelovalec obutve. Pravilne rešitve pošljite do 14. junija 1984 na naslov Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Alpina. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega sklada založbe Borec.

alpina®

PROJEKCIJA MESTO NA SKOTSKEM

LESNI DELAVEC DOMOLJUBI IVAN LEVAR ZNAMKA AVTOMOBIL NORDIJSKA BOŽANSTVA ZADNJA IN PRVA ČRKA POTEZA V ŠAHU RIM, BOGINJE JEZE LETOVIŠČE V BELGIJI

RASTLINSKA BODICA

T. M. IME

PALEC

UREŠNIČEV.

KONICA

OS. ZAIMEK
NEM. NACI.
STRANKA

TROPSKO DREVO

ILOVICA

SLOVENSKA HUMORISTKA
VELIKA BRITANIJA

SKANDIN. BOG

VEZNIK

MESTO V SZ

GLADILNIK

KURENT

SOVJETSKA TELOVADKA

PREDLOG
UMETNIŠKA DELAVNICA

JUŽNI SADEŽ

IVAN KRILOV
MESTO V FRANCIJI

KARATE

HERCEGOVEC

SINJSKA IGRA

ZNAČILNOST NEKATERIH SNOVI

OBER

POTEG Z REZILOM

PUDGAR

ODPORTNA V ZIDU

SUNEK Z IGLO

TUJ DVOGLASNI

SLOVENSKI SLIKAR

ABLOV BRAT

VREMENSKA KATASTROFA

NOVICA

FRANCOSKI PISATELJ

TELUR

ITALIJANSKI RAZISKOVAL
VOTLA MERA

OS. ZAIMEK

MOČAN PRIJEM

VENTURA
STOPNJA HITROSTI

ALUMINIJ

ŽIDOVSKI KRALJ

SLOG

ZAJC

GAPRINDAŠ

HUBAD

ŠTEVNIK

KANON

NAGRADNI KUPON

IME:

PRIIMEK:

NASLOV:

NAZIV

NADLEŽNA ZUZELKA
IVAN MINATTI

NEMŠKI FILOZOF
JAPONSKA IGRA

DEL SÁPNIKA

KOTOR

CE DONG

VOJAŠKI OBJEKT

BOVEC

Četrty pohod na Golobar

V organizaciji PD Bovec ter ob sodelovanju družbenopolitičnih organizacij Bovca, Čezsoča in Kala-Koritnice ter še posebej lovcev LD Čezsoča je v soboto, 28. aprila, potekal letos že četrty tradicionalni spominski pohod na Golobar. Pohod na Golobar obuja spomin na junaški boj borcev Gradnikove brigade 26. aprila leta 1943, ko je v neenakem boju z italijanskimi vojaškimi silami padlo 42 gradnikovcev. Po dolinah pod Golobarjem je boleče odjeknilo okupatorjevo divljanje nad padlimi partizani, najnižkotnejša skrunitev človeškega dostojanstva ter ponižanje, ki je v ljudeh ostalo živo vse do današnjih dni, spominski pohod pa ga prenaša na mlajše rodove. V koloni so po poti proti Golobarju, kjer je okupator po bitki kot drevesne hlode vlačil v dolino padle, stopali tudi etos pripadniki TO, nekdanji borci NOV, planinci, lovci, pripadniki JLA, med katerimi so bili tudi starešine in vojaški enote ajdovske garnizije, ki nadaljuje izročila Gradnikove brigade. Blizu dvesto pohodnikov se je zbralo ob spomeniku golobarskim žrtvam na planini Utor, ki jo je prekrivala še debela snežna odeja in ni prav nič spominjala na cvetočo pomladno planino pred enainštiridesetimi leti. Spominska slovesnost s trenutkom tišine za padle partizane je izvenela v spokojni gorski svet nad zasneženo planino, a postala tudi delček življenja udeležencev pohoda.

Za prihodnji, peti pohod organizatorji bovski planinci pripravljajo še nekaj sprememb, med katerimi velja omeniti tudi uvedbo posebne knjižice in značek za redne, večkratne udeležence pohoda. Že letos pa so se pohodniki lahko vpisali v posebno vpisno knjigo spominskega pohoda na Golobar.

BORIS MLEKUŽ

OBLAKOV VRH

Srečanje zaščitne čete

Oblakov vrh je prelaz med Kanomeljsko dolino in dolino Hotenje. Tu so se med NOB križale partizanske poti s Cerkljanske proti Vojskem in dalje v Trnovski gozd. Od tod je dobre pol ure oddaljeni Utrski vrh, kjer so danes še štiri domačije. Največja je v Rupi, kjer gospodari Peter Skok. Čeprav je hiša obnovljena, je v njej še

vedno bunker iz NOB. V tej hiši je bilo od jeseni 1943 do poleti 1944 nastanjeno najvišje politično vodstvo za Primorsko. Bunker je bil namenjen za potrebe vodstva, če bi grozila nevarnost. Vendar ga ni bilo treba uporabljati. Ta zgodovinski kraj označuje spominska plošča na Skokovi hiši.

Za varnost tega vodstva je bila ustanovljena posebna zaščitna četa točke 360, ki je imela tri vode. Ti so bili nastanjeni v okoliških domačijah. Danes živi še 88 borcev te čete.

V nedeljo, 3. junija, se bodo borci te čete srečali v Oblakovem vrhu. Srečanja se bodo verjetno udeležili tudi nekateri člani nekdanjega vodstva. Borci pričakujejo tudi udeležbo okoliškega prebivalstva, saj je namen tega srečanja navezava stikov z domačimi. Pri srečanju bodo sodelovale družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Kanomlja.

Ob 11. uri bo proslava s kulturnim programom. Sodelovali bodo šolska mladina in pevski zbor ZSAM iz Idrije. Po uradnem delu bo srečanje borcev in domačinov pri Oblakovi domačiji.

JANEZ JERAM

ŠTJAK

Praznik krajevne skupnosti

Dne 20. maja je bila na Štjaku proslava ob 40-letnici 1. pokrajinske konference Slovenske protifašistične ženske zveze in pokrajinske konference SKOJ, združena s proslavo krajevne skupnosti Štjak. Domačini so nas lepo sprejeli. Vaseja je bila okrašena z zastavami. Zbrali smo se pred šolo, predsednik krajevne skupnosti je vse lepo pozdravil. Navzoči sta bili tudi tovarišici Lidija Sentjurs in Živa Kraigher. Slavnostna govornica je bila tovarišica Živa Beltram. Učenci osnovne šole Sežana so pripravili prisrčen kulturni program. Pionirje so sprejeli v mladinsko organizacijo in v RK pionirjev Osnovne šole Sežana. Za konec so nastopili učenci s telovadno točko. Delegacija žena je obiskala skupni grob padlih borcev na pokopališču.

MILKA LUKEŽIČ-MALC

Poziv

borcem Gorenjskega odreda (2. in 4. bataljona), ki so sodelovali v preboju iz nemškega obroča 13. junija 1944 z rašiškega masiva pri vasi Vesca pri Vodica, da sporočijo sedanjim naslov. Na proslavi ob 40-letnici preboja bodo prejeli spominske značke. Podatke pošljite na naslov: Maks Znidar, Utk 18, 61217 Vodice nad Ljubljano, telefon 843-107

Odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane

o javnem žrebanju dobitkov loterije 28. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane, ki je bilo 22. maja 1984 v Ljubljani

srečke, ki se končujejo na številk	so zadele dobiček din
5740	3.000
026990	10.000
115070	10.000
128400	10.000
1481	5000
030291	30.000
057401	20.000
104851	50.000
32	200
046992	500.000
086142	50.000
087152	30.000
066693	200.000
74	200
84	300
654	400

srečke, ki se končujejo na številk	so zadele dobiček din
775	500
5215	4000
028755	100.000
646	500
118006	10.000
118746	30.000
887	400
207	1000
054767	10.000
074007	20.000
1. 108	1.000
339	400
669	500
5489	2000
133359	20.000

Vse dobitke izplačuje odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane, Ljubljana, Gregorčičeva 15. vsak dan razen sobote in nedelje od 8. do 12. ure, do 30. junija pa še vsak torek od 16. do 18. ure. Izžrebane srečke lahko pošljete v izplačilo tudi priporočeno po pošti odboru za Pohod po poteh partizanske Ljubljane. Izplačevanje dobitkov zapade 26. julija 1984.

Komisija za loterijo

»Stari naročnik – novega«

Hkrati z akcijo pridobivanja pomoči za izravnavo razlike med proizvodno in prodajno ceno našega in vašega časopisa teče tudi akcija pridobivanja novih naročnikov TV-15 Naš tovariš.

Razveseljivo je, da se v akcijo vse bolj vključujejo borčevske organizacije. Samo v maju so pridobile 133 novih naročnikov.

Občinski odbori ZZZB NOV so jih pridobili takole: Ljutomer 14, Laško 9, Izola 6, Postojna 18, Zagorje ob Savi 2 in Trzin 2. Krajevni odbori ZB NOV: Rimske Toplice 16, Bučkovci 9,

Beltinci 7, Bohinjska Bistrica 2, Litija – levi breg 4, Vrtovin (Črniče) 6, Srednja vas v Bohinju 16, Pivka 7, Kodeljevo 13 in Dobovec 2.

Znova pa so začeli delati tudi naši sodelavci, ki so maja pridobili nove naročnike tako: Ernest Rustja (Novo mesto) 19, Mirko Vidic (Ajdovščina) 9, Edvard Klep (Ravne na Koroškem) 9, Francka Vovk (Radovljica) 6 in Julka Tajnikar (Slovenske Konjice) 4.

Tudi v prihodnje pričakujemo vašo pomoč pri zbiranju novih naročnikov na naš časopis.

B. K.

Padli v bojih za Livno

V zapiskih mojega prijatelja Dušana Čirovića-Strica Čire sem našel tudi zapis, ki je v zvezi z našimi piloti, ki so padli v bojih za Livno. Zapis je takšen:

»Nemški tanki so 6. decembra 1943 nepričakovano vdrl v Livno in napadli našo prvo letalsko bazo. V ogorčenih bojih z Nemci, ustaši in četniki je padlo ali bilo pogrešanih 23 pripadnikov naše baze. To so

inž. Svetozar Bukalov, inž. Josip Ungar, piloti Adolf Fizir, sicer sin znanega letalskega konstruktorja Rudolfa Fizirja, Vlado Pedišić, Oto Paungrac, Milan Kuprešanin in borci Marko Hlača, Danilo Smeh, Rudolf Čorak, Milovanović-Grški, kapetan Krnoslav Kulušić in drugi, vendar njihova imena niso znana.«

inž. Antun Benčević

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

»Jože Moškrič in njegov čas« je naslov oddaje, ki bo na sporedu to nedeljo (3. 6. 84.) na prvem programu Radia Ljubljane brž po poročilih ob 9. uri. Oddaja bo pravzaprav učna ura na ljubljanski Osnovni šoli Jože Moškrič, saj bodo vprašanja o delavcu, narodnem heroju in vplivnem dramatiku zastavljali učenci, predvidoma pa bodo odgovarjali narodni heroj Stane Bobnar, Stane Keber, Cilka Kocjančič-Ferkolj in Roman Klešnik.

Vprašanja učencev in odgovore gostov bo v oddajo strnil Stane Škrabar.

Obvestila

Srečanje v Tacnu dne 12. 5. 1984 je dalo pobudo, da bi se vojaki KNOJ in člani NZ, ki so delali 1945. in 1946. leta v Polhovem Gradcu, tam srečali na tovariškem srečanju. Spominjam se nekaj imen vojakov KNOJ, in sicer: Janeza Zatnerja, Joža iz Gorij pri Bledu, starejši vodnik iz Hotedršice, imena drugih sem pozabil. V NZ so delovali Jože Vintar, Franc Susman z Vrhnik, Stefek iz Kozariš, Tone iz Bele, Jelovčnikov Franc in drugi.

Ce se takratni varnostniki želijo srečati, sporočite svoje naslove s predlogi na naslov: Ljube Dobrovolje, Cesta komandanta Stane 34, 61215 Medvode. Obenem z naslovom sporočite tudi svoje misli o srečanju, lahko spremenimo tudi kraj srečanja. Vabljeni naj bi bili tudi znanici, ki so takrat sodelovali z nami (kuharka Mica, Pratkarija Cilka itd.).

Ljubljanska sekcija BBO obvešča vse članke, da bo v četrtek, 7. 6. 1984., ob 18. uri sestanek sekcije v domu delegatov. Izvolili bomo nov sekcijki odbor.

Odbor BBO

Občinska konferenca SZDL Škofja Loka in občinski odbor ZZZB NOV Škofja Loka pripravljata izdajo Zbornika o pomnikih NOB občine Škofja Loka.

V ta namen zbiramo podatke, koliko in kateri padli borci so pokopani v skupnem grobišču v bivšem Dolenčevem parku v Škofji Loki, ki so bili tja prekopani leta 1947 z okoliških hribov. Med njimi so tudi borci Rašiške čete, ki so padli v boju z Nemci pri »Kopaču« na Ožboltu dne 31. 10. 1941 (verjetno tudi neki čevljar iz Ljubljane, ki je bil v tem boju ranjen in je ob umiku umrl v bližnjem gozdu »Mačkovec«). Med ujetimi pri Kopaču je bil tudi neki študent iz Ljubljane.

Prosimo sorodnike in soborce padlih borcev, za katere vedo, da so pokopani v skupnem grobišču v Škofji Loki, da čimprej sporočijo zanje tele podatke: priimek in ime, datum in kraj rojstva, naslov zadnjega prebivališča, datum vstopa v NOV, datum, kraj in vzrok smrti, naziv enote, ki ji je pripadal in funkcija. Glede na to, da je bila bitka pri Kopaču med prvimi v naši občini, nas še posebno zanima, kdo sta bila borca Rašiške čete, za katera vemo le to, da je bil eden po poklicu čevljar, eden pa študent (bil je v tem boju ujet in nam njegova nadaljnja usoda ni znana).

Podatke pošljite na naslov: Občinski odbor ZZZB NOV Škofja Loka, Kidričeva 1.

INICIATIVNI ODBOR ZA SKLIC USTANOVNEGA ZBORA SKUPNOSTI TEHNIKOV IN TISKARJEV ILEGALNIH PARTIZANSKIH TEHNIK IN TISKARN GORENJSKE (medvojna okrožja Kranj, Jesenice, Škofja Loka in Kamnik) obvešča vse sodelavce tehnik in tiskarn, njihove gostitelje, sodelavce kurirskih in preskrbovalnih zvez, da bo ustanovni zbor v soboto 16. junija 1984, ob 9.30 v prostorih Loškega muzeja na gradu, v domicilni občini v Škofji Loki.

Vabilo velja tudi za tiste sodelavce tehnik in tiskarn, ki niso prejeli vabila, kajti odbor se nima celotnega seznama.

Po zboru bo tovariško srečanje v prostorih hotela Transturist v Škofji Loki. Udeležiti se srečanja v čim večjem številu, kajti to je naše prvo povojno srečanje.

Za iniciativni odbor
Adolf Arigler-Bodin

Vabila

Skupnost vezistov NOV Slovenije pripravi vsaki dve leti republiško srečanje svojih članov, katerega pokrovitelj so delavci PTT. Enajsto takšno srečanje bo letos v soboto, 9. junija v Ljubljani. V vojašnici Ljuba Serčerja za Bežigradom se bo začelo srečanje ob 9.30, nato bo kulturni program in razstava sodobnih sredstev za zveze JLA, TO ter radioamaterjev.

Po prevozu udeležencev se bo ob 13.30 začel v Mostecu družabni del srečanja. Tu bodo potregli s partizanskim golažem, nato bo sprejem pohodne enote, v kateri bodo sodelovali mladi PTT delavci Iskre in TRV, in družabne ter športne dejavnosti. Odbor za pripravo 11. srečanja je vsem evidentiranim članom poslal posebno vabilo, v katerem so napisali, da vabilo vse veziste NOV Slovenije, tudi tiste, ki morda zaradi pomankljive evidence vabila niso prejeli. Z vabilom so vsi prejeli tudi prijavnico, ki naj jo vsak udeleženec čimprej vrne. Vsak naj se ob prihodu zgleda v sprejemni pisarni vojašnice Ljuba Serčerja v Ljubljani.

Odbor za pripravo 11. srečanja

Vabimo borce 3. bataljona brigade VDV na srečanje ob krajevnem prazniku Mirna in 40-letnici ustanovitve bataljona.

Srečanje bo v soboto, 9. junija 1984, na Mirni, po programu: od 9. do 10. uri zbor borcev pred osnovno šolo; ob 11. uri odkritje spominskega obeležja na kraju ustanovitve bataljona v Volčjih njivah; ob 13. uri zbor na prireditvenem prostoru pri lovski koči v Zapužah, kjer bo slovesni del s kulturnim programom, nato pa tovariško srečanje borcev, aktivistov in krajanov.

Borci bataljona, na videnje na Mirni!
Odbor skupnosti borcev 3. bat. 1. brig. VDV

Odbor skupnosti borcev 5. slovenskega – 1. dolenskega bataljona si prizadeva, da bi prek komisije za zgodovino in spominska obeležja bataljona ter avtorja monografije bataljona do konca 1984. leta zbral potrebno gradivo pri posameznih borcih in drugih in napisal monografijo tudi z lektorsko obdelavo do tiska. Odbor skupnosti borcev bataljona želi monografijo natisniti tako, da bi jo lahko prejeli borci bataljona, ki se bodo udeležili zbora bataljona jeseni 1985. leta v Kostanjevici na Krki.

Zato ponovno prosimo vse borce bataljona, da nam najkasneje do 1. julija 1984. leta pošljejo potke:

1. osebni zapis po spominu na bataljon in četo, v kateri je deloval do 9. maja 1942. leta. Ni pomembno, kako je zapis napisan. Pomembni so podatki, ki jih bomo lahko uporabili zlasti pri pismeni obdelavi dela, organiziranosti in akcij posameznih čet;

2. fotografije, posnete v tem času do 9. maja 1942. leta, skice in drugo gradivo, ki bi lahko monografijo bataljona še obogatili;

3. vse drugo gradivo, primerno za objavo v monografiji bataljona.

Prosimo vse borce bataljona, ki želijo prispevati k pisanju monografije bataljona, da upoštevajo datum in pošljejo po možnosti čimprej svoje pismene ali fotografske prispevke. Saj ne bi želeli, da česa v monografiji ne bi objavili, za kar bi nas kasneje posamezni borci neupravičeno grajali. Prispevke pošljite na naslov tajnika odbora: Drago Suh, Strelška 1, 61000 Ljubljana.

Svet krajevne skupnosti in krajevne družbenopolitične organizacije Senožeče, odbor Skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda pri OO ZZZB NOV Sežana vabijo na spominsko slovesnost ob 40-letnici krvavih dogodkov v Dolenji vasi pri Senožečah, ki bo v nedeljo, 3. junija 1984, v Dolenji vasi.

Program: ob 14. uri bo zbor Skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda (zborno mesto pred gostilno Koritnik. Borci, ki še niso dobili spominske medalje, jo lahko dobijo na zboru); ob 14.30 slavnostna seja sveta krajevne skupnosti Senožeče; ob 16. uri odkritje spominske plošče talcem. Po slovesnosti vabi mladina Dolenje vasi na zabavo s plesom.

Cene Zdravilišča Strunjan za sezono 1984

Člani paritetnega odbora, ki spremlja izvajanje Samoupravnega sporazuma o začasnem uporabi Zdravilišča Strunjan, so sprejeli v četrtek, 24. maja 1984, nove cene za sezono 1984 v Zdravilišču Strunjan.

Na zadnji seji so poleg cen obravnavali tudi poslovanje v Zdravilišču Strunjan ter o projektu kopališke plaže.

Borčevske cene (znižane za dogovorjeni odstotek) so v sezoni 1984 take:

Zdravilišče Strunjan:

Enoposteljna soba	maj in junij in oktober	junij in september	julij in avgust	november in december
	1.140	1.200	1.380	ni dogovorjeno
Dvoposteljna soba	950	1.000	1.150	ni dogovorjeno

Cena vključuje kopanje v bazenu in na kopališču.

Zdravilišče Dolenjske Toplice:
(cena je enotna od 1. maja 1984 do 15. oktobra 1984)

Kopališki dom – enoposteljna soba 1.300
– dvoposteljna soba 1.100
Zdraviliški dom – enoposteljna soba 1.200
– dvoposteljna soba 1.000

Zdravilišče Šmarješke Toplice:
(cena je enotna od 1. maja do 15. oktobra 1984)

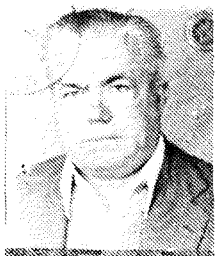
Hotel Krka – enoposteljna soba 1.300
– dvoposteljna soba 1.100
Hotel Toplice – enoposteljna soba 1.200
– dvoposteljna soba 1.000

Cene, navedene v vseh treh zdraviliščih, veljajo le za borce NOV in že vključujejo dogovorjeni popust.

Na paritetnem odboru je bilo ponovno poudarjeno, da lahko borci v Zdravilišču Strunjan ter v Dolenjskih in Šmarjskih Toplicah uveljavljajo navedene cene (da se izognemo zlorabam) le s potrdilom bodisi krajevne organizacije ZZZB, občinskega odbora ZZZB NOV ali republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije.

Od novembra 1983. leta pa do konca februarja 1984. so umrli ti člani ZZZB NOV Komen. Bili so aktivni udeleženci NOV, aktivisti, interniranci in prekomorci:

Dušan Mihalj
Vido Lozej
Jožef Jogan

Srečko Volčič

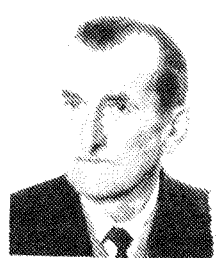
Vilko Mržek

Marija Orel

Oskar Jazbec

Jožef Lozej

Franc Kermolj

Rudolf Bandelj

Nada Lozej

Marjan Fink

V Celju je februarja umrl Marjan Fink, rojen 1913. leta v Ljubljani. Studij prava je končal v Ljubljani. Do aprila 1941. je opravljal sodno in odvetniško prakso v Celju. Ze kot dijak in študent je bil član raznih levičarsko usmerjenih organizacij. Kasneje se je udeleževal ilegalnih sestankov, kjer se je seznanil z Dušanom Kraigherjem, Slavkom Šlandrom in drugimi predvojnimi revolucionarji. Kot prostovoljec se je po nalogu Slavka Šlanda v začetku vojne pridružil ljubljanski študentski legiji, ki jo je organizirala KPS. Iz Karlova je odšel v Ljubljano, ker ga je v Celju iskal gestapo. V politično delo ga je vpeljal dr. Dušan Kraigher. Delal je pri komisiji za vprašanja emigrantov pri takratnem izvršnem odboru OF, pri organizaciji javk, kurirske pošte, spoznavanju terena, obveščanju itd. Bil je član rdeče pomoči. Ilegalno se je povezal z italijanskimi vojniki ter širil propagando za OF, odkrival je šifre na italijanski kvesturi pa tudi domače ovađuhe ter širjenje belogradske mreže.

Delal je pri VOS. Kot pravnik je opravljal po vojni odgovorne naloge.

Albin Košir

Rodil se je pred 70. leti. V NOG se je vključil že 1941. leta, med partizane pa je odšel novembra 1944. Zaradi bolezni je prišel domov in nadaljeval terensko delo. Zbiral je material, razne podatke in sodeloval pri zbiranju denarja za OF. Od njega smo se poslovili v Trzinu.

Alojz Alič

Marca smo se poslovili od 87-letnega Alojza Aliča, rojenega v Godešcu pri Skofji Loki. Mobiliziran je bil v avstroogrsko vojsko. Bojeval se je na soški in tirolski fronti. Bil je borec generala Maistra, za kar je dobil tudi odlikovanje in priznanje. Med drugo svetovno vojno so se v njegovi hiši sestajali aktivisti in borci.

Valentin Urh

Februarja je v Celju umrl borec Štirinajste divizije, aktivni družbenopolitični delavec in 100-odstotni invalid Valentin Urh. Rodil se je 1913. leta v Zavrhu pod Šmarno goro. Ob razpadu Jugoslavije je v taborišču za vojne ujetnike v severozahodni Nemčiji prebil do 1943. leta, nato mu je uspelo, da se je vrnil v Maribor. Stopil je med borce Sercejeve brigade, nato pa v 14. divizijo.

Ivo Sirk-Nanos

Novembra lani smo se njegovi soborci, prijatelji in znanci poslovili od Iva Sirk-Nanosa. Rodil se je 1905. leta v Višnjeviku. Z organizatorji NOG se je Ivo povezal že jeseni 1941. leta. Z vso vlogo je širil na skrajnem zahodnem delu jugoslovanskega ozemlja ideje NOB ter aktivno sodeloval s prvimi partizanskimi skupinami. Leta 1943 je bil izdan in zaprt v tržaškem Coroneu. Po kapitulaciji Italije se je vrnil iz zapore. Bil je predsednik okrožnega odbora OF in prvi predsednik okrožnega ljudskega odbora za zahodno Primorsko. Po vojni je opravljal veliko odgovornih nalog, bil je v središču življenja in dela v Goriških Brdih, pravi borec za napredek skoraj na vseh področjih družbenega življenja. Prejel je več priznanj in odličij.

Manca Jenko

Pred enim letom smo se v Lipici pri Skofji Loki poslovili od 93-letne Koroščeve mame. Med vojno je bila njena hiša pravo zatočišče partizanov in aktivistov. Njen sin je bil v partizanih, hčerke pa so bile tenke.

Franc Salobir

Rodil se je 1907. leta v Dobrini. Od 1944. leta je organizirano sodeloval kot aktivist OF. Skrbel je za zbiranje sanitetnega materiala, hrane in obveščal partizane o sovražnikovem gibanju.

Anton Bajuk

Decembra lani smo se člani ZB NOV Lavrica poslovili od Antona Bajuka, rojenega 1907. leta v Radovičih pri Metliki. Narodnoosvobodilnemu gibanju se je priključil 1942. leta in delal kot aktivist, septembra se je priključil borcem 15. brigade. Bil je dvakrat odlikovan.

Franc Konič

Po daljši bolezni je umrl Franc Konič iz Trzica. Že 1944. leta je bil vpoklican v prvo svetovno vojno, ujet je bil na ruski fronti in se je pridružil prostovoljcem na solunsko fronto. Bil je med Maistrovimi borci za severno mejo. Po okupaciji 1941. leta je začel sodelovati s tržskimi prvoborci. Bil je sekretar rajonskega odbora OF in 1943. sprejet v KPJ. Zaradi izdaje je bil aretiran in zaprt v Begunjah in konfiniran do konca vojne.

Avgust Grmek

Marca smo se v Postojni poslovili od Avgusta Grmeka, rojenega 1909. leta v Duplčah pri Sežani. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko in po kapitulaciji Italije je prišel domov in se priključil Vojkovi brigadi. Kmalu so ga ujele in zaprli v tržaške zapore ter odpeljali v Dachau.

Adolf Melihen

Februarja smo se na Srpenici pri Bovcu poslovili od Adolfa Melihna, rojenega 1913. leta v Logu Čezsoškem. Leta 1941 je bil mobiliziran v posebni italijanski bataljon. Julija 1944. je pobegnil in prišel v zbirno bazo v Gravino ter bil dodeljen prekomorcem. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Jakob Artiček

Lani smo se v Loki pri Zusmu poslovili od Jakoba Artička, rojenega 1905. leta v Hrstju pri Zusmu. Od 1944. leta je bil aktivist OF in delal kot obveščevalec. Skrbel je za prehrano borcev in zbiral sanitetni material za bližnjo partizansko bolnišnico.

Viljem Košir

V Trzinu smo se marca poslovili od Viljema Koširja, rojenega pred 68. leti. Vzgojen je bil v naprednem duhu, saj je bil njegov oče predvojni komunist in udeleženec oktobrske revolucije. Sodeloval je NOG in aprila 1943 je stopil med borce NOB. Bil je v Kokrškem odredu in Tomšičevi brigadi. Bil je dvakrat odlikovan.

Pepca Urbajs

Rodila se je leta 1900 v Hrastniku. Že prve mesece okupacije je začela sodelovati z NOG, postala je aktivistka in obveščevalka. Bila je izdana in zaprta v Starem piskru v Celju. Za svoje delo je dobila medaljo zaslug za narod. Od nje smo se poslovili februarja v Sentiurju.

Cirila Srečnik

V Trzinu smo se februarja poslovili od Cirile Srečnik. Bila je aktivistka OF od 1941. leta. Zadnje leto vojne je redno prenašala pošto med Kropo in Trzinom, dajala zavetje partizanom ter opravljala druge naloge. Tudi oba sinova sta bila borca NOV.

Jernej Gros

V Sentilju pri Misli nji smo se lani poslovili od Jerneja Grosa, rojenega 1908. leta. Avgusta 1944. je stopil v aktivne vrste NOV in bil borec Tomšičeve brigade. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Irena Okretič

Decembra lani je umrla članica ZB NOV Lavrica, Irena Okretič, rojena 1907. leta v Brestovici pri Sežani. Od nje smo se poslovili na ljubljanskih Zalah.

Nežka Vrhovnik

V Podkrajju pri Velenju smo se decembra lani poslovili od Nežke Vrhovnik. Njena dva sinova sta bila ustreljena v Celjskem piskru, njo pa so skupaj z možem odpeljali v taborišče v Auschwitz, kjer je mož kmalu umrl. Po vojni se je vrnila v šostanj in se vključila v politično delo.

Ivan Grčar

Februarja je umrl Ivan Grčar, rojen 1915. leta v rudarski družini. V NOV se je aktivno vključil 1944. leta v 7. korpus, kasneje pa je bil kurir na Kozjanskem. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Ferdinand Kramar

Februarja je umrl Nande Kramar. Rodil se je pred 75. leti. Leta 1942 je začel delati za NOG. Septembra 1944. leta je bil zaprt v begunjskih zaporih. Po enem mesecu se je vrnil domov in nadaljeval delo za NOB. Od njega smo se poslovili v Trzinu.

Amalija Renko

Februarja smo se v Sentlambertu poslovili od aktivistke in članice ZB NOV Amalije Renko, rojene 1909. leta iz Jarš. Takoj po okupaciji domovine je začela delati za NOB. Tudi njeni trije otroci so prenašali razna obveščila o premiku sovražnika. V njeni hiši so se zadrževali mnogi in drugi aktivisti ter sodelavci NOB.

Ivan Kragelj

V Bovcu smo se februarja poslovili od 76-letnega Ivana Kraglja iz Tolminskega Loma. Za NOB je začel delati 1942. leta. Bil je eden prvih aktivistov OF v domačem kraju. Zaradi aktivnega dela na terenu so ga Italijani zaprli v tržaške zapore. Bojeval se je tudi v brigadah 9. korpusa, vendar se je moral zaradi slabega zdravja vrniti v ilegalo. Dvakrat je bil odlikovan.

Ferdinand Ambrož

V Zusmu smo se lani poslovili od aktivista in sodelavca NOB Ferdinanda Ambroža. Rodil se je 1910. leta v Dobrini pri Zusmu. V NOG se je vključil 1944. leta. Bil je aktivist in obveščevalec na svojem področju.

Mimi Deržaj

Od Mimi Deržaj smo se poslovili februarja v Lipici pri Skofji Loki. Rodila se je 1925. leta v Svržkih pri Metliki. Med NOB je bila kurirka in terenska delavka. Prejela je medaljo zaslug za narod.

Ivan Zajc

Decembra lani smo se na rudniškem pokopališču poslovili od Ivana Zajca, rojenega 1904. leta na Selah pri Lavrici. Bil je član ZB NOV Lavrica.

Franc Ogris

Januarja smo se na tržiskem pokopališču poslovili od Franca Ogrisa, rojenega pred 73. leti v Podlublju. Za NOG je začel organizirano delati v začetku 1943. leta vse do vstopa v partizane 1944. Bil je borec Kokrškega odreda.

Jože Vidic

4

GESTAPOVEC DRUSCHKE, PRIČE IN PRIČEVANJA

Odlomki iz rokopisa za knjigo Krik v Dragi

Z zaslisevanjem so nadaljevali v Begunjah in me nato s transportom odpeljali v Dachau. Po desetih mesecih so mi v taborišču vrnili obleko, na mizi pa sem videl telegramsko sporočilo v nemščini, ki se je glasilo: V znamenju pomiritvene akcije na Gorenjskem se iz taborišča Dachau odpusčajo... Sledila so imena internirancev. Zdi se mi, da je bilo na spisku okoli petdeset oseb, med njimi so bila imena vseh preživelih udeležencev decembrske vstaje v zgornjesavski dolini. Podobno obvestilo so dobili tudi v Mauthausnu.

Po vrnitvi sem se moral tako kot drugi zglasiti na izpostavi jeseniškega gestapa. Druschke me začudeno pogleda in reče: Oho, spet se vidiva. Kako je bilo tam, kjer ste bili?

Izvrstno! Ustrelim iz ust v nemščini, kar ga je tako ujezilo, da se je zadržal: Marš ven!

Izgnali so me z Gorenjske in prisilno konfinirali v Himmelberg na Zgornjem Koroškem. Septembra 1944 sem prišel k partizanom in bil kmalu imenovan za člana pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko.

Srečen je bil, kdor ni bil tepen

Stefka Šmitek z Jesenic je prek občinskega odbora ZZB NOV Jesenice pisмено obvestila preiskovalnega sodnika, kako sta s sestro Vero hodili poleti 1941 na zvezo k partizanom. To je opazila ženska, ki je stanovala v bližini. In nato po njeni prijavi:

»Ravno sem došla sina Edija, ko sta prihrumela Druschke in Zwick. Iztrgal mi je otroka iz rok in ga vrge na posteljo, mene in sestro pa sta odpeljala. Koliko sem trpela, vedo vse takratne zapornice. Ker sem še došla otroka, sem dobila hudo vnetje prsi, pomoči pa nobene, le psovke in udarci. Od takrat nisem več zdrava.

Kdor je napisal, da Druschke ni tepel, je bil pač srečen. Mene je tako, da sem bila kuncja...

Vika Markovič je preiskovalnemu sodniku pripovedovala, kako je bila maja 1943 do osvoboditve in potem še v novi Jugoslaviji zaposlena v uradu za prehrano jeseniške občine. Največ dela so imeli z živilskimi kartami. Druschke je prihajal na občino nadzorovat, če so družine tistih, iz katerih je kdo šel k partizanom, te odjavili, da niso še naprej dobivali živilske karte. Njenega moža so aretirali septembra 1941. leta na Jesenicah. Tako hudo so ga mučili, da v Begunjah šest tednov ni mogel ležati, ampak je bil naslonjen na kolena in komolce. Do konca vojne je bil v Dachau.

Upokojeni tehnolog iz Kamnika Ferdinand Mihelič je na sodišču v Kranju pripovedoval, kako so ga januarja 1944. leta pripeljali v Begunje. Druschke ga je zasliševal v navzočnosti upravnika zaporov Glanzerja, gestapovca Zwicka in prevajalca. Spraševal ga je o partizanih in aktivistih Osvobodilne fronte. Besen, ker ni bil zadovoljen z odgovori, ga je začel klofutati. Nato so ga obesili na kljuko nad vrati, kjer je visel, dokler se ni onesvestil. Z žilavko so ga topli po bosih podplatih. Roke in noge so mu zvezali skupaj, pod koleno pa dali kol in takega topli po zadnjici in hrbtu, da je iz kože siskala kri.

Pretepal je otroka

Inženir jeseniške železarne Jože Kramar iz Podkorena, stanujoč na Dovjem, je na zaslišanju na sodišču izjavil:

»Vsa naša družina je sodelovala z narodnoosvobodilnim gibanjem. Kot dijak meščanske šole na Jesenicah sem opravljal razne kurirske naloge in pota med Podkorenem, Dovjem in Jesenicami.

Inž. Jože Kramar

Profesor dr. Leo Matajc

Spominsko obeležje 45 žrtvam, ustreljenih julija 1942 na Belem polju. Pokojni Ciril Košir je bil med delavci, ki so postreljene morali naložiti na tovornjaka.

Aprila 1943 so Nemci nad Dovjem ujeli Kristjana Dolžana z Dovjega in ubili terenca Slabeta. Tedaj so dobili v roke beležnice z naslovom mojega očeta Jožefa, ki so ga aretirali 15. aprila 1943, odpeljali najprej na Jesenice in nato v Begunje. Mene so kranjskogorski orožniki zaprli pet dni za očetom. Gestapovci so me z osebnim avtomobilom odpeljali na izpostavo jeseniškega gestapa in nato zaprli v Kosovo graščino. Naslednji dan me je Druschke odpeljal v Begunje, v avtomobilu pa sta bila še prevajalec in Zwick. Druschke je hotel zvedeti, od koga sem dobival pošto, komu sem jo predajal, kdo sodeluje z NOG, kolikokrat sem bil pri sestri prvoborcev Ivana Dolžana-Aleksandra, Mariji Dolžan, itn.

Dne 23. aprila 1943, približno ob pol dvanajstih dopoldne, so me stražarji ponovno odpeljali v zasliševalnico, kjer sta me čakala Lincke in neki civilist. Po zaslišanju je prišel Druschke in vprašal: No, ali je že kaj? Zasliševalca odkimata, Druschke me oklofuta in spodi nazaj v sobo številka osem. Popoldne so nadaljevali z zasliševanjem. Lincke me zgrabi in potegne mojo glavo med svoje noge in tako drži, Druschke pa me je začel s palico biti po zadnjici. Nekaj časa je udarce usmerjal navpično po riti, potem vodoravno, v eni seriji približno dvajset udarcev. Po vseh takih serijah je sledilo zasliševanje.

Od udarcev po zadnjici sem dobil močne otekle vse do vratu in do podkolen. Dr. Šarec me je pregledal kar v hodniku. Tedaj sem bil star tri mesece manj kot štirinajst let.

Pretepal so tudi očeta, ki je bil potem v Dachau in nato v Mauthausnu vse do konca vojne.

Kakšen je bil ta fantek po mučenju, je preiskovalnemu sodniku pripovedoval tudi dr. Šarec, ki si je dogodek dobro zapomnil, pozabil pa je njegovo ime.

Kako je Druschke mučil zdravnika?

Profesor dr. Leo Matajc iz Ljubljane je na sodišču izjavil:

»Takrat sem stanoval v hiši svojih staršev v Stražišču pri Kranju. Kot mlad zdravnik, star 27 let, sem bil brez službe. Preživljal sem se z nekakšno zasebno prakso. Dogovor je bil tak, da so prihajali partizani, ki so oboleli, v mojo ordinacijo ob šestih zvečer. Pregledal sem jih, dobili so ustrezna zdravila ali injekcije. Nekaj jih je prihajalo tudi na prevezovanje ran, vendar se števila ne spominjam. Ta partizanska ordinacija je trajala do januarja 1942, ko so me skupaj z mnogimi aktivisti aretirali in odpeljali v Begunje.

(se bo nadaljevalo)

Pionirji zgodovinarji letos v Kopru

Čas povojne graditve

Letos so se slovenski pionirji in zgodovinarji srečali že petnajstič po vrsti. Gostitelji so bili tokrat Koprčani, in sicer 24., 25. in 26. maja. Prišlo je 114 pionirjev iz 38 krožkov in 22 občin SRS.

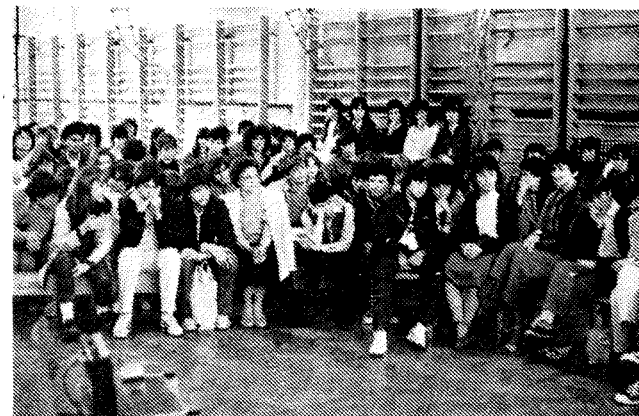
Pionirje je v petek zjutraj v Osnovni šoli Janko Premrl-Vojko pozdravil predsednik zgodovinske komisije pri predsedstvu CK ZKS Ivan Križnar. S preprostimi besedami je pionirjem nakazal pomen njihovega raziskovalnega dela.

Potem se je začelo: najprej reševanje testnih vprašanj triindvajset vprašanj, ki so vsebinsko zahtevala poznavanje obdobja prve petletke po osvoboditvi. Malce treme? Seveda, saj je ta del vsakega tekmovanja, in tu je šlo za neke vrste tekmovanje, za tekmovanje v znanju, za preverjanje samega sebe. »Veliko je bilo treba znati,« je povedala Jožica Potočar, osmošolka iz Osnovne šole Žužemberk, »pa niti ni bilo tako težko. Na ta končni izpit smo bili pripravljeni. Znanje smo si nabrali iz knjig: Zgodovina Slovencev, Statistika Slovenije 1945-75 in v pomoč nam je bila tudi zgodovinska knjiga za osmi razred. Večinoma smo gradivo premlevali v krožkih, potem pa je mentor izbral tri za tole srečanje.«

Po petinštiridesetih minutah reševanja testnih vprašanj se je bilo najprej treba podpreti z malico in na hitro med seboj preveriti odgovore na posamezna vprašanja, potem pa so že čakale na ogled razstavljene raziskovalne naloge. Triinštirideset jih je prispevalo, vse na temo Gospodarske in družbene pridobitve kraja v obdobju

Priložili so izvirno dokumentarno gradivo, nalogo pa bogatijo še številni intervjuji z družbenopolitičnimi delavci. Koprčani pravijo, da bi svojo nalogo lahko naslovili: »Vstala Primorska je v novo življenje«.

Iz Osnovne šole Blaža Kocena Ponikve so bili pri predstavljanju naloge malo bolj zadržani. Kaj hočemo,

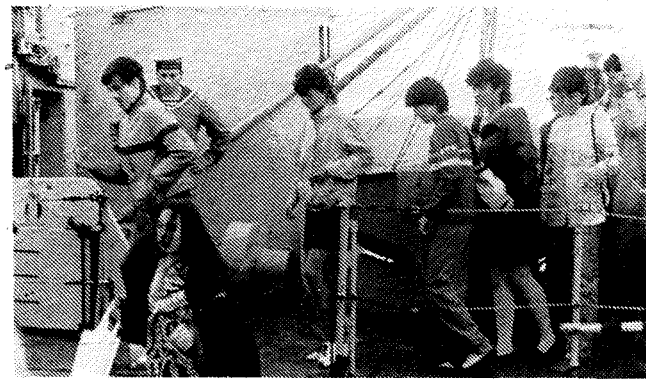

Mladi zgodovinarji so sklenili, da bo njihovo srečanje čimbolj delovno. Zato so se zbrali v telovadnici Osnovne šole Janko Premrl-Vojko, kjer so si izmenjevali izkušnje, pridobljene z dosedanjim raziskovalnim delom.

prve petletke. Pionirji zgodovinarji so vanje vložili nekajmesečno tekanje ob arhiva do arhiva, pogovore z ljudmi, obiske v delovnih organizacijah, potem pa urejanje dokumentarnega gradiva, komentiranje in oblikovanje naloge. Vsak krožek je pač posegel na območje, ki mu je bilo najbolj blizu, na območje svojega kraja in bližnje okolice. Zanimivo je bilo prisluhniti pionirjem, ki so predstavili svoje naloge, različne metode zbiranja gradiva, neprijetnosti in tudi vse se plači raziskovanja. Predvsem mislijo, da so imeli premalo časa, da so bili arhivi marsikje odprti le dopoldne, v času pouka, in zato težko dostopni, da ljudje niso bili povsod pripravljeni odgovarjati na njihova vprašanja in poudarile so, naj vendarle spoznajo družbenopolitični pomen njihovega dela, prispevek k našemu zgodovinskemu spisu.

Omenimo samo nekaj vsebinsko bogatih nalog, čeprav niso vse zlate, ampak tudi srebrne in bronaste. Učenci gostitelji iz Osnovne šole Janka Premrla-Vojka so predstavili življenje Kopra in njegovega zaledja ob pomembnih prelomnicah po osvoboditvi. Nalogo odlikuje uvod, ki govori o delu krožka, o vtisih učencev pri zbiranju gradiva in o bogatejši osebnih spoznanj o nalogi do dela in vrednote dela.

ne tečejo besede vsem enako lahko. Nekateri jih laže dopisujejo. To so dokazali mladi zgodovinarji s Ponikve v svoji nalogi Obdobje petletke v kraju, krajevni skupnosti, delovanje krajevnih ljudskih odborov, obvezne oddaje in zadružništva.

Obisk vojaške ladje Triglav in srečanje s posadko

Učenci osnovne šole Ledinna iz Ljubljane so se bolj omejili na kulturno dejavnost v obdobju petletke, ki je bila v Ljubljani v tem času še posebej koncentrirana, od filma, mladinskega periodičnega tiska, folklorne pa do gledališča. Ob tem so posegli tudi v gospodarsko dejavnost. Tovarišica mentorica je povedala, da v nalogi ni sodeloval le zgodovinski krožek, ampak kar cel pionirski odred.

Mariborčani iz Osnovne šole Drago Kobal so posegli v življenje in delo v tovarni v obdobju petletke, orisali lik

ZLATA PRIZNANJA

OŠ I. tankovske brigade Dekani
OŠ Janka Premrla-Vojka Koper
OŠ Padlih prvoborcev Žiri
OŠ Blaža Kocena Ponikva
OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica
OŠ Draga Kobala Maribor
OŠ Ivana Kovačiča Efenka Celje
OŠ Milan Šušteršič Ljubljana
OŠ Krmelj Krmelj
OŠ Ivana Cankarja Maribor
OŠ Žužemberk Žužemberk
OŠ Postojna Postojna

udarnika in sploh udarniškega načina dela. Povedali so, da je prišlo do zelo pristnega sodelovanja med njimi in delavci v tovarni, da so jim pomagali celo dopolnjevati vprašanje. Pomagali pa so si že s številnimi lokalnimi glasili, tovarniškimi glasili, pomoč pa so dobili še v knjižnici in mestnem arhivu. Veliko povesta zemljevid in dokumentarno gradivo, ki so ga mladi zgodovinarji priložili svoji nalogi.

Tudi o obrti in kmetijstvu v prvi petletki smo slišali. O tem so zapisovali osnovnošolci Osnovne šole Frana Malgaja iz Sentjurja pri Celju. Stopili so na kmetije s posebej prirejenimi anketa-mi za kmetijsko in obrtno dejavnost. Naleteli so na živopisne odgovore. Nekoliko bolj pa so bili skrivnostni v delovnih organizacijah, pravijo mladi raziskovalci, zato so se morali tja kar večkrat vračati, da so končno dobili zeleno. Sicer pa, že uvod v nalogo kaže pravo načrtno raziskovalno delo.

In tako naprej. Strokovna komisija za delo zgodovinskih krožkov pri svetu Zveze pionirjev Slovenije je imela precej dela pri ocenjevanju in odločanju, ali je naloga zlata, srebrna ali bronasta. Končni rezultat: dvanajst zlatih, sedemnajst srebrnih in trinajst bronastih. Izbor

najboljših nalog in zlata zrna še posebej bodo objavljena v reviji Borec.

Popoldne so si pionirji zgodovinarji ogledali vojaško ladjo Triglav, ki je zadolžena za varovanje naših meja na morju. Predvsem je bilo razburljivo odpluti s to ladjo, čeprav samo za nekaj sto metrov od obale; z ladjo, ki naj v primeru vojne prevaža partizanske enote. Prav tako je bil zanimiv ogled slovenske obale, Pirana, Portoroža in muzeja »Sergej Mašera«. Za vse ti kraji niso bili novi, bila pa so zato nova znanstva in prijateljstva. Ziva Drole

Pomniki revolucije pripovedujejo

Ustavim se ob osrednjem spomeniku, ki so ga zgradili Šmarčani s samoprispevom. Ta spomenik je projektil inženir arhitekt Valentinčič iz Ljubljane. 22. julija 1953 pa je KO ZB NOV postavila ta spomenik skupaj z množičnimi organizacijami.

Okolica je urejena, zanjo pa skrbimo mladinci. Sopek rož leži pred spomenikom in svečka, katere plamen se vije proti petokraki zvezdi na vrhu, osvetljuje napis: »Iz zemlje te si rojen bil, junak, ki tod si srčno kri prelil, ki te v tujini strl je glad in mrz, ki si se v ječi v smrtnih mukah vil, povsod si s sabo nosil njen obraz. Naj tvoj spomin bo naša večna vest, da sleherni ji bo do smrti zvest.«

Nad tem napisom so imena, ki se vijajo okoli in okoli spomenika. Grozljive so številke mrtvih. 141 ljudi. Borcev NOV je vklesanih na spomeniku 39, ustrelenih

vaščanov 49, tistih, ki so izginili v taboriščih, 36, ostalih žrtev vojne pa 17. Poleg teh imen velja posebej omeniti Jožeta Letonja in Franca Drobnica.

Neme priče so ta imena, in dokazujejo, da naš narod ni bil narod strahu in pokornosti, temveč narod, ki je zahteval svobodo, kakršno imamo danes.

Spoštujemo to besedo? Nekateri bolj, drugi manj. Za svobodo so padli vsi ti ljudje, ki so napisani v skalo. Za svobodo so umrli v taboriščih mnogi nedolžni ljudje, veliko ljudi v tujini.

Druga svetovna vojna je terjala veliko žrtev. Nihče si ne želi, da bi se to še kdaj ponovilo, kajti preveč je vasi, v katerih podobni spomeniki, kot je naš, obujajo spomin na očete, matere, sinove, hčere, brate in sestre.

TANJA BOLE
OŠ bratov Letonje
Šmartno ob Paki

Pohod po poteh Dolomitskega odreda

Pohod po poteh Dolomitskega odreda, ki ga ob dnevu mladosti organizirajo Osnovna šola Janeza Kalana, krajevna organizacija ZZZB NOV in turistično društvo Katarina s Topola, se vrsti že nekaj let zapored. Tudi letos 25. maja so se mladi pohodniki ob devetih zjutraj zbrali pred osnovno šolo Janeza Kalana na Topolu, od koder so v družbi z nekdanjimi partizani obiskali nekatera obeležja NOB, se poklonili padlim borcem in položili vence. Svoj dan – dan mladosti so tako povezali s praznovanjem krajevnega praznika.

Zliva Drole

Ob obletnici smrti narodnega heroja Toneta Tomšiča je bila 21. maja pri spomeniku pred Osnovno šolo narodni heroj Tone Tomšič spominska slovesnost, ki so jo pripravili učenci in kolektiv omenjene ljubljanske osnovne šole.

Prvi krajevni praznik

Sedemindvajseti april je bil letos za našo KS zelo pomemben. Zgodaj zjutraj smo se zbrali v dolini Pesnice pri kiosku ob grobovih 100 talcev. Jutro je bilo sončno, pihal je hladen veter, v vetru so plapolale zastave.

Petek, 27. april 1984.

Najprej je imel govor tovariš predsednik SZDL Maks Brečko, nato smo se mi zapeli tri pesmi. Med petjem sem gledala travnik nad grobovi: lesketal se je od rose, lepote, čistoče, svobode. Vse je bilo praznično, saj smo ta dan praznovali v miru in svobodno svoj 1. krajevni praznik. Po dolini Pesnice je odmevala pesem iz naših grl. Lepo je v naši domovini biti mlad... Po govoru je predstavnica Konusa prerezala trak in vstopili smo v kiosk. V njem je vsak obiskovalec dobil razglednico našega kraja. Na njej je naša vas. Praznik smo nadaljevali v šoli, kjer je skupina deklet recitala pesmi o kurirjih. Predsednica Rozika Sodin pa je razglasila 27. april za krajevni praznik. Predsednik ZB Konrad Sodin je povedal, zakaj smo si izbrali ravno ta dan za praznik:

27. aprila leta 1944 je bil lep dan. Milica Gabrovec-Lenka, aktivistka okrožja Celje, je zbrala na Ravnjakovem travniku nad Lindekom aktiviste in jim rekla: Ti... ti... ti in ti in ti, pojdite in si poiščite prostor; Kurirji so šli in si poiskali gozd na pobočju Male gore ter začeli z delom. Zgradili so lesen bunker in imenoval se je TV-38. Od tam so potem vsako noč odhajali kurirji z nahrbtniki na pot.

Obisk tovariša Bojana Polaka

Obisk tovariša Bojana Polaka

Nadvse srečni in veseli smo sprejeli novico, da nas bo obiskal dolgo pričakovani dragi gost in naš rojak narodni heroj Bojan Polak-Stjenka, sedaj predsednik predsedstva zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije.

Sestindvajsetega aprila smo ga pričakali v šoli Hardek, kjer si je ogledal razstavljene slike ter razno gradivo o delu našega krožka in priznanja, ki smo jih prejeli.

Skupaj smo se nato napotili v dom kulture, kjer je bila slovesna proslava v počastitev dneva OF. Po kulturnem programu smo vsem pionirjem, delavcem šole, povabljenim gostom družbenopolitičnih organizacij in nekaterim Ormožanom prikazali v obliki recitala gostov življenjepisa, v katerega smo vključili njegove spomine.

Besedam draga gosta smo zbrano prisluhli in si jih vtisnili v spomin. Močan, spontan in dolgotrajen aplavz je pritrtil pristrčno, iskreno prijateljsko zvezo med nami in gostom.

Pred slovesom smo še prebrali njegovo posvetilo, namenjeno našemu krožku. Sopek rdečih nageljnov in knjiga o Ormožu ga bosta verjetno še dolgo spominjala na obisk v rodnem mestecu, nam pa bodo njegove besede in posvetilo ostale trajno vodilo za prihodnje delo. Njegov obisk bo za naše pionirje ostal nepozabno srečanje z živim narodnim herojem našega mesteca Ormoža.

Krožek za ohranjanje
revolucionarnih izročil NOB
na osnovni šoli Ormož in Hardek

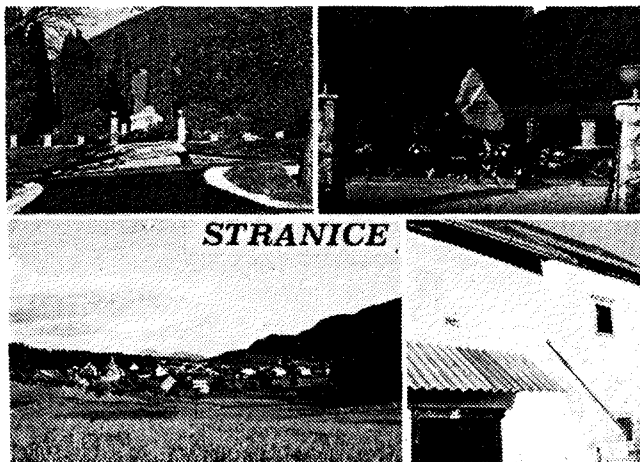
Bralne značke in priznanja so podeljena

Za šolsko leto 1983/84 nam je podelil bralne značke in priznanja književnik Saša Trajković iz Beograda.

Rodil se je materi Vukosavi in očetu Dragutinu v Svetozarevu. Književnost poučuje v Beogradu na pobrateni šoli. Izdal je že več pesniških zbirk za odrasle in otroke. Najbolj nam je znana pesniška zbirka Zemljo, ljubavi moja, ki je izšla leta 1981 ob srečanju pobrateneh šol v Brežicah.

Srečanje z njim je bilo prijetno, saj je s svojo pripovedjo pritegnil številne poslušalce, čeprav je prišel med nas z drugega jezikovnega področja. Mogoče je bilo ravno zaradi tega srečanje z njim še bolj zanimivo.

SAMO PETELINC, 8. c
OŠ bratov Ribarjev, Brežice

Srečanje kurirjev in gostov se je nadaljevalo. Mi smo v sreči in prazničnem objemu odšli domov in se veselili prazničnih dni, ki so nam jih izbojevali naši predniki.

SMILJANA ADAMIČ, 4. r

OŠ Stranice

Prijetno srečanje

Dogodki iz NOB ne smejo v pozabo. Tega se učenci in krajan KS Grahovo dobro zavedamo. Zavedamo se tudi, da bodo dogodki res nepozabni, če bomo povezani z ljudmi, ki so te čase preživeli. Petega maja smo se srečali z borci 4. brigade VDV bataljona, ki je bil ustanovljen v Zerovnici pred 40 leti. Ob tej priložnosti smo učenci in krajan pripravili kulturni program in tovariško srečanje. Obiskovalce smo najbolj navdušili s skečem, ki ga je napisal Stane Segar. Dva dni prej sta nas obiskala borca VDV bataljona, Jože Simšič-Jelen in Stane Segar-Sofer. Pripovedovala sta nam o zgodovini VDV bataljona in dogodkih iz NOB. Pokazala sta nam partizansko orožje in filme. Skupaj z borci VDV bataljona smo praznovali tudi dan šole in krajevni praznik 11. maj.

Želimo, da bi se borci še dolgo vračali med nas in jim ob 40-letnici še enkrat čestitamo.

Učenci osnovne šole 11. maj
Grahovo pri Cerknici

Dogodek iz NOB

Rojstna hiša mojega očeta stoji ob cesti, ki pelje z Vrhniko v Ljubljano. Po tej cesti so med vojno dan in noč vozili okupatorjevi tovornjaki polni streliva in vojakov. Večkrat so jih ponoči napadli partizani. Ti so se čez dan skrivali na Barju v koruznih njivah.

Sovražniki so jih iskali z izvidniškimi letali. Brž ko so jih opazili, so takoj prileteli iz Ljubljane lovski letala. Z mitraljezi so streljali na koruzne njive in metali bombe. Kadarkoli je babica zaslišala brnenje letal in streljanje, je pograbila mojega očeta in njegova starejša brata in stekli so v globok jarek blizu hiše, kjer so počakali, da je nevarnost minila.

Nekega dne 1943. leta pa je bil dedek v hlevu in ni slišal letal. Ko je pripeljal težko samokolnico na gnojišče, se je v bližini gnojišča razletela bomba. Dedka je s samokolnico vred vrglo v zrak. Pristal je v gnojni jami. Na vso srečo je bila plitva in dedek se je zelo hitro spravil iz nje. Babica in otroci so gledali ves dogodek in stekli k dedku, da bi mu pomagali. Dedek se je otresel gnoja in dejal: »Čeprav vam smrdi, meni ne, saj mi je gnoj rešil življenje.«

BORUT KOPRIVC, 5. b
OŠ Prade

Ure zgodovine na kurirskih poteh

Vsako leto, ko pomladno sonce in topli vetrovi spet oživijo naravo, oživijo tudi partizanske steze. Kurirsko-va pošta je namreč tradicionalna akcija slovenskih pionirjev, ki ohranja spomine na partizanske kurirje in pionirje, ki so z zaupnim sporočilom hiteli od javke do javke. Mimo vseh nevarnosti so morali sporočilo prenesti v prave roke. To še danes ostaja eden osnovnih namenov kurirskove pošte. Pionirji s številnimi aktivnostmi v mesecu kurirskove pošte manifestirajo svojo pripravnost revolucionarnim vrednotam ter pripravljenost te revolucionarne vrednote ohranjati in ustvarjalno razvijati. Letošnje sporočilo bodo odnesli predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije. Po prehojenih tisočih kilometrih bodo sporočilo predali predsedniku RK SZDL na zboru jugoslovanskih pionirjev 2. junija v Trbovljah.

Na poti letošnje kurirsko-

ve pošte smo največjo pozornost namenili zgodovinskemu pohodu 14. divizije na Štajersko, prvemu zasedanju SNOS in 40-letnici ustanovitve dveh kurirskih postaj, TV 32S in TV 34S, ki sta delovali na območju naše občine. V naši občini so pionirji prehodili trase teh dveh kurirskih postaj. Med potjo so spoznavali ovire, ki so jih premagovali kurirji med vojno, ustavljali so se pri pomnikih iz NOB in na partizanskih domačijah ter tako spoznali zgodovino narodnoosvobodilnega boja v Šaleški dolini.

Kurirskovo torbico so pionirji sprejeli na Razgorcah, kjer je grob treh padlih partizanov Tomšičeve brigade. Padli so v bojih leta 1944, zaleti v sovražnikov obroč. Nato so pionirji odšli proti Sentilju po poti kurirjev, postaje v Kotah, ki je imela tudi zveze s postajo 30 S na območju šmartnega v Rožni dolini, ki so jo imenovali Jurčkova li-

nija. Pri Jakopu v Kotah so imeli pionirji uro zgodovine. Srečali so se z Jakopovo mamo in nekaterimi kurirji postaje 32S. Junija 1944. leta je bila namreč v Sentilju pri Velenju ustanovljena postaja 32S, na kateri je bilo običajno kar 14 kurirjev, ki so bili v veliki večini domačini. V Kotah so imeli najprej bunker v Vohovem gozdu, nato pa na hribu Sevniku nad Jakopovo domačijo. Največ pa so bili kar pri kmetu Jakobu in na drugih domačijah v Kotah pri Sentilju. Kurirji te postaje so bili povezani s postajo 30 S na območju šmartnega Rožni dolini, s postajo TV 23 S pod Mozirsko planino in postajo 34 S v Šentvidu nad Zavodnjo.

V smeri postaje 34S so pionirji – kurirji nadaljevali pot mimo Vranje peči. Kmet Vranjek v Ložnici jim je nekaj več povedal o napadu partizanov na rudnik boksita v Ložnici. Nato so previdno

prečkali cesto in se za trenutek tišine ustavili pri Navršniku v Kavčah. Plošča na steni hiše namreč spominja, da sta tukaj pozimi 1945. leta padla kurirja te postaje. Nato so s partizanskim mitingom v Kavčah končali prvi dan akcije.

Naslednji dan so nadaljevali pot mimo spomenika na Jakcu. Tu so slišali o delu SKOJ in se nato ustavili pri osrednjem spomeniku padlim v NOB na območju Šaleške doline, na pokopališču v Podkrajju. Nadaljevali so pot mimo partizanske bolnišnice Jelke. Na Enclovm vrhu, kjer je leta 1943 padel partizan Edo Martinšek, so taborniki postavili tabor in prikazali, kako se pionirji usposablajo za življenje v naravi in z naravo. Mimo spominske plošče v Prelogah, pri tovarni ESO, ki spominja, da je tu izkrcaval narodni heroj Miha Pintar-Toledo s svojim tovarišem, so prišli do Dežmanove domačije, kjer je bi-

la že leta 1941 javka za območje Štajerske. V Gaberkah in Ravnah so pionirji prisluhli pripovedi domačinov o zadnjih bojih Tolodove partizanske skupine ter o tem, kako so domačini pomagali, da so bili kurirji kos odgovornim nalogam. V naslednjih dneh je bilo v Zavodnjah srečanje treh podružničnih šol, ki so tukaj končale svoj obrambni dan.

V Goberkah se je glavni progi priključila še lokalna pionirska kurirska proga. Pionirji so prenesli kurirskovo torbico od spomenika kurirja Ludvika v Paki prek Cirkovc in Plešivca v Gaberke. Tako je oživela tudi kurirska pot terenskih kurirjev, ki je imela svojo postojanko pri kmetu Golobu v Cirkovcah.

V Šentvidu pri kmetu Žonku stoji spomenik padlim kurirjem postaje TV 34S, ki so imeli bunker v bližnjem gozdu. O zgodovini te postojanke je pionirjem kurirjem pripovedoval pospodar, ki je bil tudi sam kurir te postaje. Postaja te postojan-

ke je imela zvezo med Gornjo Savinjsko dolino in Pohorjem. Imela je tesne zveze z domačijami v Šentvidu, Zavodnjah in Belih vodah. Kurirji te postaje so se večkrat spopadli z Nemci in nekaj kurirjev je tudi padlo. Tako je korak naših kurirjev zastal tudi pri lovski koči na Smrekovcu, kjer je padel kurir te postaje. V naslednjih dneh so pionirji prenašali kurirskovo torbico prek Belih vod v Skorno in jo tam na Gneču pri spominskem obeležju predali sovrstnikom iz Mozirja. Tudi na tej trasi so spoznavali našo bližnjo preteklost ter se ustavljali pri spominskih obeležjih in partizanskih domačijah.

Pionirje kurirje so na poti spremljali mladinci prostovoljci, borci NOB, rezervni starešine, planinci, taborniki, radioamaterji in mentorji obrambnih krožkov, ki so prav v teh dneh še poživili dejavnost krožkov.

Anica Podlesnik,
predsednica SZP Velenje

Bračičevci v Titovem Velenju

Delovni ljudje in občani krajevnih skupnosti Stara vas v Titovem Velenju so si izbrali za svoj praznik uspeli napad borcev 13. SNOUB Mirko Bračič in člani krajevnih organizacij ZSMS Stara vas prehodilo tudi 55 učencev osnovne šole Anton Aškerc.

Letos je minilo 40 let od tega dogodka. Na osrednje slovesnosti ob prazniku krajevnih skupnosti Stara vas so organizatorji povabili tudi borce Bračičeve brigade.

Osnovna organizacija Zveze socialistične mladine Stara vas je pripravila letos že drugi pohod Po bojni poti Bračičeve brigade. Devet ekip osnovnih organizacij ZSMS je najprej odgovarjalo na vprašanja iz zgodovine Bračičeve brigade in o političnih dogajanjih v zadnjem času, spoznali pa so še pot od Plešivca do Starega jaska, ki so jo pred štirimi desetletji prehodili tudi bračičevci, ko so napadli okupatorjevo postojanko. Med potjo so morali opraviti še nekaj preizkušenj. Najuspešnejša je bila prva ekipa kovinarske usmeritve Centra srednjih šol Titovo Velenje, drugo je bilo zastopstvo OO ZSMS Gaberke, tretja pa druga ekipa kovinarske usmeritve Centra srednjih šol Titovo Velenje.

Del poti, ki so jo opravili bračičevci v noči s 30. aprila na 1. maj 1944, pa je letos skupaj z nekaterimi borci 13. SNOUB Mirko Bračič in člani krajevnih organizacij ZSMS Stara vas prehodilo tudi 55 učencev osnovne šole Anton Aškerc.

Udeleženci pohoda in učenci Osnovne šole Anton Aškerc so se srečali z bračičevci, ki so jim opisali napad na okupatorjevo postojanko pri rudniku in elektrarni pred 40 leti, spregovorili pa so tudi o bojni poti te partizanske enote. Pogovori so

bili resnično prava učna ura o našem NOB, ki ne bo tako kmalu pozabljena.

Slovesne seje samoupravnih organov in vodstev družbenopolitičnih organizacij delovnih kolektivov in krajevnih skupnosti Stara vas ter slovesnosti ob 40-letnici napada bračičevcev na okupatorjevo postojanko so se udeležili številni gostje, med njimi takratni politični komisar 13. SNOUB Mirko Bračič, generalpolkovnik Ivan Dolničar, takratni komandant bataljona generalpodpolkovnik Jože Jakič, ta-

Slavnostni govornik na slovesnosti ob 40-letnici napada borcev Bračičeve brigade na okupatorjevo postojanko je bil Ivan Dolničar, takratni politični komisar 13. SNOUB Mirko Bračič. (Foto: Stane Vovk)

Najboljši kegljači v Ljubljani

V soboto se je v Ljubljani začela velika kegljaška prireditev, svetovno prvenstvo, ki je prinesla precejšnja presenečenja, nam pa bron in srebro. Srebrno odličje so si prislužila ženska ekipa, bronasto pa moška. Že prvi tekmovalni dan, prireditvev ko trajala do petka in je med ljubljancami vzbudila precejšnje zanimanje, je prinesel nov svetovni rekord: 35-letni češkoslovaški reprezentant Vladimir Prochaska je izboljšal dosedanj svetovni rekord na 200 lučajev na 1008 podrtih kegljev.

Foto: Ljubo Stojanović

Deseti pohod po partizanskih poteh delavcev LB in NB Slovenije

Že desetič so letos krenili na pohod po poteh Devetega korpusa delavci vseh podružnic Ljubljanske banke in delavci Narodne banke Slovenije. Tisoč se jih je odpravilo na pot zgodaj v sobotnem jutru in vse njihove poti (dolge od 2 do 8 kilometrov) so se združile v Trnovem pri spomeni padlim borcem. Tam so položili venec, se poklonili padlim in prisluhnili pozdravnim besedam predsednika ZZZB NOV Nova Gorica ter v nadaljevanju kulturnometniškemu programu, ki so ga organizirali predstavniki LB Nova Gorica skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami v Novi Gorici.

Med gosti je bil tudi nekdanji komandant Devetega korpusa narodni heroj Stane Potočar-Lazar. V imenu aktivna borcev LB je navzoče pozdravil in se zahvalil organizatorjem pohoda nekdanji skojevec, borec Devetega korpusa Dušan Mihelič.

Pobudnik začetkov pohodov po poteh Devetega korpusa je bil aktivni bорец LB-združene banke, gospodarske banke in stanovanjsko-komunalne banke. Za prihodnje leto, torej za enajsti pohod pa so se že dogovorili, da bo potekal iz Slovenj Gradca in je osnovno organizacijo prevzela tamkajšnja podružnica LB. B. Ž. J.

Podelili državna odlikovanja

V počastitev praznika OF in 1. maja je bila v prostorih Osnovne šole Valentin Vodnik

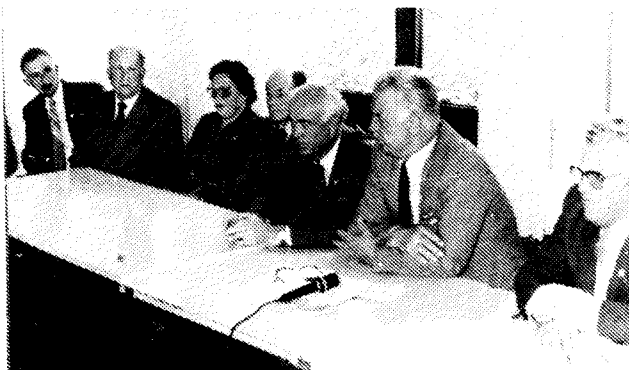
v Ljubljani slovesnost, ki so se je poleg krajanov, mladine in osnovnošolcev udeležili tudi

predstavniki družbenopolitičnega življenja šišenske občine.

Zbranim je spregovorila Marija Kurnik, predsednica KK SZDL Komandant Stane, nato so izročili najvišja državna priznanja: Anton Rakovec in Armando Golob sta dobila red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Alojz Ivančič in Stane Rokavec red dela z zlatim vencem, dr. Andrej Grželj in Jože Primc red zaslug za narod s srebrno zvezdo, Cirila Mlinar in Stane Vlaj red dela s srebrnim vencem in Vinko Ilenič je dobitnik reda republike z bornastim vencem. Poleg visokih državnih priznanj je devetnajst krajanov prejelo bronasta priznanja OF. V kulturnem programu pa so nastopili učenci Osnovne šole Valentin Vodnik ter Litostrojska pihalna godba.

Jože Čurin

Spomini na napad na okupatorjevo postojanko pri rudniku Velenje in elektrarni so tudi po 40 letih še vedno živi. Na fotografiji je drugi z desne Jože Telič, komandir prve čete 1. bataljona Bračičeve brigade. (Foto: Stane Vovk)

kratni komandir I. čete 1. bataljona Jože Telič, pa predstavniki velenjske občinske skupščine in občinskih vodstev družbenopolitičnih organizacij, predstavniki sosednih krajevnih skupnosti in drugi. Na seji so sklenili, da bodo delovne organizacije območja Stare vasi in krajevnih skupnosti Stara vas podelili spominsko listino borem 13. SNOUB Mirko Bračič, udeležencem napada na okupatorjevo postojanko, na bojno zastavo Bračičeve brigade pa pripeli spominski trak.

Slavnostni govornik na zborovanju pa je bil Ivan Dolničar, ki je spregovoril o najpomembnejših nalogah in uspehih 13. SNOUB Mirko Bračič v zadnjem letu vojne. Posebej je opozoril tudi

na pomembnost obujanja izročil NOB in njihovega prenašanja na mlade generacije.

Na zborovanju so podelili tudi letošnja krajevna priznanja Osvobodilne fronte. Dobili so jih Odbor skupnosti borcev 13. SNOUB Mirko Bračič za aktivno sodelovanje pri izvedbi pohoda mladih Po bojni poti Bračičeve brigade in učenci in učitelji Osnovne šole Anton Aškerc za večletno sodelovanje pri uresničevanju programa krajevnih skupnosti Stara vas.

Delegacija delovnih kolektivov in krajevnih skupnosti Stara vas pa je odnesla venec k spomeniku predsednika Tita v središču Titovega Velenja.

M. L.

Z delom utrdili znanje

Delavci delovne skupnosti Jugobanke temeljne banke Ljubljana, v katero so vključeni tudi delavci filijale in ekspoziur v Sloveniji, so 19. 5. 1984 pod pokroviteljstvom družbenopolitičnih organizacij izvedli svoj 7. obrambni dan na območju Osankarice na partizanskem Pohorju. Dvesto sedemdeset udeležencev je bilo, med drugim,

bila ogrožena naša svoboda. Tako je bilo določeno s programom usposabljanja delavcev za splošni ljudski odpor, ki ga je sprejel komite za SLO in DS delovne skupnosti.

V dveh pohodnih enotah so udeležence seznanili s topografskimi in drugimi tehničnimi pripomočki in z njihovo uporabo za orienta-

Predsednik izvršnega sveta skupščine občine Slovenska Bistrica pred Muzejem NOB na Osankarici pozdravlja udeležence obrambnega dne Jugobanke.

na kraju poslednjega boja Pohorskega bataljona pri Treh žeblih, kjer jim je strokovni sodelavec Muzeja NOB Maribor opisal potek NOB na Pohorju; učenci Osnovne šole Veljka Vlahoviča iz Maribora pa so imeli kulturni program.

Osnovni cilj obrambnega dne pa je bil, s praktičnim delom na terenu utrditi teoretično znanje in pridobiti psihofizične moči. To bi lahko koristno uporabili, če bi

cijo na neznani zemljišču. Naloge sta enoti uspešno opravili. Zato lahko rečemo, da so delavci na obrambnem dnevu obogatili vsebino obrambne usposobljenosti za kolektivno in koristno udeleževanje v pripravah za splošni ljudski odpor.

Vsem, ki so kakorkoli pomagali in sodelovali pri organizaciji in izvedbi obrambnega dne, se delavci Jugobanke zahvaljujejo.

Vilko Kodrca

Mesa preveč, premalo živine...

Nastal je spet preplah - ubogi mi, ljudje, venomer nas vznemirja! Prejšnja leta so nam grenili življenje z vsakdanjimi novicami in govoricami o večnem pomanjkanju, recimo kave, pralnih praškov, sladkorja, olja, masla in seveda tudi mesa. Toda medtem so nas poklicani ali tisti, ki se sami razglašajo, da edini vse vedo o svoji stroki, tolažili ali strašili, češ da je kava škodljiva, da je meso kar nevarno in da bi se naj navadili pasti, uživati le tako imenovano vegetarijansko hrano. Jesti ali žreti meso pa tudi jajca, maslo, maščobe itd., je nekaj pregresnega, ostudnega, nečloveškega; človek se loči od živali po tem, da ne žre mesa. Uživati meso je skorajda nekaj takega kot ljudožerstvo. Skratka, jesti meso je prava sramota. Potemtakem bi bilo treba živinorejo prepovedati, uničiti in menda prepustiti govedo kot nedotakljive svete krave, da si krajšajo same svojo usodo - neodvisnost. Ljudje bi naj torej vneto, po božjo prebivali vegetarijanske knjige, prisegli na slovstvo, dandanes najbolj razširjeno in čašeno, namreč kuharske »bukle«, s tisoč in eno brezmesno dieto.

To seveda ni za lase privlačeno, saj smo sodobniki teh (dietnih?) vegetarijanskih časov, ko smo imeli dovolj priložnosti naučiti se na pamet večnega tarnanja, da primanjkuje mesa, masla itd., ker je premalo živine, ker propada živinoreja, klavnic pa je prav toliko preveč, da »ustvarijo« na milijone več izgube kot pa klobas. Tako se je dogajalo ali se še dogaja, da smo »moralni« uvažati meso, maščobe (maslo) in seveda prav za našo naboga-tejšo kmetijsko deželo celo mleko, recimo, iz sosedne Madžarske. V turističnih obmorskih krajih je tudi primanjkovalo mleka, kakor da je to samo po sebi razumljivo, zato pa tudi ni bilo nič čudnega, če je turistično gospodarstvo odločno v imenu rodobljubja, našega ugleda in kdo ve zaradi česa še terjalo uvoz mleka, masla, mesa.

Dogajajo pa se tudi čudeži, ne glede na to, ali smo praznovni ali ne. Recimo: nedavno smo zvedeli, da je pri nas nenadno preveč mesa, češ klavnice nočejo več odkupovati živine, ker so hladilnice prenapolnjene z mesom. Gostinstvo in turizem tudi igra na svoje karte; baje se nekaj kujata, češ zdaj pa imate! Prejšnja leta smo modelovali, kar klečaplazili pred vami, da bi si zagotovili meso za glavno letoviško sezono, navsezadnje pa smo najhujše pomanjkanje premagali le z uvozom mesa!

Ali kdo sploh ve, zakaj je zdaj v naših najbogatejših kmetijskih pokrajinah preveč mesa, ko pa je bilo doslej znano, da prav tam redijo mnogo premalo živine? To ni kdove kakšna skrivnost. Vzrok je spet pri nas sveta koruza. Ko je pridelovalec te čašene koruze bolj kazalo rediti živino, ker je bilo meso precej dražje, koruze niso hoteli prodajati - »saj niso neumni«. Potem pa se je koruza podražila skoraj za sto odstotkov, pa so se hoteli hitro znebiti živine in začeti prodajati koruzo. Čez noč je bilo mesa preveč in zdaj bo treba začeti pisati nove dietne obrazce pa osmrtnice naši živinoreji.

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ZOKALJ-JEŠH - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35